

Kouluterveydenhoitajien näkemyksiä alakoululaisten huolta aiheuttavista koulupoissaoloista sekä niihin puuttumisesta

Minna Grönlund
Pro gradu -tutkielma
Kasvatustieteen laitos/ Turun yliopisto
Marraskuu 2020

Turun yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck-järjestelmällä.

TURUN YLIOPISTO

Kasvatustieteen laitos/ Kasvatustieteiden tiedekunta

GRÖNLUND, MINNA: Kouluterveydenhoitajien näkemyksiä alakoululaisten huolta aiheuttavista koulupoissaoloista ja niihin puuttumisesta

Pro gradu -tutkielma. 108 sivua, 5 liitettä.

Kasvatustiede

Marraskuu 2020

TIIVISTELMÄ

Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin terveydenhoitajien näkemyksiä siitä, esiintyykö alakoululaisilla huolta aiheuttavia koulupoissaoloja, mistä huoli syntyy sekä millaisia syitä huolta aiheuttavien koulupoissaolojen taustalla on. Lisäksi tutkimuksessa pyrittiin tuomaan esiin, millaisia haasteita terveydenhoitajien mielestä alakouluikäisten koulupoissaoloihin puuttumisessa esiintyy. Tutkimuksessa saatiin myös tärkeää kokemustietoa terveydenhoitajien kuvaamana erilaisten yhteistyötahojen kanssa toimimisesta, kun kyseessä on alakouluikäisen lapsen huolestuttavat koulupoissaolot.

Tämä tutkimus on toteutettu laadullisena tutkimuksena. Tutkimusaineisto kerättiin yksilöhaastatteluina kevään 2020 aikana. Teemahaastatteluihin osallistui kaksitoista Turun alakouluissa työskentelevää terveydenhoitajaa. Aineiston analyysissä käytettiin sisällönanalyysiä.

Tutkimustulokset osoittavat, että jo alakouluikäisillä oppilailla esiintyy monenlaisia huolta aiheuttavia koulupoissaoloja, joista hyvin pieni osa on luvattomia. Tämän tutkimuksen mukaan on viitteitä siitä, että alakoululaisten huolestuttavat koulupoissaolot olisivat jopa lisääntymässä. Terveydenhoitajien mukaan alakouluikäisten huolestuttavien koulupoissaoloihin taustalta löytyy etenkin vanhemmuuden ja perheen tilanteeseen liittyvät haasteita sekä runsaita, epämääräisiä sairauspoissaoloja. Varhaista puuttumista poissaoloihin vaikeuttaa etenkin poissaoloihin liittyvät tiedonkulun ongelmat sekä vanhemmuuteen liittyvät tekijät. Tämän tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että alakouluikäisten huolta aiheuttaviin koulupoissaoloihin tulee kiinnittää enemmän huomiota etenkin tehostamalla koulun, kodin ja opiskeluhuollon välistä yhteistyötä.

Asiasanat: Koulupoissaolot, huolta aiheuttava, terveydenhoitaja, varhainen puuttuminen, opiskeluhuolto, yhteistyö

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO.....	5
2 HUOLTA AIHEUTTAVAT KOULUPOISSAOLOT	8
2.1 Mitä ovat huolta aiheuttavat koulupoissaolot ja mistä ne johtuvat?	8
2.2 Poissaoloihin liittyvät käytänteet perusopetuksessa	11
2.3 Koulupoissaolot hyvinvoinnin mittarina	12
3 KOULU OPPILAAN HYVINVOINNIN TURVAAJANA.....	15
3.1 Varhainen puuttuminen ja huolen herääminen	15
3.2 Varhaiseen tukeen ja puuttumiseen liittyviä haasteita.....	18
4 PERUSOPETUKSEN OPISKELUHUOLTO	21
4.1 Kouluterveydenhuolto - yksilöllistä opiskeluhuoltoa	24
4.1.1 Kouluterveydenhuollon tehtävät	24
4.1.2 Kouluterveydenhoitajan työnkuva	25
4.2 Opiskeluhuoltotyöryhmän toiminta osana yksilökohtaista opiskeluhuoltoa	27
4.3 Oppilashuollollinen yhteistyö ja sen merkitys.....	29
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	31
5.1 Tutkimuksen tavoite sekä tutkimuskysymykset	32
5.2 Tutkimukseen osallistujat	33
5.3 Aineiston keruu	34
5.4 Aineiston käsittely ja analysointi.....	37
5.2 Tutkimuksen eettisyys	39
6 TULOKSET	40
6.1 Huolta aiheuttavat koulupoissaolot ja niiden taustatekijät terveydenhoitajien kuvaamana.....	41
6.1.1 Koulupoissaoloihin liittyvä huolen herääminen.....	41
6.1.2 Huolta aiheuttavien koulupoissaolojen syyt terveydenhoitajien kuvaamana	45
6.2 Terveydenhoitajien puuttuminen huolestuttaviin koulupoissaoloihin sekä siihen liittyvät haasteet.....	52
6.2.1 Puuttumisen keinot terveydenhoitajien kokemana	53
6.2.2 Haasteet poissaoloihin puuttumisessa	62
6.3 Yhteistyö huolta aiheuttavissa koulupoissaoloissa	67
6.3.1 Kotien kanssa tapahtuva yhteistyö	68
6.3.2 Yhteistyö opettajien kanssa.....	71
6.3.3 Oppilashuollollinen yhteistyö.....	72
6.3.4 Yhteistyö sosiaalitoimen kanssa.....	73

7 YHTEENVETO JA POHDINTA.....	75
7.1 Huolta aiheuttavat koulupoissaolot ja niiden taustatekijät	75
7.2 Koulupoissaoloihin puuttuminen ja siihen liittyvät haasteet	78
7.3 Yhteistyö terveydenhoitajien kuvaamana.....	82
8 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS JA JATKOTUTKIMUS	84
8.1 Tutkimuksen luotettavuus.....	84
8.2 Jatkotutkimusaiheita	85
LÄHTEET	87
LIITTEET	95

KUVIOT

KUVIO 1. Opiskeluhuollon kokonaisuus perusopetuksessa.....	22
KUVIO 2. Terveydenhoitajien kuvailemat lähimmät yhteistyötahot.....	68

TAULUKKO

TAULUKKO 1. Esimerkkikuvaus aineiston luokittelusta.....	105
--	-----

1 JOHDANTO

Lasten siirtyminen koulumaailmaan tietyssä vaiheessa on kulttuurissamme itsestäänselvyys. Koulu on opettajajohtoinen toimintaympäristö, joka määrittää lasten ja nuorten päivittäisiä arkirutiineja. Perinteisen opetustyön lisäksi opettajien vastuu on huolehtia siitä, että koulupäivään liittyvät toiminnot tapahtuvat ajallaan tietyssä järjestyksessä. Opettajan vastuulle kuuluu seurata, että oppilas on koulussa läsnä ennalta sovituina aikoina. Lisäksi opettaja seuraa, että oppilas toimii koulussa sovittujen sääntöjen mukaisesti. (Antikainen, Rinne & Koski 2013, 251,263.)

Tiedotusvälineissä on ollut viime vuosina lisääntyvissä määrin uutisointia oppilaiden koulupoissaoloista, poissaoloihin liittyvistä tekijöistä sekä puuttumisen haasteista. Huolen kohderyhmänä ovat erityisesti olleet koulua käymättömät nuoret sekä nuoret, joilla on luvattomia koulupoissaoloja. Lisäksi uutisointia on ollut lasten ja nuorten mielenterveyden ongelmien yhteydestä koulupoissaoloihin ja syrjäytymiseen. Uutisointi on kohdistunut erityisesti yläkouluikäisiin oppilaisiin, joiden koulupoissaolot ovat huolestuttavasti kasvusuunnassa. (ks. Koivisto 2020; Kluukeri 2020; Kosonen 2019; Hämäläinen 2019; Nyyssönen 2018; Passoja 2018.) Vaativan erityisen tuen VIP-verkoston uusimmassa selvityksessä kerrotaan, että Suomessa on tällä hetkellä noin 4000 nuorta, joiden koulupoissaolot vaativat puuttumista (Määttä, Pelkonen, Lehtisare & Määttä 2020, 17). Jyväskylän yliopiston tutkija Sami Määtän mukaan uutena ilmiönä ovat alakouluikäisten lisääntyvät, huolta aiheuttavat koulupoissaolot. Tämä on havaittu myös Opetushallituksen tasolla. (Opetushallitus 2019, 2; ks. Tuhkanen 2020.)

Koulupoissaolot toimivat eräänlaisena hyvinvoinnin mittarina (ks. Konu & Gråsten-Salonen 2004). Nuorten syrjäytyminen ja siihen liittyvät lieveilmiöt herättävät huolta yhteiskunnassamme. Esimerkiksi huolestuttavat koulupoissaolot vaarantavat tulevaisuudessa nuoren jatkokoulutusmahdollisuudet, sillä peruskoulun päättötodistuksen saaminen saattaa vaarantua runsaiden koulupoissaolojen vuoksi. Vanttaja, Ursin ja Järvinen (2019,419) ovat todenneetkin tutkimuksessaan, että ”koulunkäyntiin sitoutumattomuus peruskoulussa voi ennakoida myöhempää koulu- ja työelämäpudokkuutta.”. Huolta aiheuttaviin koulupoissaoloihin tuleekin puuttua mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, jottei nuori ajautuisi syrjäytymisen kierteeseen.

Syrjäytymiseen johtavat syyt ja niiden yhteiskunnallinen yhteys tiedostetaan pääosin hyvin. Kotien sosiaaliset ja taloudelliset ongelmat liitännäisvaikeuksineen heijastuvat myös lapsen ja nuoren kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin. Koulumotivaatioon ja koulumenestykseen voivat vaikuttaa lisäksi lapsen ja nuoren terveydentila tai oppimiseen liittyvät pulmat. Näiden tekijöiden tunnistamiseen ja hoitamiseen on olemassa erilaisia keinoja ja tukimuotoja. Siksi onkin erittäin tärkeää tunnistaa syrjäytymiseen johtavia tekijöitä yksilön ja yhteiskunnan tasolla, jotta syrjäytymistä ja koulupudokkuutta voitaisiin ehkäistä mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Varhainen puuttuminen onkin yksi keskeisimmistä keinoista ehkäistä syrjäytymistä. (Ahola & Galli 2009, 5–7; Ojala 2017, 93; Terho 2002, 19.)

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, esiintyykö alakouluikäisillä lapsilla huolta aiheuttavia koulupoissaoloja ja mitä syitä terveydenhoitajien näkemysten mukaan niiden taustalta löytyy. Tarkoituksena on tuoda esiin, millainen rooli terveydenhoitajilla on koulupoissaoloihin puuttumisessa ja mitä haasteita terveydenhoitajien näkemysten mukaan koulupoissaoloihin puuttumisessa esiintyy. Lisäksi tutkimuksessa selvitetään yhteistyön merkitystä eri toimijoiden kanssa poissaoloihin puuttumisessa terveydenhoitajien näkökulmasta tarkasteltuna. Kun lapsen huolestuttaviin koulupoissaoloihin puututaan varhaisessa vaiheessa, voidaan parhaimmassa tapauksessa jopa ehkäistä lapsen syrjäytymiskehitystä nuoruus- ja aikuisiässä.

Vaikka tutkimuksia koulupoissaoloista on tehty Suomessa nuorten näkökulmasta käsin, tutkimuksia alakoululaisten poissaoloista sekä kouluterveydenhuollon näkemyksistä asiasta en ole löytänyt. Aihetta on tärkeä tutkia myös kouluterveydenhuollon näkökulmasta, sillä kouluterveydenhoitaja tapaa oppilaita säännöllisesti vuosittain koulussa ja pystyy toimimaan yhdessä tai erikseen koululääkärin kanssa lähettävänä tahona, mikäli oppilaan hyvinvointiin ja terveydentilaan liittyy selkeää huolta ja tuen tarvetta.

Lisäksi kouluterveydenhuolto on ainoa taho koulussa, jolla on mahdollisuus saada kattavaa tietoa oppilaan terveyteen ja hyvinvointiin liittyvistä asioista. Tutkimuksen avulla voidaan saada parhaimmassa tapauksessa yhteiskunnallisesti merkittävää tietoa varhaisen puuttumisen merkityksestä ja mahdollisuuksista oppilaiden huolta aiheuttaviin koulupoissaoloihin liittyen. Esimerkiksi luvattomia koulupoissaoloja on tutkittu perheen, nuorten ja koulun näkökulmasta käsin, mutta

tutkimuksia kouluterveydenhuollon roolista koulupoissaoloihin puuttumisessa en ole löytänyt.

2 HUOLTA AIHEUTTAVAT KOULUPOISSAOLOT

2.1 Mitä ovat huolta aiheuttavat koulupoissaolot ja mistä ne johtuvat?

Tässä tutkimuksessa tarkoitan huolta aiheuttavilla koulupoissaoloilla kaikkia sellaisia poissaoloja, joista herää huoli. Ne voivat olla esimerkiksi poissaoloja, joita huoltaja ei ole kuitannut luvallisiksi tai oppilaan poissaoloon liittyy epäselvyyttä poissaolon todellisesta luonteesta.

Koulupoissaolot voidaan luokitella luvallisiin ja luvattomiin koulupoissaoloihin. Luvallisilla (anteeksiannettavilla) koulupoissaoloilla tarkoitetaan sellaisia poissaoloja koulusta, joihin liittyy selvä syy kuten sairaus tai loukkaantuminen. Luvattomia (anteeksiantamattomia) koulupoissaoloja voidaan kutsua myös ”lintsaamiseksi”, ”koulukieltäytymiseksi” tai ”selittämättömiksi koulupoissaoloiksi”. Lintsaaminen eli koulupinnaaminen tai kouluhaluttomuus on toimintaa, jolloin oppilas on pois koulusta huoltajien tietämättä. Koulusta kieltäytyminen voi olla pidempiaikaista, jaksottaista poissaoloa koulusta tai poissaoloa, joka aiheuttaa luokalta jäämistä. Kieltäytymiseen voi liittyä myös voimakasta koulupelkoa. (ks. Kaltiala-Heino, Poutanen, Kilku & Rimpelä 2013; Kearney 2008, 452.)

Oppilaan koulupoissaolosten taustalla voi olla myös koulupelkoa. Talala (2019) määrittelee koulupelon olevan fobian kaltainen lamaannuttava tila, jolloin pelon kohde voi vaihdella koulurakennuksesta, siellä oleviin ihmisiin tai koulusuoriutumiseen. Koulupelkoon voi liittyä lisäksi pakko-oireisia toimintoja. Uhmakas, vanhempia vastusteleva käyttäytyminen ei yleensä kuvaa koulupelkoisen käytökseen liittyviä piirteitä. Koulupelko on tila, joka vaikeuttaa oppilaan kouluun tuleamista ja tekee siitä jopa mahdotonta. (Talala 2019, 182.)

Naukkarinen (1999, 26) kuvailee väitöstutkimuksessaan poissaolosten määrittelyyn olevan monitahoista. Luvattomat koulupoissaolot voidaan määrittellä myöhästymisestä totaaliseen koulukieltäytymiseen ja kaikkea siltä väliltä. Luvattomat koulupoissaolot voivat olla tietoista, valikoitua poissaoloa tietyiltä oppitunneilta. Ne voivat olla myös selkeää myöhästymistä aamuisin oppitunneilta, jolloin oppilas saapuu kouluun oman aikataulunsa mukaan. ”Poissaolevia oppilaita voidaan myös jaotella seuraavasti: oppilaat joita ei tahdo saada kouluun ollenkaan,

oppilaat jotka lähtevät kesken päivän pois koulusta ja oppilaat jotka tulevat kouluun, mutteivät mene tunnille” (Naukkarinen 1999, 26). Naukkarinen (1999, 26) erittelee tutkimuksessaan koulupelkoiset oppilaat omaksi ryhmäkseen ja koululintarit omaksi ryhmäkseen. Naukkarisen väitöskirjassa puhutaan myös ”kouluallergikoista”. Tutkija tarkoittaa termillä oppilasta, jolla on heikko koulunkäynnin motivaatio, vaikka oppilas saattaisi pärjätä koulussa hyvin.

Naukkarisen (1999, 27) väitöstutkimuksessa tuodaan esiin myös sellaiset oppilaan poissaolot, joissa vanhemmat eivät saa lastaan kouluun ja he ovatkin luovuttaneet tilanteessa. Vanhemmat kuittaavat poissaolon luvalliseksi vedoten lapsensa fyysiseen terveysongelmaan kuten päänsärkyyn. Näissä tapauksissa koulun henkilökunta on arvioinut kyseessä olevan luvaton poissaolo, jonka oppilaan huoltaja on kuitannut luvalliseksi.

Koulupoissaolojen taustalla voi olla monenlaisia tekijöitä. Oppilaiden psyykkinen oireilu voi näyttäytyä koulu-uupumuksena ja/tai kouluhaluttomuutena, joka on noussut esiin keskusteluissa viimeisten vuosien aikana. Koska oppilaat viettävät ison osan arjestaan koulussa, koulun henkilökunnalla tulisi olla kykyä havaita sekä tukea lapsia ja nuoria heidän psyykkisessä oireilussaan. (Talala 2019, 7–14.) Lapsilla ja nuorilla koulu-uupumuksen voi aiheuttaa koulukäyntiin liittyvä pitkittynyt stressitila. Koulu-uupumusta voi verrata aikuiselämän työuupumukseen. Koulu-uupumus on monitahoinen psyykkinen ongelma, johon voivat vaikuttaa useat tekijät. Taustalla voi olla esimerkiksi oppimisvaikeuksia tai liian isoja suoriutumiseen liittyviä vaatimuksia joko perheen tai oppilaan itsensä taholta. Kouluhaluttomuuden taustalta taas löytyy muita syitä kuin pitkittynyt stressitila. Molemmat edellä mainitut asiat kuitenkin näyttäytyvät koulupoissaoloina, myöhästymisinä tai psykosomaattisena oireiluna. (Talala 2019, 151–154.)

Koulu-uupumus voi näyttäytyä voimakkaana väsymyksenä, kyynistymisenä ja riittämättömyyden tunteina. Jatkuva, voimakas väsymyksen tunne johtaa siihen, että opiskelu on tehotonta. Tällainen aikaansaamattomuuden tunne alkaa vähitellen aiheuttaa kyynistymistä koulunkäyntiä kohtaan. Mikäli oppilas alkaa kokea kyynistymistä, opiskelu ei tunnu enää tärkeältä ja mielekkäältä. Kyynistyminen aiheuttaa kouluhaluttomuutta, joka taas johtaa koulupoissaoloihin. Mikäli oppilas ei saa tukea edellä mainittuihin asioihin ajoissa, hän alkaa kokea riittämättömyyttä. Koulu-uupumus saattaa johtaa jopa masennukseen, mikäli oppilas kokee jatkuvia pettymyksen tunteita omasta suoriutumisestaan. Tila on vakava, sillä lopulta näin

pitkälle edennyt koulu-uupumus on vienyt oppilaan toimintakyvyttömään tilaan. (Salmela-Aro & Tuominen-Soini 2013, 243–245; Talala 2019, 154–156.) Koulu-uupumuksen taustalta voikin löytyä monimutkainen ongelmien vyyhti, jonka vuoksi oppilaan oireilu tulisikin huomata ajoissa. Mitä pidemmälle oppilaan ongelmat ajautuvat, sitä haasteellisempaa saattaa oireilun alkuperäisen syyn selvittely olla.

Koulupoissaolojen taustalla voi olla myös muunlaisia ilmiöitä kuin oppilaan psyykkinen oireilu. Syyt voivat olla hyvin moninaiset kuten nettipelit, kaverit tai koulunkäynnin vaikeudet. Joskus koulunkäynnin vältteleminen voi liittyä vain tiettyihin oppitunteihin, koulupäiviin tai opettajiin. Joillakin oppilailla saattaa esiintyä poissaoloja, jotka sijoittautuvat loman jälkeisiin koulupäiviin kuten maanantaisiin. Tällöin vapaa-aika vetää enemmän oppilasta puoleensa kuin koulunkäynti. Oppimisvaikeuksista aiheutuvat poissaolot kohdentuvat taas selkeämmin koulunkäynnin välttelyyn tietyiltä oppitunneilta. Oppilaat, jotka välttelevät koulua, keksivät usein syitä tai liioittelevat sairauksiaan, jotta he voisivat olla pois koulusta. Tällaiset välttelevät koulupoissaolijat voivat viettää vapaa-aikaa normaalisti kavereiden kanssa tai harrastuksissa. Psyykkisesti oireilevilla lapsilla toiminnassa näkyy usein ongelmia myös vapaa-aikana. Vanhempien saattaakin joskus olla vaikea tunnistaa lapsensa välttelykäyttäytymistä ja arvioida poissaolojen syiden tarpeellisuutta. Tällöin he saattavat kuitata poissaolon luvalliseksi oppilaan vedotessa vatsakipuihin tai migreeniin. Myös koulunkäynnin arvostuksen puute saattaa johtaa koulunkäynnin välttelyyn. Oppilaan perheessä saattaakin olla taustalla sukupolvelta toiselle jatkunut syrjäytymiskierre niin koulu- kuin työelämästäkin. (Talala 2019, 171–172.) Välttelevät koulupoissaolijat saattavat olla pois koulusta ilman vanhempien suostumusta. Mikäli tilanne on toistuva, vanhempien huoli saattaa herätä. Vanhemmat voivat olla epätietoisiaakin lapsensa koulupoissaoloista. Tähän saattaa olla syynä tiedonpuute tai tieto poissaolosta on kulkeutunut huoltajille myöhään. (Konu & Gråsten-Salonen 2004, 21; Talala 2019, 172.)

Mikäli oppilas on usein pois koulusta, silloin tulee kiinnittää huomiota oppilaan ja hänen perheensä hyvinvointiin. Koulupoissaolot mielletään usein oppilaan koulumotivaatio-ongelmiksi, mutta syitä voi olla paljon muitakin. Mikäli oppilaalla on runsaasti koulupoissaoloja, se saattaa aiheuttaa vaikeuksia oppimisessa, joka

taas voi aiheuttaa kielteistä suhtautumista koulua kohtaan. (Rimpelä, Kuusela, Rigoff, Saaristo & Wiss 2008, 71.)

2.2 Poissaoloihin liittyvät käytänteet perusopetuksessa

Perusopetuslain (628/1998, 25§) mukaan vakituisesti Suomessa asuvilla lapsilla on lakiin perustuva oppivelvollisuus. Oppivelvollisuus alkaa sen vuoden aikana, jolloin lapsi täyttää seitsemän vuotta. Oppivelvollisuus päättyy siinä vaiheessa, kun oppilas on saanut päätökseen peruskoulun suorittamiseen tarvittavan oppimäärän tai oppivelvollisuuden alkamisesta on tullut kuluneeksi kymmenen vuotta. Lain mukaan opetusta järjestävän tahon tulee seurata oppilaan poissaoloja ja luvattomista poissaoloista tulee ilmoittaa huoltajalle. Laissa on määritelty, että alaikäisen lapsen oppivelvollisuuden suorittaminen on huoltajan vastuulla. Oppivelvollisen asuinkunnan velvollisuus on huolehtia oppivelvollisuuden toteutumisesta siinä tapauksessa, jos oppivelvollinen ei perusopetuslain puitteissa osallistu opetuksen järjestämiseen. (Perusopetuslaki 628/1998, 26§.)

Oppilaalla on perusopetuslain määräyksen mukaan velvollisuus käydä koulua. Huoltajan vastuuseen kuuluu huolehtia lapsen säännöllisestä koulunkäynnistä. Opetuksen järjestäjän velvollisuus taas on seurata poissaoloja sekä informoida luvattomista poissaoloista oppilaan huoltajaa. Opetuksen järjestäjän tulee sopia selkeät säännöt ja linjaukset poissaoloihin liittyen. Lisäksi huoltajia tulee ohjeistaa poissaolojen ilmoittamisesta, anomisesta ja niihin puuttumisesta. Poissaoloihin liittyvien ohjeistuksien tulee olla helposti saatavilla esimerkiksi koulujen internetsivuilla. Huoltajan velvollisuutena on noudattaa poissaoloihin liittyviä opetustoimen määäämiä, yhteisiä linjauksia. Huoltajan tulee selvittää poissaoloihin liittyvät käytännöt, mikäli tiedoissa on epäselvyyksiä. (Lahtinen 2012, 329–330; Perusopetuslaki 477/2013, 26§.)

Oppilaan oma opettaja voi myöntää muutaman päivän kestävät poissaolot koulusta. Pidemmät poissaolot, esimerkiksi lomamatkat, anotaan yleensä päätösvaltaiselta taholta kuten koulun rehtorilta. Äkilliset poissaolot, esimerkiksi sairastumiset, tulee ilmoittaa opettajalle kyseisen koulupäivän alkaessa. Tällaisten poissaolojen ilmoittaminen tulee olla huoltajalle helppoa ja yksinkertaista. Hyviä toimintatapoja voivat olla esimerkiksi opettajalle lähetetty tekstiviesti tai sähköinen ilmoittaminen

netin välityksellä. Salassapitovelvollisuutta noudattaen huoltaja voi antaa opettajalle luvan kertoa lapsensa terveyteen liittyvistä asioista niille, kenelle se opetuksen järjestämisen kannalta on olennainen tieto. Mikäli kyseessä on luvaton poissaolo, huoltajan tulee tiedottaa koulua asiasta. Mikäli koti ei ole tiedottanut koulua oppilaan poissaolosta, poissaolo tulkitaan luvattomaksi ja koulun tehtävänä on tiedottaa tilanteesta oppilaan huoltajaa. Mitä nuoremmasta oppilaasta on kyse, sitä tärkeämpää on, että huoltajaa tiedotetaan välittömästi koulupoissaolosta. Yhdessä sovitut käytännöt poissaolojen ilmoittamisesta ovat tärkeitä kodin ja koulun välisen yhteistyön toiminnassa. (Lahtinen 2012, 330–332.)

Lain mukaan lastensuojelun tarve tulee selvittää, mikäli oppilaalla esiintyy jatkuvaa laiminlyöntiä koulunkäyntiä kohtaan. Viranomaisella on työn velvoittama pakote tehdä lastensuojeluilmoitus, josta ei voi kieltäytyä. Asia voidaan hoitaa myös pyyntönä sosiaalihuollolle tuen tarpeen arvioimiseksi, mikäli tilanne ei vaadi lastensuojeluilmoituksen tekoa. Luvattomien koulupoissaolojen ilmoittaminen välittömästi oppilaan huoltajille on sitä tärkeämpää mitä pienemmästä lapsesta on kyse. (Lastensuojelulaki 88/2010, 25§, Lastensuojelulaki 1302/2004, 25a§; Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019.)

2.3 Koulupoissaolot hyvinvoinnin mittarina

Lasten ja nuorten psykososiaaliset ongelmat ovat olleet vahvasti esillä 2010-luvulla eri tiedotusvälineissä. Lisääntyneet mielialaongelmat, ahdistuneisuuden tunteet, univaikeudet ja kouluhaluttomuus näkyvät nuorten itsearvioimana kouluterveyskyselyn tuloksissa. Edellä mainitut ongelmat tulevat esiin myös opettajien sekä lasten ja nuorten vanhempien palautteissa. (Talala 2019, 7.) Kouluterveyskyselyn 2017 mukaan 8.- ja 9.luokkaisilla nuorilla luvattomien koulupoissaolojen taustalla oli hyvinvointiin liittyviä ongelmia muita nuoria useammin. Koulupoissaolojen taustalla olevia hyvinvointiin vaikuttavia ongelmia olivat muun muassa ahdistuneisuus, yleinen tyytymättömyys elämään, henkinen ja fyysinen väkivalta vanhempien taholta sekä uupumisesta johtuvat väsymisen tunteet ja yksinäisyys. (Halme, Hedman, Ikonen & Rajala 2018, 29.)

Uusimman Kouluterveyskyselyn 2019 mukaan lapset ja nuoret ovat pääosin tyytyväisiä elämäänsä ja pitävät koulunkäyntiä mielekkäänä. Kyselyn mukaan koulunkäyntiä piti mielekkäimpänä ammattikoulua käyvät pojat (84 %) ja

perusopetuksen 4.- ja 5. luokalla olevat tytöt (82 %). Jopa yli puolet (60 %) yläkoulun 8.-ja 9.luokkaa käyvistä nuorista ei pitänyt koulunkäynnistä. (Tilastoraportti 2019, 3.) Kouluterveyskyselyssä 2019 ei ole kysytty alakoululaisten kohdalla varsinaisesti koulupoissaoloihin liittyviä kysymyksiä. Kouluterveyskyselyn koulunkäyntiä käsittelevät kysymykset ovat kohdistuneet teemoiltaan kouluviihtyvyyteen, koulustressiin, oppimiseen, luokkayhteisöön ja välituntiviihtyvyyteen. (ks. Tilastoraportti 2019.)

Psykiatrisen erikoissairaanhoidon tarpeessa olevien 5–12-vuotiaiden lasten hoidon tarpeessa on tapahtunut selkeä muutos vuosien 2011 ja 2015 välillä. Läheteiden määrä on kasvanut tuona aikana jopa 22 prosentilla. (Huikko, Kovanen, Torniainen-Holm, Vuori, Lämsä, Tuulio-Henriksson & Santalahti 2017, 4). Souranderin ja Marttusen (2016) mukaan lasten diagnosointiin, lääkityksiin sekä lastensuojelullisiin toimenpiteisiin on tullut selkeää kasvua. Tästä taas on seurannut psykiatristen palveluiden kuormittumista. He toteavatkin, että edellä mainittujen tekijöiden vuoksi vaikeaa tehdä johtopäätöksiä siitä, ovatko lasten ja nuorten mielenterveyden ongelmat lisääntyneet. Lähetejonojen kasvu saattaa myös heijastaa esimerkiksi muuttuneita toimintatapoja sekä diagnosoinnissa tapahtuneita muutoksia. Tämän perusteella lasten ja nuorten mielenterveyden ongelmien kasvusta ei ole selkeää näyttöä. (Ruutu 2019, 23.)

Tiedetään, että lasten ja nuorten mielialapulmilla on vaikutusta koulumotivaatioon. Tuoreessa väitöstutkimuksessaan Ruutu toteaa, että lasten ja nuorten koulutilanteiden kriisiytyminen, kielteinen suhtautuminen kouluun ja koulun käymättömyys on ajankohtainen tutkimusaihe, sillä koulua käymättömien lasten määrä on Suomessa kasvusuunnassa. Haasteelliseksi Ruudun mukaan tilanteen tekee se, että varhaisen puuttumisen keinot ovat koulumaailmassa vielä riittämättömiä. Lisäksi psykiatriseen hoitoon pääseminen on ruuhkautunut. (ks. Ruutu 2019.) Ruudun väitöstutkimuksessa osoitettiin, että apua tarvitsevien oppilaiden tuen tarpeita havaitaan ja tunnistetaan koulussa esimerkiksi oppilashuollossa. Tuen saaminen on ollut vaihtelevaa. Ongelmana on, että oppilaan tilanteet ehtivät kärjistyä, sillä varhainen puuttuminen ei ole toteutunut. (Ruutu 2019, 230.)

Ruudun tutkimus osoitti, että sisäänpäin kääntyneiden lasten ja nuorten avun tarvetta ei tunnisteta koulussa riittävästi. Heillä oireina saattoi olla esimerkiksi

vetäytyneisyyttä, puhumattomuutta, jumittamista sekä koulusta pois jäämistä. Näiden lasten käyttäytyminen koulussa oli pääosin ollut tavanomaista, sillä oireilu tuli ilmi heillä kotioiloissa. (Ruutu 2019, 92.) Ruutu tuokin esiin tärkeän havainnon väitöstutkimuksessaan siitä, että Suomessa tarvittaisiin lisää tutkimusta koulunsa keskeyttäneiden sekä koulua käymättömien osalta. Kouluissa tehdään paljon laadukasta, tärkeää työtä lasten ja nuorten hyvinvoinnin eteen, mutta koulujen toimintatavoissa on kuitenkin paljon vaihtelua. (Ruutu 2019, 232).

Perheen merkitys on keskeinen, kun puhutaan lapsen ja nuoren turvallisuuden ja tuen saamisen kokemuksesta. Kodin antama tuki vaikuttaa suoraan siihen, miten lapset ja nuoret asennoituvat omaan tulevaisuuteensa ja mahdollisuuksiinsa elämässä. Tässä asiassa lapset ja nuoret ovatkin hyvinkin eriarvoisessa asemassa ikätovereihinsa nähden. Vanhemmuuden puute ja vanhempien monitahoiset ongelmat lisäävät lapsen ja nuoren riskiä ajautua sosiaalisiin vaikeuksiin sekä hankaloittavat lasten ja nuorten normaalia kasvua ja kehitystä. (Lämsä 2009, 23–29.)

Laajassa suomalaisia peruskouluja kattavasti edustavassa tutkimuksessa on todettu, että nuorten mielenterveysongelmilla on selkeä yhteys runsaisiin koulupoissaoloihin sekä luvattomiin koulupoissaoloihin. Tutkimuksessa myös todettiin, että vanhempien alhaisella koulutustaustalla ja työttömyydellä on selkeä yhteys nuoren runsaisiin koulupoissaoloihin. (ks. Kaltiala-Heino, Poutanen, Kilkku & Rimpelä 2003.) Kansainvälisten tutkimusten mukaan koulupoissaoloihin liittyviä ongelmia esiintyy jopa 5–10 prosentilla oppilaista. Perheen tilanne tai kouluympäristöön liittyvät tekijät ovat usein poissaolojen taustalla vaikuttava syy. Edellä mainitut tekijät vaikuttavat oppilaiden hyvinvointiin ja sitä kautta myös oppilaan oppimiseen ja sosiaaliseen toimintakykyyn. (ks. Lamminen 2019.)

Poutiainen (2019) toi tutkimuksessaan esiin, että terveydenhoitajien huoli kohdentuu lapsiin, joiden perheissä kasaantuu erilaisia ongelmia sukupolvesta toiseen. Tutkimuksen mukaan lasten hyvinvointia haastavat vanhemmuuden puute, rajojen asettamisen vaikeus, vanhempien ja lapsen yhteisen ajan puute sekä perhetilanteiden erilaiset muutokset kuten ero- ja uusperhetilanteet. (Poutiainen 2019, 58, 82.)

Suomessa yläkouluikäisten nuorten luvattomiin koulupoissaoloihin liittyvää tutkimusta on tehty paljon pro gradu -tasoisissa opinnäytetöissä sekä

opinnäytetöissä ammattikorkeakoulutasolla. Lisäksi poissaoloihin liittyvää tutkimusta löytyy väitöskirjatasoltakin jonkin verran. (ks. Autio 2017; Heikkilä 2019; Lainio 2012; Naukkarinen 1999; Poutiainen 2016; Ruutu 2019). Sen sijaan tutkimuksia ei ole kohdennettu juurikaan alakouluikäisten koulupoissaoloihin.

3 KOULU OPPILAAN HYVINVOINNIN TURVAAJANA

Koulun rooli oppilaan hyvinvoinnin edistäjänä ja turvaajana on merkityksellinen. Koulumaailmassa opettajien perinteinen kasvatustyön rooli on muuttunut yhä monimuotoisemmaksi ja haasteellisemmaksi. Oppilashuollollisessa työssä arjen seuraaminen on kaikkien kouluyhteisön jäsenten tehtävä. Uusi perusopetuslaki velvoittaaakin koulua seuraamaan ja puuttumaan havaittuihin epäkohtiin. Opettajalla on tärkeä rooli toimia yhdyslinkkinä kodin, koulun ja muiden ammattilaisten välillä. Kodin ja koulun yhteistyö, opiskeluhuoltoryhmän työtapojen kehittäminen ja opetusryhmien organisointi ovat esimerkkejä koulumaailman varhaisesta tuesta. Varhainen puuttuminen ei ole yksiselitteistä, mutta se pohjautuu varhaisen tuen tunnistamiseen ja toteuttamiseen. (Huhtanen 2007, 9; Tilus 2004, 16, 21.)

3.1 Varhainen puuttuminen ja huolen herääminen

Käsitteelle varhainen puuttuminen ei ole olemassa yhtä ainoaa oikeaa määritelmää. Oleellista varhaiselle puuttumiselle eli interventiolle on, että ongelmat havaittaisiin ja niihin puututtaisiin mahdollisimman nopeasti. Sen tarkoituksena on ennen kaikkea ehkäistä ongelmien kärjistymistä. Koulumaailmassa varhainen puuttuminen on oppilaan tuen, turvan ja hyvinvoinnin edistämiseen tähtäävää toimintaa. Syyt varhaisen puuttumisen taustalla voivat liittyä oppilaan erilaisiin vaikeuksiin. Ne voivat liittyä esimerkiksi oppilaan käytökseen, koulunkäyntivaikeuksiin tai oppilaan hyvinvointia vaarantaviin tekijöihin. Varhaisen puuttumisen tarve saattaa liittyä myös oppilaan perhettä tai kasvuympäristöä koskeviin ongelmiin. Käsite ”varhainen puuttuminen” on otettu käyttöön yleisemmin vasta 1990- luvun lopulla ja 2000- luvun alussa. Käsite on kohdannut myös kritiikkiä. Vaihtoehtoisiksi käsitteiksi on ehdotettu seuraavia käsitteitä kuten ”varhainen tuki”, ”varhainen vastuu”, ”huoli” tai ”välittäminen”.

Ehdotuksista huolimatta käsite ”varhainen puuttuminen” on kuitenkin vakiintunut niin ammattilaisten kuin maallikoidenkin käyttöön. (Huhtanen 2007, 22, 28–29.)

Huhtasen (2007) mukaan varhainen puuttuminen on prosessin omaista toimintaa, joka etenee havainnoista toimenpiteisiin. Prosessi alkaa yleensä huolen heräämisestä, joka liittyy jollakin tapaa oppilaan tavanomaisesta poikkeavaan käyttäytymiseen. Prosessissa oppilasta autetaan ja tuetaan erilaisilla keinoilla ja sen tarkoituksena on estää oppilaan ongelmien kärjistyminen. Varhaisen puuttumisen keinoilla pyritään ehkäisemään, estämään ja pysäyttämään oppilaan syrjäytymistä löytämällä tilanteeseen sopivia ratkaisuja ja tavoitteita. Tähän tarvitaan usein moniammatillista työtapaa. Varhainen puuttuminen rakentuu preventiosta eli ennalta ehkäisevästä toiminnasta sekä interventiota eli korjaavasta toiminnasta. Painopiste tulisi olla ennaltaehkäisevässä toiminnassa, jota esimerkiksi kouluterveydenhuolto pyrkii toiminnallaan toteuttamaan. (Huhtanen 2007, 28–30.)

Yhteiskuntamme toiminnassa on olemassa erilaisia varhaisen puuttumisen prosessiin liittyviä tasoja, joiden tarkoituksena on ehkäistä ongelmien syntymistä. Ennalta ehkäisevän toiminnan primaaripreventiolla pyritään ehkäisemään ja minimalisoimaan ongelmien ilmaantumista esimerkiksi lainsäädännön tai oppivelvollisuuden avulla. Sekundaarisen prevention tarkoituksena on vähentää esille tulleiden ongelmien lisääntymistä. Esimerkkinä sekundaarista preventiota voivat olla päihteiden käytön vähentämiseen tähtäävät kampanjat. Ennalta ehkäisevän tertiäärin prevention tarkoituksena on taas vähentää erilaisten ongelmien aiheuttamaa toimintakyvyn alenemista. Esimerkiksi koulumaailmassa erityisopetus toimii kuntouttavana tukevana toimintana oppilaan vaikeuksille. (Huhtanen 2007, 31–32.)

Varhaiseen puuttumiseen ei ole olemassa yksiselitteistä määritelmää. Oleellista on, että ammattilainen luottaa omaan subjektiiviseen tunteeseen huolesta, joka liittyy kyseiseen tilanteeseen. Mikäli lapsen käyttäytymisessä tapahtuu selkeä huolta aiheuttava muutos, tulisi huolen tunteeseen reagoida mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Lapsen ongelmat voivat näyttäytyä esimerkiksi koulupoissaoloina tai erilaisina käyttäytymisen muutoksina. Varhaisen puuttumisen tavoitteena on päästä auttamaan lasta ongelmassa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Kun lapsen tuen tarve tunnistetaan ajoissa ja siihen reagoidaan, ongelmat eivät pääse kasautumaan liian suuriksi. Varhaisella puuttumisella voidaan parhaassa

tapauksessa myös ehkäistä myöhempää syrjäytymistä. (Kuikka 2005, 7; Lämsä 2009, 55–56.)

Huolen tunne ja siihen reagoiminen on ihmisillä kovin yksilöllistä. Koulumaailmassa ammattilaisen huoli herää yleensä siitä, kun lapsella tai perheellä on jokin pulma. Huolen kohteena on usein lapsen tai perheen ongelman lisäksi ammattilaisen omat mahdollisuudet toimia tilanteessa. Kokonaisvaltainen näkemys tilanteesta, joka pohjautuu havaintoihin, intuitioon sekä tietämykseen lapsen ja perheen voimavaroista vaikuttavat huolen heräämiseen. Huolen tunne voi olla eriasteista voimakkuudeltaan. Pitkään työssä olleille kertyy niin sanottua hiljaista tietoa, joka pohjautuu koulutustaustaan, työvuosiin ja elämäkokemukseen. Jokainen ammattilainen tarkastelee tilannetta omaan historiaansa pohjautuen ja tällä saattaa olla vaikutusta intuition tunteen voimakkuuteen huolen heräämisessä. (Eriksson & Arnkil 2009, 21.)

Kun opettaja tai terveydenhoitaja huolestuu lapsesta, huoltajilla ei ole välttämättä vielä minkäänlaista huolta lapsestaan. Tilanne voi olla myös niin, että vanhempien huolestuessa lapsestaan, koulussa ei olla hänestä huolissaan. Huoli ei siis ole välttämättä yhteinen ammattilaisen ja perheen välillä. Kun huoli kasvaa opettajalla riittävän isoksi, opettajan tulee puuttua asiaan (interventio). Olennaista olisi löytää oikea-aikainen puuttuminen huoleen, jotta tilanteeseen kyetään tarttumaan varhaisessa vaiheessa. Oikea-aikaiseen puuttumiseen ei ole olemassa selkeää ohjetta. Kyse on siitä, ettei tilanteeseen reagoida liian varhaisessa tai liian myöhäisessä vaiheessa. Parhaimmassa tapauksessa pienellä interventiolla tilanne on saatu normalisoitumaan. (Huhtanen 2007, 24–25.)

Kodin ja koulun yhteistyöllä on merkittävä rooli huolen ilmaantuesssa. Kun yhteistyö pohjautuu vahvalle perustalle, sen tekeminen on usein ongelmatilanteissakin helpompaa. Huolen aihe tulee aina ilmaista huoltajia kunnioittaen siten, että huolen syyt avataan huoltajille konkreettisiin havaintoihin perustuen. Tällöin myös mahdollisten tukitoimien pohtiminen tilanteessa helpottuu. Mikäli huoli on suuri, se tulee ottaa puheeksi huoltajien kanssa pienemmissä osissa. Kun huolen aiheesta kerrotaan konkreettisesti ja se jäsennellään olennaisiin asioihin, huoltajien on helpompi ymmärtää ja käsitellä asiaa. Tämä saattaa helpottaa yhteistyötä, jolloin huoltajat osallistuvat paremmin lapsensa asioiden hoitoon. Opettajan omat voimat ja puuttumisen keinot ovat usein rajallisia, kun huoli oppilaan tilanteesta tulee riittävän suureksi. Tällöin on tarpeen hyödyntää

koulun muiden ammattiryhmien ammattitaitoa ja tukea. (Eriksson & Arnkil 2009, 21; Huhtanen 2007, 45; Lämsä 2009, 57.)

3.2 Varhaiseen tukeen ja puuttumiseen liittyviä haasteita

Kouluterveydenhuollon keskeisenä osa-alueena on tunnistaa ja ennalta ehkäistä oppilaan erilaisia vaikeuksia. Valtiotalouden tarkastusviraston vuonna 2015 tehdyssä selvityksessä todettiin, että oppilaan vuosittaisissa terveystarkastuksissa esimerkiksi lasten mielenterveyteen liittyviä häiriöitä ei aina tunnisteta. Selvitys koski alakouluikäisten lasten palveluita. Selvityksen avulla pyrittiin arvioimaan, kuinka hyvin kouluterveydenhuollon palveluilla pystytään ehkäisemään alakouluikäisten lasten mielenterveyden ongelmia ja tukemaan lasten hyvinvointia. Lisäksi siinä arvioitiin oppilashuollon palveluiden mahdollisuutta tunnistaa ja selvittää alakouluikäisten lasten mielenterveyden ongelmia. (Valtiotalouden tarkastusviraston selvitykset 2017, 6.) Laajoissa terveystarkastuksissa tähän on todettu olevan paremmat mahdollisuudet, koska lasta koskevaa tietoa kerätään ennakolta niin lapselta, hänen perheeltään kuin opettajaltakin. Selvityksen mukaan kouluterveydenhuollon työntekijät kokevat mielenterveyden ongelmien tunnistamisen etenkin terveystarkastuksissa haasteelliseksi, sillä tarkastukset tehdään pääsääntöisesti nopeassa tahdissa kerran vuodessa. Lisäksi kouluterveydenhuollon toimijoiden mielestä ongelmia tai oireilua on helpompi tunnistaa kuin selvittää oireilun taustalla olevia syitä. Terveystenhoitajat toivat selvityksessä esiin myös sen, että esimerkiksi mielenterveyden ongelmat voivat ilmetä lapsilla päänsärkynä, vatsakipuna ja muina somaattisina vaivoina. (Valtiotalouden tarkastusviraston selvitykset 2017, 15–16.)

Lapsen kasvuun ja kehitykseen liittyviä huolia osataan tunnistaa ja niihin osataan puuttua niin neuvoloissa, päivähoidossa, kouluissa kuin koulu- ja opiskeluterveydenhuollossakin. Iso osa vanhemmista kokeekin saavansa näihin huoliin riittävästi apua ja tukea. Sen sijaan vanhemmuuteen liittyviä haasteita, parisuhdevaikeuksia, päihde- ja mielenterveysongelmia sekä lähisuhdeväkivaltaa tunnustetaan palveluiden piirissä heikommin ja niihin on myös harvemmin saatavilla apua tämän vuoksi. Hoidon saatavuutta heikentävät palveluiden puute, tiedon puute, työntekijöiden ammatillisen osaamisen puute esimerkiksi päihdeongelmien tai kriisitilanteiden hoidossa erityisesti lastensuojelussa sekä

äitiys- ja lastenneuvoloissa. Hoidon ja avun saamista heikentää myös palveluiden saavutettavuus muulloin kuin virka-aikana. Ongelmana on se, että lapsiperheen arjessa voi tulla tilanteita, jolloin vanhemmat saattavat tarvita apua ja tukea hyvin nopeasti. Näihin tarpeisiin ei pystytä vastaamaan riittävän nopeasti, jolloin valitettavan usein perheen tilanne voi muuttua entistä haasteellisemmaksi ennen avun ja tuen saamista. Tärkeää kuitenkin on, että hyvinkin pieniin huoliin tulisi puuttua ennen ongelmien kärjistymistä. (Perälä, Halme & Kanste 2013, 124–126.)

Selvityksen mukaan myös muut opiskeluhoollon palveluiden toimijat, kuten kuraattorit ja psykologit, näkivät kouluterveydenhuollon roolin olevan merkittävä varhaisen tuen tarpeen tunnistamisessa, vaikka myös heillä on tärkeä rooli ongelmien tunnistamisessa. Kuraattorit ja psykologit kohtaavat lapsen usein vasta silloin, kun lapselle on jo ilmaantunut vaikeuksia esimerkiksi koulunkäyntiin liittyen. Tällöin lapsi on usein ohjattu kuraattori- tai psykologipalveluiden piiriin esimerkiksi kouluterveydenhuollon tai opettajien toimesta. Selvityksestä myös ilmeni, että joillakin opettajilla saattaa olla tietoa oppilaan vaikeuksista, mutta he eivät ole välittäneet sitä opiskeluhoollon tietoon. Toisaalta selvityksen mukaan osa opettajista pyrki omalla toiminnallaan selvittämään ja tukemaan heikoimpien oppilaiden vaikeita tilanteita tekemällä tiivistä yhteistyötä kodin ja oppilashuollon kanssa. (Valtionalouden tarkastusviraston selvitykset 2017, 15–16.)

Joskus ongelmien selvittely aiheuttaa niin opettajissa kuin lapsen vanhemmissakin avuttomuuden tunteita. Opettajilla saattaa olla haasteita puuttua oppilaan ongelmiin varhaisessa vaiheessa, sillä heillä ei ole riittävää koulutusta tunnistaa tai diagnosoida ongelmia. Kasvavat luokkakoot aiheuttavat kiirettä, jolloin aikaa asiaan paneutumiselle saattaa jäädä niukasti. Opetusta häiritseviin ongelmiin voidaan pyrkiä etsimään ratkaisua alkuvaiheessa jälki-istunnoilla tai rehtorin puhutteluilla. Ulkopuolisen tahon apua saatetaan pyytää vasta sitten, kun ongelmat ovat ehtineet kärjistyä niin, että ne vaikeuttavat oppilaan koulunkäyntiä tai sosiaalisia suhteita. Oppilaiden ongelmia pyritään selvittämään ja auttamaan lain puitteissa oppilashuoltoryhmässä, mutta tilanteet eivät aina hoidu yhtä selkeästi kuin laki edellyttää. Haasteita saattaa esimerkiksi aiheutua siitä, ettei oppilaan tai huoltajan näkemys ole yhteneväinen opettajan huolen kanssa. Ongelmiin puuttumista saattaa joskus hidastaa opettajan arastelu puuttua hankaliin asioihin. Saattaa myös olla niin, ettei apua olekaan heti saatavilla, jolloin lapsen ongelmat saattavat hankaloitua entisestään. (Lämsä 2009, 56–57; Pönkkö 2009, 135–136.)

Opettajien rooli ongelmien havaitsemisessa ja tunnistamisessa nähtiin kouluterveydenhuollon näkökulmasta olennaisen tärkeäksi. Koulujen ja opettajien erilaiset toimintakäytänteet koettiin hyvin vaihteleviksi ongelmien tunnistamiseen ja puuttumiseen liittyen. Koulun henkilökunnan välinen yhteistyö onkin merkittävässä roolissa oppilaan ongelmien tunnistamisessa ja havaitsemisessa. Opettajan ja oppilashuollon välinen yhteistyö on erittäin tärkeää, jotta tieto yksittäisen oppilaan tai tietyn ryhmän ongelmat välittyvät oppilashuollon toimijoiden tietoon. (Valtionalouden tarkastusviraston selvitykset 2017, 15–16.)

Valtionalouden tarkastusviraston selvityksessä terveydenhoitajat toivat esiin joidenkin opettajien arkuuden ottaa vastuuta lapsen lastensuojelullisesta huolesta. Sen henkilön, jolle tilanteesta herää huoli, tulisi ensisijaisesti reagoida asiaan. Vaikka oppilashuollossa käsitelläänkin yksilöllisesti lastensuojelullisiakin huolia, jotkut lastensuojelun piiriin liittyvät huolet saattavat vaikeutua tai jäädä jopa hoitamatta, jos niitä ei ole tuotu esiin. (Valtionalouden tarkastusviraston selvitykset 2017, 30.) Vaikka lastensuojelulain (13.4.2007/417, § 2) velvoittamana lapsen hoidosta ja huolenpidosta vastaa ensisijaisesti lapsen vanhemmat/hoitajat, tilanteen vaatiessa viranomaisen tulee tarjota perheelle varhaista tukea ja apua tarpeen sekä ohjata perhe lastensuojelun piiriin. Perheen ja lasten kanssa työskentelevien viranomaisten tehtäviin kuuluu tarjota vanhemmille tukea kasvatustyössä.

Kaikilla viranomaisilla on oikeus ja velvollisuus on puuttua tilanteeseen silloin, kun heille herää vakava huoli herää lapsen tilanteesta eivätkä lapsen vanhemmat/hoitajat ole esimerkiksi kykeneväisiä huolehtimaan lapsensa asioista. Lastensuojeluilmoitus on tarpeen tehdä, mikäli lapsen vanhemmat/hoitajat eivät kykene huolehtimaan lapsensa hoidosta ja kasvattamisesta tai lapsi joutuu kokemaan joko henkistä tai fyysistä väkivaltaa. Myös lapsen hyvinvointia vaarantava vanhempien päihteiden käyttö sekä/tai vanhempien vakavat mielenterveysongelmat velvoittavat viranomaisen tekemään lastensuojeluilmoituksen. (Hakalehto 2016, 26; Huhtanen 2007, 202.) Myös kodin erilaiset ristiriidat, vanhempien avuttomuus ja osaamattomuus sekä lapsen vaikeudet koulunkäynnissä voivat tilanteita, jolloin lapsi on suojelun tarpeessa. Lapsen edun mukaista on saada suojelua kaikilta hänen elämäänsä vaikuttavilta haitallisilta asioilta, jotka uhkaavat lapsen hyvinvointia. (Hakalehto 2016, 41.)

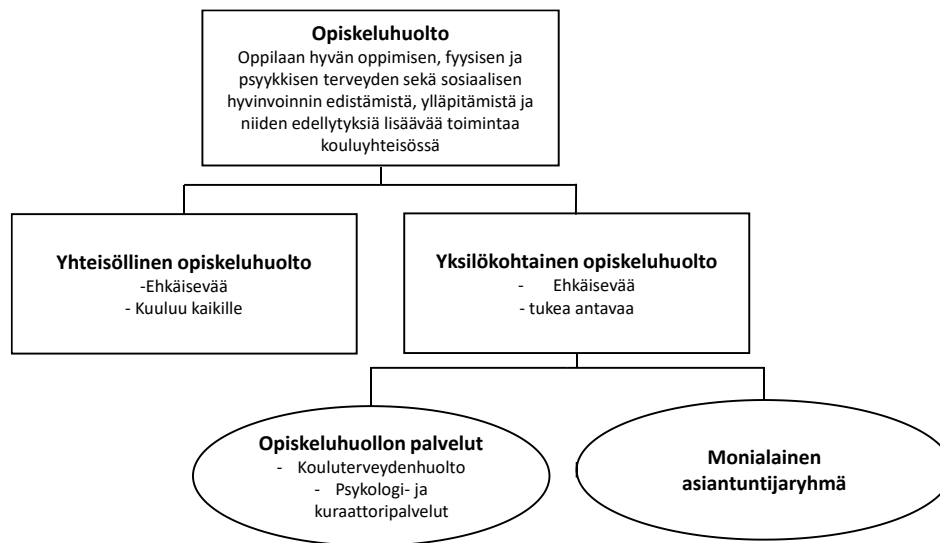
4 PERUSOPETUKSEN OPISKELUHUOLTO

Perusopetuksen tehtävänä on luoda jokaiselle oppilaalle mahdollisimman hyvät edellytykset oppimiselle, terveelle kasvulle sekä kehitykselle. Peruskoulujärjestelmä tarjoaa jokaiselle oppilaalle tasa-arvoisesti laadukasta opetusta. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusta pohjautuu perusopetuslakiin – ja asetuksiin sekä valtioneuvoston asetukseen, joka määrittelee tarkemmin opetuksen tavoitteista ja tuntijaottelusta. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 9.)

Opiskeluhoolto on osa koulun kasvatuksellista ja opetuksellista perustoimintaa. ”Oppilashuollon käsite on määritelty perusopetuslaissa vasta vuonna 2002 (HE205/2002) ja samalla edellytettiin opetussuunnitelman perusteisiin tarkempaa oppilashuollon sekä kodin ja koulun yhteistyön keskeisten periaatteiden määrittämistä (PoL 31§ ja 15§)” (Lahtinen 2012, 169). Opiskeluhoollolla tarkoitetaan oppilaan oppimisen sekä fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä näihin liittyvien toimintojen lisäämistä oppilaitoksissa (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 3§). Opiskeluhoollolla on merkittävä rooli ongelmien ennaltaehkäisyssä sekä varhaisessa puuttumisessa.

Perusopetuksen opiskeluhoollon kokonaisuuteen kuuluvat yksilökohtainen opiskeluhoolto sekä yhteisöllinen opiskeluhoolto (ks. kuvio 1). Yksilökohtainen opiskeluhoolto jakautuu opiskeluhoollon palveluihin, joita ovat kouluterveydenhuollon palvelut sekä kuraattori- ja psykologipalvelut. Lisäksi monialaisen asiantuntijaryhmän palvelut ovat osa yksilökohtaista opiskeluhoolltoa. Oppilashuollon lainsäädännössä on 1.8.2014 alkaen erotettu oikeudellisin perustein toisistaan yksilökohtainen oppilashuolto sekä perusopetuslaissa säädetty oppimisen ja koulunkäynnin tuki. Yksilökohtainen opiskeluhoolto perustuu vapaaehtoisuuteen. Mikäli oppilas tarvitsee lisätukea oppimiseen ja koulunkäyntiin, hänellä on lain mukaan siihen oikeus. Vaikka tuen toteuttaminen edellyttääkin yhteistyötä niin oppilaan kuin kodinkin kanssa, tukeen ei tarvita erillistä suostumusta oppilaalta tai huoltajalta. (Hietanen-Peltola, Laitinen, Autio & Palmqvist 2018, 9; Opetushallitus 2020; Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 77.) Vuonna 2014 voimaan tulleessa uudessa oppilas- ja

opiskeluhooltolaissa (1287/2013) painotettiin etenkin varhaisen puuttumisen ja ennalta ehkäisevän työn toteutumista. (Summanen, Rumpu & Huhtanen 2018, 3–4).

Kuvio 1. Opiskeluhoollon kokonaisuus perusopetuksessa (Hietanen ym. 2018, 9).

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain tarkoituksena on edistää ja ylläpitää oppilaiden oppimisen lisäksi heidän fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista hyvinvointiaan. Lain tarkoituksena on ennalta ehkäistä ongelmien syntymistä ja lisätä oppilaiden omaa osallisuutta kouluympäristössä. Laki pyrkii edistämään oppilaitoksen ja sen ympäristön turvallisuutta, esteettömyyttä, hyvinvointia ja terveellisuyttä. Lisäksi lain turvin on pyritty lisäämään kodin ja koulun välistä yhteistyötä sekä kehittämään koulun yhteisöllistä toimintaa. Lakiin sisältyvät myös varhaisen tuen saatavuuden turvaaminen ja opiskeluhoollon palveluiden yhdenvertaisen saatavuuden ja laadun varmistaminen. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 2§.)

Juha Sipilän hallituksen aikana perustettu LAPE eli lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma pyrkii edistämään yhteisöllisen opiskeluhoollon ja varhaiskasvatuksen hyvinvointityötä. Etenkin perheiden ja lasten hyvinvoinnin sekä vanhemmuuden tukeminen ovat muutosohjelman ensisijaisia tavoitteita. LAPE:n avulla pyritään kehittämään yhä lapsi- ja perhelähtöisempiä palveluita. Ohjelman tavoitteena on vahvistaa peruspalveluita sekä siirtää niiden painopistettä enemmän varhaisen tuen ja ennaltaehkäisevien palveluiden tarjontaan. Hankkeen tavoitteena on pitää huolta siitä, että lasten ja nuorten arkiympäristöt sekä yhteisöt toimivat heidän hyvinvointiaan edistävillä keinoilla. Haasteena on se, että

opiskeluhuollon työtavat ja lainmukaiset käytänteet vaihtelevat suuresti koulujen oppilaitosten välillä. Jopa saman kunnan sisällä yhteisöllisen ja yksilökohtaisen opiskeluhoitotyöryhmän työskentelytavat ja toteutuminen saattavat poiketa selkeästi toisistaan. Hallitusohjelman mukaisesti lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma jatkuu vuoteen 2022 saakka. (Hietanen-Peltola ym. 2018, 7–8; ks. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020c.)

Mahkonen (2015) tuo esiin opiskeluhuollon toimintaan viittavan näkökulman siitä, että toiminnassa kiinnitetään liian vähän huomiota ennalta ehkäisevään työhön lasten hyvinvoinnin suhteen. Toiminnan painopiste pitäisi olla enemmän ennalta ehkäisevässä työssä ongelmien ratkomisen sijaan. Koska laki ei ole määritellyt selkeästi, mitä opetussuunnitelman mukainen opiskeluhoito käytännön toteutuksena tarkalleen tarkoittaa, se aiheuttaa epäselvyyksiä ammattilaistenkin toiminnassa. Haasteena on lain tulkinnanvaraisuus, joka aiheuttaa opiskeluhuollon toiminnassa eroavaisuuksia. Lakia saatetaankin tulkita erilaisista näkökulmista katsottuna eri tavoin ammattilaisten keskuudessa. (Mahkonen 2015, 36–37.)

Koulun rooli opiskeluhuollon toiminnassa pohjautuu opetusjärjestelyihin sekä oppilaan havainnointiin. Opetuksen järjestäjällä on keskeinen tehtävä opetuksen resurssien organisoinnissa ja järjestämisessä. Toiminnan tavoitteena on ennaltaehkäistä sellaisia asioita tai tilanteita, jotka voivat aiheuttaa turvattomuutta opiskeluympäristössä, vaikeuttaa oppimista tai heikentää oppilaan hyvinvointia. Opettajan rooliin kuuluu opetustyön lisäksi oppilaan kokonaisvaltainen havainnointi, joka käsittää oppilaan oppimiskyvyn havainnoinnin lisäksi oppilaan kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin seuraamisen. Opettajalla tulisi olla riittävästi aikaa toteuttaa myös kodin ja koulun välistä yhteistyötä. Mikäli opettaja havaitsee oppilaalla olevan sellaisia haasteita, joihin ei kodin kanssa yhteistyössä voida vaikuttaa riittävästi, opettajan tulee kääntyä monialaisen asiantuntijaryhmän puoleen. Mikäli opettajan havaitsee oppilaan vaikeuksien liittyvän terveydentilaan tai muuhun hyvinvointiin, saattaa olla tarpeen tutkia oppilasta tarkemmin terveydenhuollon puolella. Tällöin opettajan tulisi välittää havainnointiinsa pohjautuvat tiedot kouluterveydenhuollolle. (Lahtinen 2012, 191.)

4.1 Kouluterveydenhuolto - yksilöllistä opiskeluhuoltoa

”Kouluterveydenhuolto on osa oppilas- opiskelijahuoltolain (1287/2013) mukaisia opiskeluhuollon palveluja” (Terveystoimintalaki 1326/2010, 16§). Kouluterveydenhuolto on osa koulun yksilöllistä opiskeluhuoltoa ja sen toiminta on kuntien vastuulla. Palvelu on lakisääteistä. Oppilailla on oikeus käyttää kouluterveydenhuollon palveluita maksuttomasti koulupäivän aikana. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 77; Sosiaali- ja Terveysministeriö 2020; Terveystoiminnan ja hyvinvoinnin laitos 2020d.)

4.1.1 Kouluterveydenhuollon tehtävät

Kouluterveydenhuollon tavoite on edistää niin oppilaan kuin koko kouluyhteisönkin hyvinvointia ja terveyttä. Oppilaan kasvua, kehitystä sekä hyvinvointia pyritään edistämään ja tukemaan yhteistyössä oppilaiden, oppilashuollon muun henkilöstön, opettajien ja vanhempien kanssa. Kouluterveydenhuollon päätehtäviin kuuluvat lisäksi valvoa ja edistää niin koulutyön kuin koulun työskentelyolojen terveellisyyttä ja turvallisuutta yhteistyössä muiden ammattilaisten kanssa. Lisäksi kouluterveydenhuollolla on keskeinen rooli tunnistaa sekä selvittää lasten oppimiseen, tunne-elämään ja käyttäytymiseen liittyviä pulmia yhteistyössä muiden koulun ammattilaisten kanssa. Keskeisenä tehtävänä onkin oppilaiden haasteiden ja ongelmien varhainen havaitseminen, auttaminen ja selvittely sekä tarpeen vaatiessa jatkohoitoon ohjaaminen. Näiden lisäksi kouluterveydenhuollon tulee huolehtia mahdollisen hoidon ja kuntoutuksen toteutumisesta. (Kouluterveydenhuolto 2002, 28–29.)

Kouluterveydenhuollon rooli ennalta ehkäisevän toiminnan toteuttajana on merkittävä. Kouluterveydenhuolto on ainoa taho kaikista terveydenhuollon toiminta-alueista, jolla on mahdollisuus tavoittaa kaikki oppilaat toistuvasti. Kouluterveydenhuollossa on mahdollisuus saada monipuolinen kokonaiskuva oppilaan terveyteen ja hyvinvointiin liittyvästä tilanteesta. Kouluterveydenhuollon toiminnalla pyritään turvaamaan jokaiselle oppilaalle mahdollisimman terve kasvu ja kehitys. Toiminnan tarkoituksena on opettaa oppilaita edistämään ja hoitamaan kokonaisvaltaisesti omaa hyvinvointiaan. Lapsuudessa opitut terveelliset elämäntavat luovat hyvän pohjan aikuiselämän terveydelle ja hyvinvoinnille.

Lapsuudessa terveyteen panostaminen on tärkeää, sillä se saattaa vaikuttaa myönteisellä tavalla eliniän pituuteen. Oppilaiden joukossa on selkeästi sellaisiin riskiryhmiin kuuluvia lapsia ja nuoria, joilla on suurempi riski sairastua aikuisiällä esimerkiksi erilaisiin yleisiin kansantauteihimme kuten mielenterveydenhäiriöihin, syrjäytymiseen, tuki- ja liikuntaelinten sairauksiin tai päihteiden käyttöön liittyviin ongelmiin. Kouluterveydenhuollon yhtenä tavoitteena onkin löytää näitä riskiryhmään kuuluvia lapsia, jotta heille voidaan suunnata terveydenhuollon palveluita tehostetusti. (Terho 2002, 18–19.)

4.1.2 Kouluterveydenhoitajan työnkuva

Kouluterveydenhoitaja toimii terveyden edistämisen ja hoitotyön asiantuntijana koulun yhteisössä. Terveyskeskeisen työotteen lisäksi sairaanhoidolliset taidot ovat tärkeässä osassa terveydenhoitajan itsenäistä työnkuvaa. Hyvät yhteistyötaidot ja itsensä jatkuva kehittäminen on työssä välttämättömyys. Kouluterveydenhoitajan toimenkuvan keskeinen tehtävä on seurata ja tukea kokonaisvaltaisesti lasten ja nuorten fyysistä ja psyykkistä kasvua sekä kehitystä. Kouluterveydenhoitaja selvittelee, tukee ja auttaa lapsia ja nuoria heidän vaikeuksissaan ja tarpeen vaatiessa ohjaa heidät jatkohoitoon. Luottamuksellinen yhteistyö ja vuorovaikutus oppilaan, vanhempien ja koulun kanssa onkin keskeisessä roolissa. Terveydenhoitajan tehtäviin kuuluu myös kotien ja kouluyhteisön tiedottaminen kouluterveydenhuollon palveluista. (Ruski 2002, 49–50; ks. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020b.)

Kouluterveydenhoitaja tekee lakisääteiset määräaikaistarkastukset oppilaille vuosittain eli yhdeksän kertaa koko peruskoulun aikana. Tämän lisäksi oppilaalle voidaan tehdä tarpeen mukaan yksilöllisiä tarkastuksia. Laajat terveystarkastukset toteutetaan alakoulussa ensimmäisellä ja viidennellä luokalla, jolloin myös lapsen huoltajat kutsutaan mukaan tarkastukseen. Laajat terveystarkastukset tehdään koululääkärin ja terveydenhoitajan yhteisvastaanottona. Terveydenhoitaja voi lisäksi tavata oppilasta erikseenkin tämän lisäksi. Yläkoulussa laaja tarkastus tehdään kahdeksannella luokalla. Laajoissa terveystarkastuksissa keskitytään oppilaan terveydentilan lisäksi myös hänen perheensä hyvinvointiin liittyviin asioihin. Myös opettajalta pyydetään arviota oppilaan koulukuulumisista oppimisen ja hyvinvoinnin näkökulmasta. Tämä edellyttää kuitenkin huoltajan kirjallista

suostumusta tietojen saamiseksi. Määräaikaistarkastuksissa, jotka ovat yleensä oppilaan ja terveydenhoitajan kahdenkeskisiä tapaamisia, arvioidaan ja selvitetään oppilaan fyysisen terveydentilan lisäksi oppilaan mielialaa ja muita hänen mieltään askarruttavia asioita. (ks. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2019a.)

Terveystarkastuksiin osallistuminen ei ole pakollista. Mikäli oppilas kieltäytyy terveystarkastuksesta, hänen tuen tarpeensa tulisi kuitenkin selvittää esimerkiksi huoltajilta puhelimitse tai menemällä kotikäynnille. Mikäli oppilaan tai perheen tilanteesta herää sellaista huolta, jolla on vaikutusta oppilaan hyvinvointiin, laaja terveystarkastus voidaan tarpeen mukaan toteuttaa myös muulloin kuin 1., 5. ja 8. luokka-asteella. (Lahtinen 2012, 221; ks. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2019a.)

Kun oppilaat tuntevat koulunsa kouluterveydenhoitajan, heidän on helpompi hakeutua terveydenhoitajan vastaanotolle ongelmatilanteissa. Tämän lisäksi vanhemmat ja oppilaan opettaja voivat olla terveydenhoitajaan yhteydessä, kun heille herää esimerkiksi huolta lapsen tilanteesta. Koululääkäri toimii terveydenhoitajan työparina, jonka puoleen terveydenhoitaja voi kääntyä esimerkiksi konsultoidakseen oppilaan hoidon tai tuen tarpeesta. Koululääkärille kuuluu myös vastuu oppilaiden hoidosta ja hoidon tarpeen arviosta, jolloin terveydenhoitajalta saatu informaatiota oppilaan tilanteesta on erittäin tärkeää. (Laakso & Sohlman 2002, 62–63.)

Mäenpään tutkimuksessa (1998) todettiin terveydenhoitajien yhteydenpidon kotiinpäin olevan yleensä ongelmalähtöistä. Mikäli lapsella on jokin vaiva tai ongelma, terveydenhoitaja on yhteydessä kotiin. Tutkimuksen mukaan vanhemmat ovat luottavaisia siihen, että kouluterveydenhoitaja havaitsee, mikäli lapsen terveydentilassa ilmenee huolen aihetta. Mäenpään tutkimuksen mukaan oppilaiden terveyden ja hyvinvoinnin seuraaminen on osittain kaavamaista ja pakkotahtista työtä, sillä ajankäyttöön perustuvat resurssit seurata kokonaisvaltaisesti oppilaan hyvinvointia ovat pienet. Tutkimuksen tulosten mukaan terveydenhoitajien on joskus vaikeaa paneutua oppilaan tilanteeseen syvällisemmin ajankäyttöön liittyvien haasteiden vuoksi. Mäenpään tutkimuksessa oppilaat olivat tuoneet esiin, että terveydenhoitajan kanssa keskustellaan liian vähän oppilaan kotiin liittyvistä asioista, joilla kuitenkin on valtavan iso merkitys oppilaan kokonaisvaltaiselle hyvinvoinnille. (Mäenpää 1998, 75–76.)

Jotta kouluterveydenhuollon työ olisi mahdollisimman tasokasta se edellyttää ammattitaidon lisäksi myös riittäviä resursseja. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (2019b) mukaan koulussa tulisi olla yksi terveydenhoitaja 600 oppilasta kohden, mikäli terveydenhoitaja työskentelee koulussa koko päivän ympärivuotisesti. Mikäli terveydenhoitaja työskentelee muissakin kouluissa, hänen työparinaan ei ole kouluterveydenhuollon asioihin perehtynyttä lääkäriä tai koulun opiskeluhuollon palveluissa on puutteita, oppilasmäärän tulisi olla edellä mainittua lukumäärää pienempi. Oppilasmäärän tulee olla pienempi myös siinä tapauksessa, jos koulussa on paljon erityisen tuen tarpeessa olevia lapsia tai terveydenhoitajan työnkuvaan kuuluu paljon muissa työtehtävissä toimimista. Koululääkäriä kohden, joka työskentelee kokopäiväisesti sekä ympärivuotisesti, tulee oppilasmäärän olla enintään 2100 oppilasta. Mikäli lääkäri työskentelee koululla kerran viikossa osaaikaisesti, oppilasmäärä on 500 lääkäriä kohden. Lisäksi muut tekijät vaikuttavat oppilasmäärään lääkäriä kohden. Tällaisia tekijöitä voivat olla koulun opiskeluhuollon palveluiden tilanne sekä muiden palvelutarpeiden tilanne, kuten mielenterveyttä tukevien palveluiden tilanne.

4.2 Opiskeluhooltotyöryhmän toiminta osana yksilökohtaista opiskeluhoiltoa

Koulussa vastuu opiskeluhoollon toiminnasta kuuluu kaikille kouluyhteisössä työtä tekeville ammattilaisille. Toiminnan tulee palvella niin yksilöä kuin koko kouluyhteisöä. Opiskeluhooltoryhmä on moniammatillinen asiantuntijoista koostuva toimintaelin, jonka vastuulla on turvata oppilaan kokonaisvaltainen hyvinvointi yhteistyössä huoltajien kanssa. Mikäli oppilaan tai kouluyhteisön hyvinvoinnista herää huoli, sitä selvitetään yhteistyössä oppilaan ja hänen huoltajansa kanssa. (Lahtinen 2012, 168; Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 77.)

Jos oppilaalla tai oppilasryhmällä on jokin koulunkäyntiin vaikuttava ongelma tai tuen tarve, koulussa voidaan järjestää moniammatillisen asiantuntijaryhmän tapaaminen. Tähän moniammatilliseen opiskeluhooltoryhmään saattavat kuulua rehtori, opettaja, koulupsykologi ja koulukuraattori sekä kouluterveydenhuollon edustus eli kouluterveydenhoitaja sekä lääkäri. Lisäksi kokoontumiseen saatetaan tilanteesta mukaan kutsua myös jokin muu asiaan liittyvä olennainen henkilö kuten

lastensuojelutyöntekijä, erityisnuorisotyöntekijä tai poliisi. Opiskeluhoitoryhmän kokoonpanoon vaikuttaa siis ryhmän kokoontumisen tarkoitus. (Kouluterveydenhuolto 2002, 21; Hietanen ym. 2018, 16–17; Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 78.) Turussa tällaista moniammatillista opiskeluhoitoryhmää kutsutaan lyhenteellä MAR (Turun kaupunkikohtainen opetussuunnitelma 2014, 16).

Moniammatillisen opiskeluhoitoryhmän jäsenet tarkastelevat kukin oman ammattiosaamisensa kautta oppilaan ongelmaa ja tuovat oman näkökulmansa sitä kautta asiaan. Oppilaalla on lakisääteinen oikeus saada maksutonta, yksilöllistä opiskeluhoollon palvelua tarpeen vaatiessa. Opiskeluhoitoryhmän jäsenillä on vaitiolovelvollisuus, mutta yhteistyö oppilaan asioissa työryhmän jäsenten välillä on välttämätöntä. Konsultointi sekä tiedonvaihto oppilaan asioissa on välttämätöntä, jotta asiaankuuluvilla ammattilaisilla on mahdollisimman monipuolinen käsitys oppilaan tilanteesta. Oppilaan asioiden käsittely kuitenkin edellyttää oppilaan ja tarvittaessa hänen huoltajansa kirjallista suostumusta. Oppilaan asian käsittelyyn voi osallistua ryhmän ulkopuolelta muitakin tarpeellisia henkilöitä, mutta se edellyttää kirjallista suostumusta oppilaalta tai hänen huoltajaltaan. (Laakso & Sohlman 2002, 62; Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 77–80.)

Mikäli opiskeluhoitoryhmän kokoontumisessa käsitellään yksittäisen oppilaan asioita, ryhmään voivat osallistua vain ne henkilöt, joiden työtehtäviin kyseisen oppilaan asioiden käsittely kuuluu (Lahtinen 2012, 170). Opiskeluhoollon toiminnan erovaisuuksia on todettu olevan muun muassa ryhmien kokoonpanoissa. Monialaisen yhteistyön terveydenhuollon ammattilaisten sekä opetus – ja sosiaalialan ammattilaisten välillä opiskeluhoitoryhmissä on todettu toteutuvan hyvin. Kehitettävää sen sijaan on oppilaiden ja huoltajien edustuksen osallistumisessa toimintaan. Lisäksi opiskeluhoitoryhmien kokoontumisessa on suurta vaihtelua. Joissakin paikoissa tehtävien hoitaminen opiskeluhoitoryhmien kautta on haasteellista, koska ryhmät kokoontuvat liian harvoin. Tällöin ryhmälle annettujen tehtävien hoitaminen opiskeluhoitoryhmän toimintana on käytännössä lähes mahdoton toteuttaa. (Hietanen-Peltola ym. 2018, 8.)

Opiskeluhoitoryhmän toiminnan tulee vahvistaa koko kouluyhteisön hyvinvointia ja turvallisuutta. Käytännössä kuitenkin usein yksittäisten oppilaiden monimuotoisten ongelmien käsitteleminen vie runsaasti aikaa. Opiskeluhoollon

tarve on kouluissa kasvanut, sillä oppilaiden erilaiset haasteet kuten oppimisvaikeudet sekä psyykkisen ja sosiaalisen kehityksen häiriöt ovat lisääntyneet. Yhä useammin opiskeluhollosta joudutaan olemaan myös yhteydessä lastensuojeluun, kun huoltajien keinot lastensa ongelmanratkaisuisissa eivät ole olleet riittäviä. (Pietikäinen & Ala-Laurila 2002, 222.)

4.3 Oppilashuollollinen yhteistyö ja sen merkitys

Opiskeluholloin toimijoiden tulee olla mahdollisimman varhaisessa vaiheessa yhteydessä alaikäisen lapsen huoltajiin, mikäli lapsen oppimiseen, koulunkäyntiin tai hyvinvointiin liittyy huolta (Lahtinen 2012, 182). Koulun ja oppilaiden hyvinvoinnin edistäminen vaatii moniammatillista yhteistyötä kuntatasolta lähtien. Jokainen ammattilainen tekee työtään omasta näkökulmasta käsin yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa oppilaiden ja koko yhteisön parhaaksi. Rehtorilla on merkittävä rooli opiskeluholloin ja opettajien välisessä yhteistyössä. Kun opettajat tuntevat opiskeluholloin työntekijät ja työnjaon, se helpottaa yhteistyön toimijuutta myönteisellä tavalla. (Kouluterveydenhuolto 2002, 22; Laakso & Sohlman 2002, 62–64.) Laakso & Sohlman (2002, 62) toteavat, että ”kouluterveydenhuolloin suhteet opettajiin ovat yhtä tärkeitä kuin työterveyshuolloin suhteet yrityksen johtoon”.

Koska lasten hyvinvointiin vaikuttaa voimakkaasti perheen tilanne ja elinolot, oppilashuollollinen yhteistyö lapsen ja hänen perheensä kanssa on välttämätöntä. Opiskeluholloin jäsenillä on vaitiolovelvollisuus, mutta moniammatillinen yhteistyö opiskeluholtoiryhmän jäsenten välillä on välttämätöntä asioiden eteenpäin viemiseksi. Vanhempien pahoinvointi heijastuu suoraan lapseen ja hänen käyttökseen. (Kouluterveydenhuolto 2002, 22; Laakso & Sohlman 2002, 62.)

Koulukuraattorin rooliin kuuluu oppilaiden tukeminen ja auttaminen koulunkäyntiin liittyvissä tilanteissa. Kuraattorilla on tärkeä rooli kodin ja koulun yhteistyön edistämisen. Kuraattorin tehtäviin kuuluu myös oppilaan psykososiaalisen kehityksen ja hyvinvoinnin tukeminen. Kuraattorit, terveydenhoitajat, koululääkärit ja koulupsykologit tekevät myös tiiviisti yhteistyötä oppilaiden asioiden hoidossa. Hyvä ja tiivis yhteistyö tehostaa oppilaan ongelmien selvittelyä ja nopeuttaa tarvittavien tukitoimien käynnistämistä. (Laakso & Sohlman 2002, 63–64.)

Lain mukaan ensisijainen päätösvalta ja vastuu lapsen asioista kuuluu huoltajalle, mutta huoltajan tulee keskustella myös lapsen kanssa hänen henkilökohtaisista asioistaan huomioiden lapsen ikä- ja kehitystaso tilanteen vaatimalla tavalla (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983, 4§). On kuitenkin tilanteita, jolloin lopullinen päätösvalta lapsen asioista onkin opetuksen järjestäjällä eikä huoltajalla. Päätöksiä tehdessä lapsen ja huoltajan mielipidettä voidaan kuulla. Mutta esimerkiksi lopullinen vastuu oppilaan luokalle jäämisestä tai päätös erityisen tuen siirrosta on opetuksen järjestäjällä. Mikäli huoltaja on ilmoittanut lapsensa peruskouluun oppivelvollisuuden suorittamista varten, huoltaja ei pysty rajattomasti vaikuttamaan siihen, millä tavoilla opetusta annetaan. Mikäli huoltajalla on erilainen näkemys lapsen tuen tarpeesta, asioista tulee keskustella perusteellisesti. Tilanteessa tulee toimia yhteistyössä huoltajan ja opetuksen järjestäjän kanssa. Tavoitteena on löytää yhteinen näkemys asian ratkaisemiseksi. Kodin ja koulun yhteistyön tulee pohjautua yhteisiin linjauksiin toimintatavoista. Yhteistyön tulee olla luonteeltaan jatkuvaa ja suunnitelmallista. Yhteistyön onnistuminen vaatii molemminpuolista kunnioitusta sekä kodin että koulun taholta. (Lahtinen 2012, 306, 316–320.)

Koulu on velvoitettu toimimaan aloitteellisesti yhteistyössä kodin kanssa. Koulun tulee myös kehittää yhteistyötä ja vastata sen toteutumisesta yhdenvertaisesti. Myös oppilaan huoltajalla on tärkeä osuus yhteistyön onnistumisessa. Huoltajan arvostus ja kiinnostus lapsensa koulunkäyntiä ja opettajan työtä kohtaan peilaa suoraan yhteistyön onnistumista. (Lahtinen 2012, 323.) Joskus tulee tilanteita, kun yhteistyö kodin ja koulun välillä aiheuttaa ristiriitoja. Tällöin on tärkeää selvittää ja kerrata yhteisesti sovitut toimintasäännöt, jotta ne ovat kaikkien osapuolten tiedossa ja, että ne on ymmärretty asiaan kuuluvalla tavalla. Suositeltavaa on, että ristiriitatilanteessa ollaan ensin yhteydessä asianomaiseen henkilöön tai henkilöihin, jota tilanne koskee. Tarpeen vaatiessa voidaan järjestää myös asiasta lyhyt palaveri yhteistä keskustelua varten, johon osallistuu vain asiaan kuuluvat henkilöt. Tapauksesta on hyvä laatia myös lyhyt ja selkeä muistio, josta selviää palaverin aihe, osapuolten kannanotot sekä yhteisesti sovitut jatkotoimenpiteet. Hyvät käytöstavat puolin ja toisin ovat yleensä onnistuneen yhteistyön edellytys. (Lahtinen 2012, 249–350.)

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tutkimukseni on toteutettu kvalitatiivisia eli laadullisia menetelmiä käyttäen. Laadullinen tutkimus on toimintaa, joka pohjautuu tutkijan tekemiin havaintoihin maailmasta. Laadullisessa tutkimuksessa pyritään tutkimusilmiön kokonaisvaltaiseen ja monipuoliseen kuvailuun eri tulkintatapoja käyttäen juuri sellaisena kuin tutkija sen kokee ja näkee. Tarkoituksena on löytää tai tuoda esiin tosiasioita tutkivasta ilmiöstä, jossa tutkittavan ”ääni” ja käsitykset pääsevät esiin. Tutkijan pitää tarkkailla ja havainnoida tutkimuskohteena olevaa ilmiötä sen luonnollisessa tilassa yrittämättä vaikuttaa siihen. (Denzin & Lincoln 2000, 3; Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2013, 161–164; Patton 2002, 4–5.)

Päädyin laadulliseen tutkimukseen siksi, koska halusin selvittää terveydenhoitajien näkemyksiä ja kokemuksia alakouluikäisten lasten huolta-aiheuttavista koulupoissaoloista ja niihin puuttumisesta. Tämän tutkimuksen tarkoitus on tuoda esiin monipuolista, kokemukseen pohjautuvaa tietoa tutkimuksen kohteena olevasta aihealueesta.

Hirsjärvi & Hurmeen (2004) mukaan Creswell (1994) kuvailee kvalitatiivisen tutkimuksen etenevän induktiivisesti eli yksittäisistä havainnoista yleiseen. Tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita useammasta samanaikaisesta tekijästä, jotka vaikuttavat lopputulokseen. Tutkimuksen edetessä luokat muovautuvat ja se on kontekstisidonnaista eli sidoksissa asiayhteyteensä. (Hirsjärvi & Hurme 2004, 25.)

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkimusilmiötä pyritään tarkastelemaan mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Tutkimusaineisto kerätään mahdollisimman luonnollisissa tilanteissa ja lisäksi tutkimuksen kohdejoukko valitaan tarkoituksenmukaisesti. Tutkimusmetodina suositetaan tapoja, joissa tutkittavien näkökulmat pääsevät esille. Tarkoituksena on pyrkiä tuomaan esiin yllätyksellisiä seikkoja, jotka eivät ole ennalta tutkijankaan tiedossa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2013, 164.) Tämän tutkimuksen tarkoitus on tuoda esiin kouluterveydenhoitajien kokemukseen pohjautuvia näkökulmia tutkimusilmiöstä. Tämän tutkimuksen tarkoituksena ei ole luoda uusia teorioita vaan löytää tai tuoda esiin olemassa olevia tosiasioita. Tämän vuoksi valitsinkin tutkimusmetodiksi teemahaastattelun, josta kerron lisää aineiston keruu ja aikataulut- kappaleessa.

5.1 Tutkimuksen tavoite sekä tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, esiintyykö jo alakouluikäisillä oppilailla huolta aiheuttavia koulupoissaoloja, mistä asioista poissaoloihin liittyvä huoli herää sekä millaisia tekijöitä huolestuttavien koulupoissaolojen taustalta löytyy. Tarkoituksena on tuoda esiin, millä keinoilla terveydenhoitajat pyrkivät puuttumaan alakoulussa oppilaiden huolta aiheuttaviin koulupoissaoloihin. Lisäksi tutkimuksessa pyritään selvittämään, mitä haasteita poissaoloihin puuttumisessa esiintyy. Tutkimuksen tarkoitus on lisäksi saada tietoa siitä, millaisena yhteistyö eri toimijoiden kanssa näyttäytyy kouluterveydenhuollon näkökulmasta käsin, kun alakoulun oppilaalla ilmenee huolestuttavia koulupoissaoloja.

Tutkimuskysymysten avulla aihetta pyritään kartoittamaan kouluterveydenhoitajien näkökulmasta teemahaastattelun keinoin.

- 1) Esiintyykö alakouluikäisillä oppilailla huolta aiheuttavia koulupoissaoloja ja millaisia syitä poissaolojen taustalla on kouluterveydenhoitajien käsitysten mukaan?
- 2) Millaisilla keinoilla terveydenhoitajat pyrkivät puuttumaan alakoulun oppilaiden huolta aiheuttaviin koulupoissaoloihin ja millaisia haasteita siinä esiintyy?
- 3) Millaiseksi terveydenhoitajat kokevat yhteistyön koulun, vanhempien ja lapsen sekä sosiaalitoimen kanssa, kun alakouluikäisellä oppilaalla on huolta aiheuttavia koulupoissaoloja?

5.2 Tutkimukseen osallistujat

Tutkimukseni aineistonkeruun kohderyhmänä olivat kouluterveydenhoitajat, jotka työskentelevät Turun kaupungin alakouluissa. Tavoitteena oli haastatella 10 alakoulun terveydenhoitajaa kevään 2020 aikana. Kävin esittelemässä alustavaa tutkimusaiheeni terveydenhoitajille heidän kuukausipalaverissaan tammikuussa 2020. Lähetin tutkimuslupapyyntöni sähköpostitse Turun kaupungin tutkimusluvista vastaavalle henkilölle. Tutkimusluvan (LIITE 5) saatuaani etsin haastateltavia lähettämällä sähköpostia 19:lle alakoulun terveydenhoitajalle.

Sähköpostitse lähettämässä haastattelukutsussa (LIITE 1) esittelin itseni ja tutkimusaiheeni. Viestissä toivoin mahdollisia haastateltavia olemaan yhteydessä minuun joko puhelimitse tai sähköpostitse haastatteluajan sopimiseksi. Haastattelukutsussa kerroin haastattelun kestävän keskimäärin tunnin verran. Kutsussa informoin alustavasti haastattelusta aineistonkeruumenetelmänä.

Ensimmäisen sähköpostiviestin jälkeen haastattelukutsuun vastasi myönteisesti neljä terveydenhoitajaa. Yksi kutsun saaneista kieltäytyi sähköpostitse tutkimukseen osallistumisesta. Kaikki kutsun saaneet eivät vastanneet sähköpostiviestiin. Muutama päivä kutsujen lähettämisestä soitin satunnaisesti kuudelle kutsun saaneelle terveydenhoitajalle. Terveydenhoitajien yhteystiedot löytyivät koulujen nettisivujen kautta. Soittamalla varmistin, että terveydenhoitajat ovat huomioineet saamansa kutsun. Soiton yhteydessä tiedustelin mahdollista halukkuutta osallistua tutkimukseen. Soittaminen oli myös hyvä tapa vastata terveydenhoitajien kysymyksiin, jotka liittyivät aineistonkeruumenetelmään sekä tutkimusaiheeseen. Puhelinkeskustelun jälkeen kaikki puhelimitse tavoitetut terveydenhoitajat halusivat osallistua haastatteluun. Sain muutamassa päivässä kymmenen haastateltavaa tutkimukseeni. Soittokierroksen jälkeen tuli vielä kaksi viestiä sähköpostin kautta tutkimukseen osallistumisesta. Tutkimukseen osallistui yhteensä 12 terveydenhoitajaa.

Löysin haastateltavat terveydenhoitajat erittäin helposti ja sain sovittua haastatteluajat nopeasti. Uskon, että alkutiedon antaminen tutkimusaiheesta terveydenhoitajien kokouksessa oli tutkimukseen osallistumista edesauttava tekijä. Uskon myös, että oma terveydenhoitajan ammattini vaikutti myönteisesti haastateltavien saamiseen.

Tutkimukseeni osallistuneet terveydenhoitajat olivat kaikki naisia. Tilastokeskuksen tietojen mukaan jopa 99 % terveydenhoitajista on naisia. (Keskipetäjä & Witting 2018). Neljälle haastatteluihin osallistuneista oli kertynyt työkokemusta kouluterveydenhoitajan työstä alle kymmenen vuotta. Kahdeksalle oli kertynyt työkokemusta vähintään kymmenen vuotta. Alakouluikäisten oppilaiden lukumäärä terveydenhoitajaa kohden vaihteli 200–550 oppilaan välillä. Edellä mainittuja taustatietoja en tuo tutkimuksessa esiin haastateltavien anonymiteetin suojaamiseksi.

5.3 Aineiston keruu

Tutkimukseni aineisto on kerätty teemahaastattelun avulla. Teemahaastattelu antaa haastateltavalle mahdollisuuden vastata kysymyksiin juuri haluamallaan tavalla. Valitsin tutkimusmetodiksi haastattelun, koska sen avulla on mahdollista kerätä joustavasti syvällistä ja monipuolista tietoa tutkimusaiheesta. Haastattelu antaa mahdollisuuden olla suoraan keskusteluyhteydessä tutkittavan kanssa. Haastattelun etuna onkin, että tutkijan on mahdollisuus selvittää ja syventää keskustelun aikana esiin tulleita ilmaisuja. Lisäksi tutkijan on mahdollista tarkentaa tai oikaista mahdollisia väärinkäsityksiä haastattelun yhteydessä. Menetelmä pohjautuukin kielelliseen vuorovaikutukseen tutkijan ja haastateltavan välillä. Koska tutkimuksessani oli olennaista saada tietoa terveydenhoitajien subjektiivisista kokemuksista ja käsityksistä, valitsin teemahaastattelun tutkimusmenetelmäksi. Teemahaastattelulle on tyypillistä, että haastattelun rakenne on muodostunut ennakolta valittelun teemojen pohjalta. Vaikka teemahaastattelussa aihepiirit ovat kaikille haastateltaville samat, kysymysten tarkka muoto ja niiden järjestys saattavat muuttua haastattelun aikana. (Hirsjärvi & Hurme 2004, 34–35,48; Tuomi & Saramäki 2018, 87–88.)

Terveydenhoitajat tiesivät tutkimusaiheeni ennakoon. Tarkempia haastattelukysymyksiä en kuitenkaan kertonut heille etukäteen, koska tässä tutkimuksessa oli tarkoitus saada mahdollisimman spontaania kokemus- ja näkemystietoa aihepiiristä. Tutkimusaiheen sekä tutkimuskysymykset esittelin terveydenhoitajille heidän kuukausipalaverissaan, joten jo tuolloin terveydenhoitajat saivat aiheesta alkutietoa ja tukea päätökselleen tutkimukseen

osallistumisesta. Lisäksi lähettämässäni haastattelukutsussa kerroin hieman tulevasta aiheesta pääpiirteittäin.

Valitsin haastattelun aineistonkeruumenetelmäksi, sillä se antoi mahdollisuuden valita sellaisia henkilöitä haastateltavaksi, joilla on kokemusta tutkimusaiheesta. (ks. Tuomi & Sarajärvi 2009, 74). Vaikka laadullisen tutkimuksen tarkoituksena ei olekaan pyrkiä tilastollisiin yleistyksiin aiheesta, tulee teoreettisesti riittävän tulkinnan ja kokemustiedon kuvailemisen ymmärtämiseksi, tutkimukseen osallistuvien tietää mahdollisimman paljon tutkimusaiheesta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 85–86). Teemahaastattelun tarkoituksena on löytää merkityksellisiä vastauksia tutkimustehtävän ja sen tarkoituksen mukaisesti (Tuomi & Saramäki 2002, 77). Valitsin tutkimukseni kohderyhmäksi terveydenhoitajat enkä koululääkäreitä. Terveydenhoitajat ovat huomattavasti enemmän läsnä koulun arjessa. Terveydenhoitajat tuntevat useimmiten koulun henkilökunnan sekä oppilaat lääkäreitä paremmin. Tutkimukseni otoskoko oli riittävän hyvä takaamaan monipuolisen tutkimusaineiston, sillä huomasin ettei loppuvaiheen haastatteluissa tullut enää tutkimusilmiön kannalta ratkaisevasti uutta tietoa. Koska haastatteluiden edetessä huomasin tiettyjen ilmiöiden alkavan toistaa itseään, koinkin saavuttaneeni aineiston kannalta riittävän saturaation. (Hirsjärvi & Hurme 2004, 60).

Tutkimuksen haastattelun teemarunko muodostui viidestä teemasta (LIITE 2), joka pohjautui omaan tuntemukseeni aiheesta sekä tutkimusaihetta käsittelevään teoriaosuuteen. Ennen varsinaisia haastatteluja tein yhden koehaastattelun. Koehaastattelun pohjalta muokkasin joistakin haastattelukysymyksistä selkeämpiä ja ymmärrettävämpiä.

Tutkimusaineisto kerättiin maaliskuuhuhtikuun aikana 2020. Haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina, pääasiassa terveydenhoitajien työpisteissä. Maailmaa sekoitti yllättäen keväällä 2020 ilmaantunut koronaepidemia, joka aiheutti poikkeustilan myös meillä Suomessa. Koronaepidemia aiheutti työmuutoksia myös haastatteluun ilmoittautuneille terveydenhoitajille. Terveydenhoitajien työhön tulleet muutokset vaikuttivat selkeästi alkuperäiseen sovittuun haastatteluajatauluun. Poikkeustilan alkamisen vuoksi olinkin uudelleen yhteydessä haastateltaviin. Saimme koronaepidemiasta huolimatta sovittua uudet haastatteluajat hyvinkin nopealla aikataululla. Viimeinen haastattelu toteutui muuttuneen tilanteen vuoksi sovittuna

ajankohtana puhelinhaastatteluna. Puhelinhaastattelussa ei päässyt yhtä hyvään keskustelukontaktiin haastateltavan kanssa kuin kasvotusten tapahtuvassa haastattelutilanteessa. Puhelimitse tapahtuvassa haastattelussa ei ole esimerkiksi mahdollista havainnoida haastateltavan nonverbaalista viestintää. Tiedonsaannin kannalta tällä en kokenut kuitenkaan olevan merkittävää vaikutusta tutkimusilmiöstä kertomiseen. Koronaepidemia ei vaikuttanut merkittävällä tavalla haastateltavien mielipiteisiin oppilaiden koulupoissaoloista. Terveystoimijat toivat esiin näkemyksiään, jotka liittyivät aikaan ennen koronaepidemiaa. Tässä tutkimuksessa ei siis käsitelty oppilaiden huolta aiheuttavia koulupoissaoloja koronaepidemian aikana.

Ennen haastattelujen alkua keskustelin haastateltavien kanssa vapaamuotoisemmin mahdollisen jännityksen lievittämiseksi. Haastattelujen alussa kysyin taustatietoja, joiden pääasiallinen tarkoitus oli tehdä haastattelutilanteesta vapautuneempi sekä johdatella haastateltavia vähitellen tulevaan tutkimusaiheeseen. Ennen varsinaisen haastattelun alkua informoin haastateltavia tietosuojaan liittyvistä asioista. Lisäksi muistutin heitä vielä tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuudesta ja keskeyttämismahdollisuudesta. Nämä tiedot oli myös lähettänyt ennalta sähköpostitse. Vaikka tutkimukseen osallistumiseen riittää tutkittavan suullinen tai kirjallinen vastaus (esimerkiksi sähköpostipyyntöön vastaaminen), pyysin vielä haastateltavia allekirjoittamaan ”Suostumus haastatteluun” –lomakkeen (liite 3) ennen haastattelun alkua. Puhelinhaastattelusta ei lomaketta erikseen allekirjoitettu. Koska työskentelen itse terveydenhoitajana, alustin haastateltavia tutkijan roolistani. Haastateltavien oli tärkeää ymmärtää, etten haastatellut heitä terveydenhoitajan roolissa. Haastateltavat eivät edustaneet omaa lähityöyhteisöäni. Haastattelut sujuivat hyvin. Tunnelma oli kiireetön, miellyttävä ja avoin.

Haastattelut nauhoitettiin siihen tarkoitettulla digitaalisella laitteella. Litteroitujen aineistojen säilytyksessä on noudatettu tietosuojalain edellyttämiä toimenpiteitä. (ks. Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2009.) Haastattelujen kesto vaihteli 29,56 minuutista 1,5 tuntiin. Keskimääräinen haastatteluun mennyt aika oli noin 40 minuuttia. Haastattelutilanteessa muutamalla terveydenhoitajilla soi puhelin aiheuttaen hetkellisen, pienen häiriötekijän haastattelutilanteeseen. Pieni, lyhytaikainen keskeytys ei kuitenkaan häirinnyt haastattelutilannetta liiallisesti. Kaikki haastateltavat kokivat tutkimusaiheen tärkeäksi ja mielenkiintoiseksi. He toivat mielipiteensä esiin joko haastattelutilanteessa tai sen jälkeen.

5.4 Aineiston käsittely ja analysointi

Aineistoni analyysi pohjautuu sisällönanalyysiin. Sisällönanalyysi jakautuu aineistolähtöiseen sisällönanalyysiin, teorialähtöiseen sisällönanalyysiin ja teoriaohjaavaan sisällönanalyysiin. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä käsitteitä yhdistelemällä saadaan vastauksia tutkimuskysymyksiin. Teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä aineiston käsitteet tiedetään jo ennalta. Analyysissä yhdistyvät teorialähtöisen ja aineistolähtöisen analyysin keinot. Teorialähtöisessä analyysissä luokittelu pohjautuu aikaisempaan teoriaan tai käsitejärjestelmään. Kun analyysissä etsitään aineistosta tiettyjä sisältöä kuvailevia lausuntoja, analyysia ohjaa tällöin aikaisemman tiedon perusteella muodostettu käsitejärjestelmä tai teoria. Puhutaan myös deduktiivisesta sisällönanalyysistä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108–113.) Oma tutkimusanalyysini on teoriaohjaava, sillä siinä yhdistyy aineistolähtöisen sisällönanalyysin ja teorialähtöisen analyysin keinot.

Analyysivaihe alkoi haastatteluiden litteroimisella. Korjasin litteroinnissa syntyneet virheet kuuntelemalla haastatteluja uudelleen ja uudelleen tarkastaen samalla litteroimaani aineistoa. Litteroin kahdentoista osallistujan haastattelut lähes sanasta sanaan. Tekstiä kertyi kokonaisuudessaan 169 sivua (Times New Roman, fonttikoko 12, riviväli 1,5). Ainoastaan minä kuuntelin haastattelut.

Seuraavaksi luin haastattelut useaan kertaan läpi perehtyen samalla tarkkaan niiden tuottamaan sisältöön. Sen jälkeen etsin litteroidusta aineistosta tutkimuskysymysteni kannalta oleelliset pääteemaa kuvaavat ilmaisut, jotka keräsin erillisiksi tiedostoiksi. Etsin aineistosta kaikki ne ilmaisut, jotka kuvailivat tutkimuskysymysteni aihepiiriä. Laadullista aineistoa tulee tarkastella kokonaisuutena, josta poimitaan esiin kaikki tutkimuskohteen kannalta oleelliset ja merkitykselliset seikat. Tarkoituksena on pelkistää eli redusoida aineistosta nousevat havainnot sekä jälkeen pyrkii analysoiden löytämään vaihe vaiheelta tutkimustehtävää kuvaavia ilmaisuja. Huomio tulee kiinnittää aineiston tarkasteluvaiheessa tutkimuksen kannalta oleellisiin teemoihin. (Alasuutari 2007, 38–40; Tuomi & Saramäki 2018, 123.) Ryhmittelin jokaisen haastateltavan ilmaisut tutkimuskysymyksiä vastaavien laajempien teemojen alle. Tämän jälkeen etsin vastauksista teemoja kuvaavia samankaltaisuuksia sekä tiivistin oleellisen asian pelkistämällä lauseen sisältämän informaation lyhyempään muotoon. Mikäli

haastateltava sanoi esimerkiksi ” *No siel on voinu olla koulupelkoa, ahdistusta, kiusaamista*”, pelkistin lauseen sisältämän tiedon lyhyesti sanoilla ”*Psyykkiset syyt*”.

Seuraavaksi koodasin eri väreillä aineistosta nousseet tiettyä luokittelua kuvaavat lauseet ja yhdistin ne saman teeman alle. Esimerkiksi ”Poissaolojen syyt” teeman alle siirsin kaikki punaisella värjätty, psyykkisiä syitä kuvailevat ilmaisut. Siirsin teeman alle kaikki tätä aihepiiriä kuvastavat ilmaisut. Osa ilmaisuista soveltui kahdenkin pääteeman alle. Alkuun siirsin ne molempien teemojen alle. Analyysin edetessä aineistosta nousi esiin pääteemoja kuvailevat alaluokat, joista muodostin niitä yhdistävän yläluokan ja tein samalla päätöksen tarkemmasta jaottelusta (ks. Taulukko 1).

Kolmas tutkimuskysymys, joka oli ” Miten yhteistyö toimii koulun, sosiaalitoimen, vanhempien, lapsen ja kouluterveydenhuollon välillä, kun oppilaalla on huolta aiheuttavia koulupoissaoloja?” on muotoiltu uudelleen vastaamaan paremmin aineistosta nousevia tietoja. Tutkimuskysymys on muutettu muotoon; ” Millaiseksi terveydenhoitajat kokevat yhteistyön koulun, vanhempien ja lapsen sekä sosiaalitoimen kanssa, kun alakouluikäisellä oppilaalla on huolta aiheuttavia koulupoissaoloja? ”.

Aineiston analyysissä huomioin tutkimuksen kannalta oleellisen tiedon jättäen samalla epäoleellisen tiedon pois. Analysoidessa huomio tulee siis kiinnittää sellaisiin oleellisiin seikkoihin, joilla on merkitystä tutkimuksen viitekehykselle tai asetetuille kysymyksille. Tällöin aineistoa on helpompi käsitellä jatkossa, kun tutkimuksen kannalta epäoleellinen tieto on erotettu oleellisesta. (ks. Tuomi & Sarajärvi 2018, 104.) Nostin esiin joitakin yksittäisiä haastattelussa nousseita asioita esiin, jotka olivat mielestäni tutkimuksen kannalta oleellisia.

Olen käyttänyt tulososiossa haastateltavien käyttämiä ilmaisuja, jotta teksti olisi monipuolisempaa ja aineiston tulkitseminen lukijalle avoimempaa. Litteroinnissa jätin osan täytesanoista pois ilmaisuja selkeyttämään, asiasisältöä kuitenkin muuttamatta. Haastateltavien ilmaisut on merkitty kursivilla. Lukemisen helpottamiseksi olen korvannut [...] merkillä ylimääräisiä sanojen toistoja tai merkityksettömiä täytesanoja. Lisäksi olen korvannut [...] merkillä sellaisia haastateltavien ilmaisuja, jotka saattaisivat paljastaa lukijalle heidän anonymiteettinsa.

5.2 Tutkimuksen eettisyys

Tutkimuksessani noudatin Tutkimuseettisen neuvottelukunnan määrittämiä humanistisen, yhteiskuntatieteellisen ja käyttäytymistieteellisen tutkimuksen tutkimuseettisiä periaatteita. (ks. Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2009). Kalkaksen (1995) mukaan tutkimuksen eettisyys alkaa jo tutkimusaiheen valinnasta (Tuomi & Sarajärvi 2018, 153). Koska tämän tutkimuksen aihetta tarkastellaan terveydenhoitajien näkökulmasta, alaikäisiä lapsia ei ole haastateltu tämän tutkimuksen teossa.

Ennen kuin lähetin haastattelukutsuja, pyysin Turun kaupungin Hyvinvointitoimialan tutkimuspäälliköltä tutkimusluvan tutkimuksen toteuttamiselle. Vasta luvan saatua, lähetin terveydenhoitajille sähköpostitse haastattelukutsut. Terveydenhoitajien sähköpostiosoitteet olivat julkisesti saatavilla netistä.

Tutkimukseen osallistuneet terveydenhoitajat ovat olleet tietoisia tutkimuksen tarkoituksesta osallistuessaan haastatteluun. Haastateltavia on informoitu asiasta sekä kirjallisesti että suullisesti. Terveydenhoitajat saivat haastattelukutsun liitteenä ”Suostumus haastatteluun- lomakkeen” (LIITE 3) sekä ”Tietosuoja- ilmoituksen” (LIITE 4). Jokaisen kutsun saaneella oli mahdollisuus tutustua ennalta haastatteluun tutkimusmenetelmänä sekä tietosuoja-asioihin. EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen artikkelit 13 ja 14 edellyttävät erillisen tietosuojailmoituksen tekoa. Tietosuojailmoitus on tarkoitettu tutkimukseen osallistuvalla. Tietosuoja-asetuksen mukaisesti informoin tutkittavaa hänen oikeuksistaan sekä tutkimukseen liittyvistä muista tärkeistä asioista kuten tietojen säilytysajoista. Tutkimuksessani noudatin Tutkimuseettisen neuvottelukunnan määrittämiä humanistisen, yhteiskuntatieteellisen ja käyttäytymistieteellisen tutkimuksen tutkimuseettisiä periaatteita. (ks. Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2009.)

Ennen haastattelun alkamista kertosin vielä haastateltavien oikeudet; tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja heillä mahdollisuus keskeyttää tutkimukseen osallistuminen missä vaiheessa tahansa. Haastattelutilanteessa sain jokaiselta luvan nauhoittaa haastattelun. Informoin myös jokaiselle haastateltavalle, että vain minä kuuntelen ja käsittelen saamaani aineistoa. Aineisto tuhotaan tutkimuksen valmistumisen jälkeen. (ks. Tuomi & Sarajärvi 2018, 155–156; ks.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2009.) Informoin heitä etukäteen edellä mainituista asioista myös sähköpostitse lähettämässäni kutsussa.

Tutkimuksen eettisyys on huomioitu suojaamalla tutkimukseen osallistuneiden anonymiteetti. Tämän vuoksi tutkimuksessa ei ole käsitelty kenenkään henkilökohtaisia tietoja. Koska haastattelussa ei kysytty henkilökohtaisia tietoja, henkilörekisteriä ei muodostunut. Tutkimuksessa ei ole käsitelty terveydenhoitajien taustatietoja kuten nimiä, kouluja tai oppilasmääriä. Olen koodannut jokaisen haastateltavan satunnaisesti valitulla numerolla, joka ei vastaa haastattelujärjestystä. Suojellakseni tutkimukseen osallistuneiden yksityisyyttä, jätin tutkimuksen raportoinnista pois kaikki helposti tunnistettavat yksityiskohdat muuttamatta kuitenkaan haastateltavan ilmaisemaa asiasisältöä. (ks. Tuomi & Sarajärvi 2018, 156; ks. Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2009.) Haastateltavat eivät myöskään edustaneet lähityöyhteisöäni.

6 TULOKSET

Kaikki tutkimukseen osallistuneet kouluterveydenhoitajat kertoivat haastatteluissa, että alakouluikäisillä oppilailla esiintyy huolta aiheuttavia koulupoissaoloja. Tämän tutkimuksen mukaan terveydenhoitajien työvuosilla ei ollut merkitystä huolta aiheuttavien koulupoissaolojen havaitsemisessa. Huolta aiheuttavia koulupoissaoloja esiintyy kaikilla alakoulun luokka-asteilla ensimmäisestä luokasta kuudenteen luokkaan saakka terveydenhoitajien näkemyksen mukaan.

Tarkastelen tutkimuskysymysteni tuloksia kolmessa eri alaluvussa. Ensimmäisessä luvussa pyrin tuomaan esille, millaisista tekijöistä koulupoissaoloihin liittyvä huoli syntyy sekä millaisia asioita koulupoissaolojen taustalla ilmenee terveydenhoitajien käsitysten mukaan. Toisessa luvussa käsittelen terveydenhoitajien työtapoja selvittää ja puuttua alakouluikäisten oppilaiden huolta-aiheuttaviin koulupoissaoloihin. Lisäksi tuon esiin kouluterveydenhoitajien kuvaamia haasteita, jotka liittyvät huolta-aiheuttavien koulupoissaoloihin puuttumiseen. Kolmannessa luvussa tuon esiin miten terveydenhoitajat kokevat yhteistyön eri toimijoiden kanssa koulupoissaoloihin puuttuttaessa. Lisäksi tässä otetaan huomioon myös yhteistyön sujuminen huoltajien kanssa kouluterveydenhoitajien kuvaamana.

6.1 Huolta aiheuttavat koulupoissaolot ja niiden taustatekijät terveydenhoitajien kuvaamana

Terveydenhoitajien kuvaukset poissaoloista jakautuivat koulupoissaoloja kuvaileviin tekijöihin siitä, millaisista asioista tai tekijöistä koulupoissaoloihin liittyvä huoli syntyy sekä huolta aiheuttavien koulupoissaolojen syihin terveydenhoitajien käsitysten mukaan. Terveydenhoitajien näkemysten perusteella koulupoissaoloihin liittyvä huoli jakaantui viiteen eri kategoriaan. Huolta herättivät tuntimäärällisesti runsaat ja epämääräiset koulupoissaolot, poissaolot tiettyinä viikonpäivinä tai oppitunteina, runsaat sairauspoissaolot, luvattomat koulupoissaolot sekä runsaisiin poissaoloihin liittyvä jatkumo yläkouluvaiheessa. Lisäksi haastatteluissa neljä terveydenhoitajaa ilmaisi näkemyksensä siitä, että alakouluikäisten lasten huolestuttavat koulupoissaolot ovat jopa lisääntymässä.

Mun mielestä se on kasvussa. Mul on semmonen mutu-tuntuma, et tää on niinku kasvussa. Niin kun mä sanoin mun mielestäni poissaolo on aina oire jostakin. Ala-asteikäinen ei ole tieteen tahtoen pois koulusta. Se ei ole hänel mikään huvi. Yläastelaisel se voi olla huvi, mut ala-astelaisel se ei kyl ole. (H1)

Ja tuli viel semmonen mieleen, et nyt on jotenkin tuntunut näitten nykyisten ekaluokkalaistenkin kansakin, et tuntuu että saattaa olla, et tilanne niinku lisääntyy, kun jotenkin tuntuu, et vanhemmat on aika keinottomia näitten lasten kans. (H3)

Niitä tulee nykyään enemmän... mutu-tuntuma on, et ne on lisääntyneet. (H7)

Siis tää on tosi tärkeää aihe ja näköjään näitä poissaoloja tulee enemmän ja enemmän. (H11)

6.1.1 Koulupoissaoloihin liittyvä huolen herääminen

Tuntimäärällisesti runsaat tai epämääräiset koulupoissaolot. Lähes kaikki haastateltavat toivat esiin huolta, joka liittyi alakouluikäisten oppilaiden runsaisiin, epämääräisiin poissaoloihin. Haastateltavien keskuudessa huolta aiheuttivat erityisesti tuntimäärällisesti runsaat poissaolot. Eräs haastateltavista kertoi useammilla alakouluikäisillä oppilailla olevan poissaoloja reilusti yli 100 tuntia ja kolmella alakoulun oppilaalla poissaoloja oli yli 200 tuntia. Poissaolojen epämääräisyyteen ja runsauteen liittyi terveydenhoitajien huoli siitä, että lapsen asiat eivät vaikuta olevan kunnossa.

Jos ala-astelaisel rupee olee poissaoloi paljon ni siinä on aina vakavat syyt taustalla. (H1)

Lapsel on nyt näin paljon poissaoloja vaik 70-80h...no mä en tiedä alakoulus se on mun mielestä jo paljon (H2)

Mä huomaan terveystarkastuksessa, että lapsella on paljon poissaoloja. (H7)

Välillä itse huomaan, kun oppilas tulee ja käyn kattoo wilmasta, et poissaoloja onkin ihan tosi paljon. (H10)

Ihan vain kurkkasin sellaisten oppilaiden poissaoloja ketä tiedän, et poissaoloja on paljon niin tääl on yhdellä neljännen luokan oppilaalla yli 270h, viidennen luokan oppilaalla 160h, viidennen luokan oppilas, jolla on yli 200h. Sitten on neljännen luokan oppilaalla 144h. Tääkin on neljäsluokkalainen yli 100h, viidesluokkalainen jolla on yli 210h poissaoloja. [...] Et puhutaan kyllä todella suurista määristä. (H10)

Terveydenhoitajia huolestutti poissaoloihin liittyvä epämääräisyys. Huolta aiheuttivat esimerkiksi pienten alakoululaisten poissalot, joiden syyt ovat jääneet epäselväksi. Poissaololle ei välttämättä ollut ilmoitettu selkeää syytä. Huolta nostatti myös sellaiset poissaolot, joiden tarpeellisuus herättää epäilyksiä. Muutama haastateltava toi esiin, että epäilyksiä oppilaan poissaoloista on tullut esimerkiksi sellaisissa tilanteissa, joissa poissaolevan oppilaan koulukaverit ovat kertoneet, että sairaaksi ilmoitettu oppilas onkin viettänyt vapaa-aikaa ulkona leikkien muiden lasten kanssa. Ja toisilta oppilailta saaman tiedon jälkeen poissaolot ovat koulusta saattaneet edelleenkin jatkua. Lisäksi jatkuvat, viikottain esiintyvät, poissaolot yksittäisten oppilaiden kohdalla, herättävät huolta niiden tarpeellisuudesta tai todenperäisyydestä.

Mun mielestä mitä nuorempi lapsi ja mitä enempi on tämmösii selvittämättömii poissaoloi, sitä huolestuttavampi. (H2)

Opettaja just tässä sanoi [...], että hänen täytyy soittaa yhdelle, että onko oppilas ollut pois minkä takia, et se on kuitenkin viikonloppuna ollut kavereiden kanssa. Ja se oli edellisviikolla pois ja se jatkui taas alkuvuikosta. (H3)

Kaverit sanoo, et niin juu, ei se ollut eilen koulussa, et luvallinen poissaolo lukee tuolla "et sairaana", et pihalla se oli. (H5)

5lk:sta tytöstä, millä oli melkein joka viikko yks päivä poissaoloa. (H7)

Tai et on jotain vähän pitempiä [...] jotain kahden kolmen päivän poissaoloja mut myöskin näitä et on ihan yksittäinen päivä vuikosta periaatteessa joka viikko. (H9)

Runsaat sairauspoissaolot. Jokainen haastateltava kuvaili tilanteita, jolloin oppilaan runsaasti sairasteluihin liittyvistä koulupoissaoloista heräsi huolta

koulussa tai kouluterveydenhuollossa. Runsaita sairauspoissaoloja koskevia asioita avaan tarkemmin poissaolojen taustoihin liittyvässä osiossa. Lähes kaikki haastateltavat terveydenhoitajat toivat haastatteluissa esiin, että opettajat ovat useimmiten tai herkemmin terveydenhoitajaan yhteydessä silloin, kun heillä herää huoli oppilaidensa runsaista sairauspoissaaloista.

Opettaja sit ohjaa niitä koululääkärille tai siis mulle ja sitten mä otan niitä lääkärille. Et oikeesti jos on noin paljon sairaana ollut niin sit täytyy kyl lääkärille tulla. (H4)

Huoli oli sellaisista esimerkiksi näistä pienemmistä lapsista, et he oli sisaruksia niin heistä kyl heräs kyl semmonen huoli, et minkä takia lapsia ei tuoda kouluun. Voivatko lapset olla koko ajan kipeinä? Voivatko he olla yhtä aikaa kipeinä? Et jos toinen on pois niin toinenkin on pois ja sitä toistui tosi paljon. (H8)

Jos ne on selkeästi terveyteen liittyviä poissaoloja niin silloin opettaja ottaa yhteyttä herkästi. (H11)

On tavallaan huoli herännyt koulunkin puolesta, et mikä siinä on siinä sairastelussa, et millaisia juttuja ne on olleet, että tarviitko jotain lisäjuttuja lääkärinvastaanottoa tms. (H12)

Poissaolot tiettyinä oppitunteina tai viikonpäivinä. Osa terveydenhoitajista ilmaisi huoltaan siitä, että alakouluikäisillä oppilailla saattaa esiintyä selkeästi tiettyihin viikonpäiviin tai oppitunteihin ajoittuvia poissaoloja. Viikonpäivistä maanantai nousi esiin, kun puhutaan tiettyihin päiviin ajoittuvista poissaaloista. Lisäksi huolta ilmenee silloin, kun alakouluikäisellä lapsella huomataan esiintyvän useasti poissaoloja tai selkeitä myöhästymisiä aamun ensimmäisiltä tunneilta.

Sit se voi olla myöskin semmosta et se lapsi on aina maanantait pois. Se on aina maanantait sairaana. (H1)

Yhden kakkosluokkalaisten kun äiti ei saa maanantaisin kouluu. (H7)

On just näitä, että yks päivä joka viikko ollaan tietty päivä pois. (H9)

Jotkut määrätty esimerkiksi et ollaan just aamusta pois ja on jotkut määrätty viikonpäivät niinku ne poissaolopäivät. (H12)

”Mul tulee tässä lisäksi mieleen, et tämmösist satunnaisista poissaaloista niin esimerkiksi tiettyihin oppitunteihin liittyen. (H1)

Joskus saattaa olla et joku laps on esimerkiksi jonkun aamutunnin pois. Ja sit kun rupee kattoo niin on aina määrätty tunti sielt aamusta. (H5)

Luvattomat koulupoissaolot. Kaikki haastateltavat toivat esiin, että alakouluikäisilläkin oppilailla saattaa olla luvattomia koulupoissaoloja. Luvattomat koulupoissaolot herättävät aina huolen. Jokainen haastateltava oli sitä mieltä, että luvattomia koulupoissaoloja esiintyy alakouluikäisillä oppilailla kuitenkin todella vähän. Luvattomia koulupoissaoloja esiintyy terveydenhoitajien arvion mukaan pääosin 5–6 luokan oppilailla. Luvattomia koulupoissaoloja käsittelen lisää koulupoissaolosten syyt- osiossa.

Tämmöset aamumyöhästelijät eli niis on sit ihan oma kategoriansa kyllä, et mun mielest sekin lasketaan luvattomaksi koulupoissaoloksi. (H1)

Toi mil on luvattomii niin [...] hän on siis kolmos nelonen. (H4)

Wilmas niit mustii poissaoloi niin ei niit kauheesti oo, mut kyl niit on. Mut enemmän ne on niit vitos kutosii. (H5)

Semmosii et on lähtenyt aikaisemmin koulusta tai tulee tuntia myöhemmin niin ne on semmoisia. (H7)

On ollut just niitä, et vanhempi ei oo ilmoittanut mitään. [...] Mun mielestä luvattomia poissaoloja on ollut enemmän...siis mitä mä olen nyt nähnyt niin ollut sit enemmän näil viides-kuudesluokkalaisilla. (H8)

Poissaolosten jatkumo yläkouluvaiheessa. Hieman yli puolet haastateltavista ilmaisi huolensa poissaolosten mahdollisesta jatkumosta yläkouluvaiheessa, mikäli poissaolot muodostuvat ongelmaksi jo alakoulun aikana. Terveystoimijat kokivat huolta siitä, että mikäli poissaoloihin ei päästä puuttumaan ajoissa, lapsi ikään kuin tottuu olemaan pois. Poissaolonkierrettä on vaikea pysäyttää enää yläkoululaisen oppilaan kohdalla. He toivat esiin huoltaan siitä, että yleensä yläkouluvaiheessa poissaolot pahenevat entisestään, jolloin niihin on entistä haasteellisempaa puuttua.

Sanotaan, et vaik kolmasluokkalainen poika. Niit on nykyään aika paljon, jolla ei ole minkäänlaista liikunnallista toimintaa. He pelailee paljon. Heil on kyl säännöt siihen pelaamiseen, mut huomaa sen, et vanhemmat ei oo ehkä niin tiivistä siinä lapsen ilta-arjessa kun mitä vois ajatella, että voisin kyllä heti sanoa, että kun murrosikä koittaa niin se pelaaminen todennäköisesti lisääntyy ja sit me kaikki tiedetään, mihin se johtaa, kun yläastelainen pelaa paljon. Sen ”kello häviää”, se valvoo kahteen asti yöllä ja sit se yrittää seitsemän aikaa nousta kouluun ja mihin se johtaa? Ei se tuu kouluun ollenkaan, ei se jaksa. Poissaolot rävähtää käsiin. (H1)

On siis lapsii, millä on niinkun siis aina tavallaan ollut paljon poissaoloi ja aina pienel kynnyksel jääty kotiin niin sit kun ne kasvaa ja kun ne on yläkoulussa niin sit niihin on ihan super vaikea puuttua. Et sä oot nyt kyl tottunut olemaan koko viimeiset 5 vuotta, kun hiukan sattuu päähän, niin jäämään kotiin. (H4)

Et jos se kynnyks jäädy kotiin on matala jo pienenä ja se saa luvan jäädy sinne niin se vähän jää...koska isot ongelmat tulee sit monta kertaa yläkoulu. Jos ne on

tottunut saada jäädä kotiin niin sit ne jää kyl kotiin yläkoulussakin. Ja sit monta kertaa ne ei tuu päiväkausiin. (H5)

Tämä yksi mitä mä nyt mietin niin se oli tosiaan niin, et se jäi selvittämättömäksi ja sit se jatkui yläkouluaiikana. (H6)

Mun mielest se on aika pitkälle vanhempien asenne, mikä alakouluikäisiä vielä ohjaa ja sen takia mä oonki huolissani siitä. Jos vitos-kutosluokkalaiselle antaa jo mahdollisuuden olla pois koulusta niin seiska-kasiluokkalaista on aika vaikee siinä kohtaa enää pysäyttää - sitä kehitystä. Et se on se, minkä huomion mä oon tehnyt, et kyl se pitäis vielä siellä viidennellä ja kuudennella olla todella minimaalista, jotta meillä olis joku ote niihin meidän teineihin. (H9)

Kun kattoo näitä porukoiden poissaolomääriä ni tulee semmonen olo, et ei täs tarvi olla ennustajaeukko että tietää, että mikä porukka tää on nyt sitten. Tulevaisuudes varmaan löytyy siitä porukasta, jota yritetään hakea kouluun sit kahdeksannella. (H9)

Meinaan jos neljäs viidesluokkalaisella on poissaoloja ihan valtavasti niin se ei kyl ennusta hyvää. Et puhutaan tosi pienistä oppilaista. (H10)

6.1.2 Huolta aiheuttavien koulupoissaolojen syyt terveydenhoitajien kuvaamina

Terveydenhoitajien kertomusten perusteella alakouluikäisten oppilaiden huolta aiheuttavien koulupoissaolojen syyt jakautuivat neljään eri kategoriaan sen perusteella, millaisia tekijöitä huolta aiheuttavien koulupoissaolojen taustalla saattaa olla. Alakouluikäisten lasten koulupoissaolojen taustalla saattaa olla vanhemmuuteen tai perhetilanteeseen liittyviä haasteita, terveydellisiä syitä, oppimiseen liittyviä haasteita tai selkeästi myös luvattomia koulupoissaoloja eli lintaamista.

Vanhemmuuteen tai perhetilanteeseen liittyvät haasteet. Kaikki haastateltavat terveydenhoitajat olivat sitä mieltä, että erilaiset vanhemmuuteen liittyvät ongelmat tai perheen erilaiset huolet ja elämäntilanteet ovat hyvin usein alakouluikäisten lasten huolta aiheuttavien koulupoissaolojen taustalla. Vanhempien henkilökohtaiset ongelmat, erotilanteisiin liittyvät haasteet tai vanhemmuuden puute heijastuvat suoraan lapsen hyvinvointiin. ja saattavat näkyä koulupoissaoloina. Eräs terveydenhoitaja kertoi kiinnittäneen huomiota siihen, että vanhempien käynnissä olevan eroprosessin aikana lapsella on saattanut olla selkeästi tavanomaista enemmän koulupoissaoloja esimerkiksi sairauspoissaoloja.

Perheen raskas tilanne heijastuu joidenkin lasten kohdalla myös lapsen omaan hyvinvointiin ja lapsen koulujaksamiseen.

Oikeestaan kaikkien ala-astelaisten kohdalla, mitä mulle nyt tulee äkkiseltään mieleen niin niissä on perhetilanne, vaikea perhetilanne. Yhtäkään ei oo ollu ala-astelaisten, mä puhun tosiaan ala-astelaisista ne on niin eri asia niin yhtäkään en muista, et ois ollut esimerkiksi lapsen vaan tämmönen, et "mä lähen vaan vähän hengailemaan enkä tuu kouluun". Kaikis on ollu, on ollu joko eroperhe, vanhempien kriisi, vanhempien tai jommankumman vanhemman esimerkiksi masennus jonkunlainen mielenterveyshäiriö, sairaus, jokin muu kriisi perheessä, perheväkivalta. (H1)

Koulussa on aika paljon eronneita perheitä niin kyl mä huomaan sen siinä, et siin kohtaa lapsil niinku jotenkin, kun se prosessi on käynnissä, niin ehkä normaalia enempi on poissaoloja. Et siel on kaikennäköistä. Varmaan vähän tähän kaks koti-systeemiin liittyvää ja kaikkee [...] Siel on tosi runsaasti eroperheitä niin kyl se jollain taval näkyy siinä lasten arjessa ja koulujaksamisessakin. Yks kolmannes on kohta eronneita, viikko-viikko-systeemi. Niin kyl sen huomaa joittenkin lasten kohdal, et se on aika rankkaa, ihan selvästi. Ja varsinkin silloin, jos se ero on tuore niin koko perheel varmaan rankkaa niin kyl se näkyy vähän lapsissakin...ehkä sairastellaan enempi ja herkemmin jäädään sit kotiin. (H2)

Haastateltavat kuvailivat vanhemmuuden puutteen heijastuvan usein lapsen koulunkäyntiin. Eräs terveydenhoitaja kertoi alakouluikäisen oppilaan olleen koulusta pois, koska oli hoitanut koulupäivän aikana kotona pienempiä sisarusiaan. Vanhemmat olivat kuitanneet lapsensa koulupoissaolot luvalliseksi. Vanhemmuuden puute näkyy myös erilaisina vuorovaikutuksen ongelmina sekä huolehtimisen puutteena. Vanhempien omat vaikeudet aiheuttavat usein huolta myös lapsille. Kun lapsi jää huolineen yksin ilman vanhemman hoivaa, hän alkaa oireilla. Kun lapsi voi huonosti, koulupoissaolot alkavat helposti lisääntyä. Lisäksi lasten poissaolomäärissä saattaa näkyä vanhempien välinpitämätön asenne säännöllistä koulunkäyntiä kohtaan.

"Lastensuojelukeissit" on erikseen, et niitäkin on ollut. Selkeesti siis simmosii tullut, et jäädään hoitamaan, aikaisemmin tullut siis, ei täl hetkel meidän koulus, mut jäädään hoitamaan pienempiä sisarusia mut nekin vanhemmat sit kuittaa luvallisiksi. Niihin on hirveen vaikea puuttua. (H4)

Aika usein mä oon huomannut täs vuosien varrella, et kyl siel taustalla on usein perheen ongelma; joku perheen vuorovaikutuksen tai huoltajien vakavan sairauden, josta ei oo esimerkiksi lapsille puhuttu kunnolla ja siitä syntyy ahdistusta, epämääräistä ahdistusta. Tai siel on päihteiden käyttöä kotona, joka ei ehkä tuu pitkään aikaan ilmi, mut laps huomaa sen ja ahdistuu ja jää pois koulusta. Ja sit mä oon huomannut myöskin siis yleensäkin semmonen voi olla että on niin paljon kiirettä kotona, ei oo yhteistä aikaa, ei puhuta asioista. Lapsi jää jollain tavalla

syrjään jo siellä kotonakin ja sit jää myöskin koulusta pois. Et tämmösenki mää oon huomannu. (H6)

Joillain on ihan selkeesti kotona vaikeita oloja tai lapsella oireilua mitä ei ehkä haluta nähdä tai hoitaa tai ei oo voimavaroja sitä hoitaa kotona tai muuta niin sitten on vanhemman helppo sanoo, et no älä sit mee kouluun. (H11)

Eräs terveydenhoitaja kuvaili poissaolojen lisääntyvät joskus tilanteissa, joissa lapsen perheellä on taustallaan runsaasti muuttoja paikkakunnalta toiselle. Kun lapsi joutuu vaihtamaan koulua jatkuvasti, lapselle ei muodostu vahvoja ystävyys-suhteita. Mikäli vanhemmat eivät tue lapsensa koulunkäyntiä näissä tilanteissa, lapsen saattaa olla helpompi jäädä kotiin. Etenkin silloin, jos kyseessä on ujo tai arka lapsi.

No sit on tietysti sellaisi oppilaita, jotka jostain syystä siis perhe muuttaa noin kerran vuodes, aina vaihtaa koulua, paikkakuntaa, niin siinhän tulee lapselle semmonen...uskon ainakin näin, että ei tavallaan pääse niihin kaverisuhteisiin ja sen takia vähän niin kuin sosiaalisesti jää ulkopuolelle koulussa. Jos on arka oppilas niin jää tosissaan sil taval sinne et tietysti on oppilaita, jotka on semmosia rohkeita ni ei välttämättä aina välitäkään vaik koulu vaihtuu kerran vuodessa. (H12)

Terveydentilaan liittyvät ongelmat. Haastatteluissa kaikki terveydenhoitajat toivat esiin hyvin monenlaisia terveydentilaan liittyviä ongelmia, jotka ovat olleet syynä lapsen runsaisiin, huolestuttaviin koulupoissaoloihin. Terveydellisiin syihin perustuvat kategoriat jakautuivat epämääräisiin sairauspoissaoloihin, psyykkisiin haasteisiin sekä somaattisiin ongelmiin.

Epämääräiset sairauspoissaolot. Lähes jokainen haastateltava kertoi alakouluikäisillä lapsilla olevan sellaisia runsaita sairauspoissaoloja, joiden todenperäisyys jää epäselväksi. Osa haastateltavista oli sitä mieltä, että osa huoltajista antaa lapsen jäädä hyvin herkästi kotiin pienissäkin oireissa. Kun poissaoloja on yritetty selvittää, niiden taustalta ei ole löytynyt selittävää syytä jatkuvalle sairastelulle. Epäilyksiä poissaolon tarpeellisuudesta on herännyt etenkin silloin, kun huoltajat kuittaavat poissaolot luvalliseksi sairaspöissaoloksi, vaikka lapsen jatkuvalle sairastelulle ei löydy selkeää selitystä eikä lapsen perhe vaikuta olevan huolissaan sairastelusta.

Tosi monel lapsel saattaa olla tämmöst somaattista oireilua, mut sit kun niitä selvitellään niin sielt ei löydy mitään. (H1)

Lapsi on saattanut esimerkiksi valitella hieman vointiaan ennen kouluunlähtöä, jolloin huoltajalle on saattanut olla helpoin ratkaisu antaa lapsen jäädä kotiin. Osa terveydenhoitajista oli sitä mieltä, että lapsen huoltajat eivät ole välttämättä itse kiinnittäneet huomiota lapsensa runsaisiin koulupoissaolomääriin eivätkä osaa olla niistä itse huolestuneita.

Se mikä usein ensimmäisenä sanotaan, kun aletaan selvittämään, et se on ollu paljon kipee. Ja sitten kun aletaan selvittämään sitä, et no miks se on ollu kipee, sit alkaakin selviämään et ei se niin kauheesti kipee oo ollutkaan. Voi olla, et sil on aamul ollut maha kipeä ja se on soittanut äitille töihin ja äiti on antanut jäädä kotiin. Ja se on ollut vanhemmallekin semmoinen aika helppo ratkaisu. Ei oo tarvinnut taistella ja oikeestaan usein mul on semmoinen olo, et lasten vanhempikin herää siinä vaiheessa kun istutaan alas tai ollaan koulusta yhteydessä, et ei tää voi oikeesti jatkuukaan tällai. (H7)

Siel on saatu jäädä pienellä kynnyksellä helposti kotiin. Kun vähän sattuu pää tai vähän johonkin olevinaan sattuu niin sit vanhemmat sanoo, et se on kipee, saa jäädä kotiin. (H4)

Monissa perheissä kovin kevyin perustein jäädään sit kotiin. Et se on se, et jos vähän nipistää vatsa niin saa jäädä kotiin kun jossain muussa perheessä sit taas sanotaan, et mee nyt sinne kouluun ja syö kunnon aamupala, et kyllä se siitä ohi menee. (H9)

Eräs terveydenhoitaja esimerkin kokemuksestaan liittyen lapsen runsaisiin sairauspoissaoloihin. Kun terveydenhoitaja oli painottanut lapsen perheelle varaavansa lääkäriajan, mikäli lapsen poissaolot jatkuvat, lapsi olikin tervehtynyt yllättäen ja aiemmin jatkuneet runsaat poissaolot olivat loppuneet siihen.

Vanhempi sanoo, et ei me tarvita... et ne on vaiks merkattu et ne on sairaspoissaoloja et se on vaan ollut niin paljon sairaana et sil on tavallista flunssaa ja meil on paljon lapsii, et ei me tarvita mitään lääkärii...et jos ei ne halua tulla lääkärille ni kyl mä siinä kohtaa useesti sanon, et jos ne jatkuu niin sit täytyy tulla lääkärille, et mä niit tos vähän vahdin, mut joku semmonen jännä siin on sit lapsi tervehtyy tämmösen keskustelun jälkeen. (H4)

Psyykkiset syyt. Yhdeksän terveydenhoitajaa toi haastatteluissa esiin alakouluikäisillä sellaisia psyykkisiä tekijöitä, jotka aiheuttavat huolestuttavia koulupoissaoloihin. Lapsella saattaa olla kouluun tulemisen pelkoa, ahdistuneisuutta ja jännittyneisyyttä. Joillakin saattaa olla kiusaamisen kokemuksia, jotka aiheuttavat kouluun tulemisen pelkoa. Eräskin terveydenhoitaja kuvaili, että lapsen ahdistus saattaa kasvaa etenkin sunnuntai- iltaisin, mikäli kouluun tulemiseen liittyy voimakasta pelkoa. Lisäksi omaan osaamiseen liittyvät

vaikeudet voivat näkyä myös koulupelkona tai ahdistuneisuutena, mutta niistä on mainittu ”oppimiseen liittyvät haasteet” – teeman alla.

No siel on voinu olla koulupelkoa, ahdistusta, kiusaamista ja joskus on joku sairauskin. (H2)

No sit siel on tietty ihan nää, jotka jännittää tulla kouluun, on jotain kiusaamisii, jotain tämmösii niinku psyykkisii syitä. (H5)

Sit se saattaa olla ihan semmoista, että jos vaikka pelkää tulla kouluun ja muuta niin se saattaa lähtee jo illalla se pelko. Ja sunnuntai-illat on pahoja, jos jännittää tulla kouluun. Se on tosi raastavaa se. (H5)

On ollut sellaista, et lapsi on kokenut semmoista koulukiusaamista, et hän ei ole halunnut tulla kouluun. (H8)

Eräs terveydenhoitaja toi esiin, että alakouluikäisillä lapsilla esiintyy mielialaan liittyviä vaikeuksia esimerkiksi murrosiän alkaessa ja lapsen oireilu saattaa näkyä lisääntyneinä koulupoissaoloina. Hän toivoi, että alakoululaisillekin pitäisi olla tarjolla psykiatristen sairaanhoitajan palveluita jo alakouluvaiheessa. Turun kouluissa psykiatriset sairaanhoitajat tarjoavat yläkouluikäisille oppilaille tukikäyntejä matalan kynnyksen palveluina. Tapaamiset voivat tapahtua koulupäivän aikana koulun tiloissa. Vaikeimmin oireilevat nuoret ohjataan erikoissairaanhoidon palveluiden piiriin. (Teerijoki 2019.)

Monet meistä ala-asteen terveydenhoitajista toivoisi, että myös psykiatriset sairaanhoitajat tulis myös ala-asteelle. Et kyl se sillai näkyy [...] esimerkiks murrosikä tulee. Et kyl se näkyy jo ala-asteella. (H8)

Erään haastateltavan mukaan jo alakouluikäisellä lapsella saattaa olla sellaisia suorituspaineita koulua kohtaan, että lapsen voi olla vaikea tulla kouluun. Kunnianhimoiset lapset, jotka asettavat itselleen korkeita tavoitteita arvosanojen osalta, saattavat kärsiä mielialaan liittyvistä pulmista. Tällöin myös oppilaan koulupoissaolot saattavat lisääntyä, kun oppilaan henkinen hyvinvointi alkaa kärsiä.

On aika paljon lapsia, jotka haluaa ehdottomasti saada niitä kiitettäviä arvosanoja niin sit se näkyy välil semmosessakin ne mieliala-asiat. Et lähdetään tavoittelemaan semmoista täydellisyyttä. (H8)

Lisäksi eräs haastateltavista kertoi kohdanneensa tilanteen, jossa poissaolon taustalta löytyi lapsen omaan terveydentilaan liittyvät vaikeudet. Vaikeudet

aiheuttivat lapselle psyykkistä ongelmaa ja johtivat lopulta koulupoissaoloihin. Vaikeista iho-ongelmista kärsivän lapsen henkinen hyvinvointi alkoi heikentyä, joka taas lisäsi ihon oireilua. Tämä negatiivinen kierre aiheutti tilanteen, jossa lapsen oli hyvin vaikea tulla kouluun. Lopulta myös lapsen koulupoissaolot alkoivat lisääntyä huolestuttavasti. Myös koulun sisäongelmiin liittyvä huonovointisuus on aiheuttanut joskus jollekin lapselle henkistäkin haittaa ja lapsi ei ole enää uskaltanut tulla kouluun.

Sitten kyl ihan olen täs huomannu semmosenkin et saattaa olla jokin yksittäinen asia, mikä tekee niin suurta ahdistusta oppilaalle esimerkiksi oli yhdellä oppilaalla niin valtava, laaja-alainen psyykkisiin tekijöihin perustuva ihottuma, koko vartalolla. Et hän ensin sitä vähän häpes kunnes tuli enemmän ahdistusta ja häpeää ja hän jäi oikeesti pois. Ja sit on myöskin ollut näin, että nää poissaolot jollain tavalla, se niihin poissaoloihin liittyvä ahdistus on sisältynyt sisäilmaongelmiin koulussa, siis koulun sisäilmaongelmiin. Tulee niin paha olla aina siellä koulussa ja varmaan rupee pelkäämään sitä etukäteen jo psyykkisesti niin paljon, et niinku tavallaan pelottaa ja suorastaan inhottaa tulla kouluun. Niihinki mä oon törmännyt. Varmaan siel on taustal sit ehkä jotain muutakin. (H6)

Somaattiset syyt. Huolta-aiheuttavien koulupoissaolojen taustalta on saattanut joskus löytyä myös fyysiseen terveydentilaan liittyviä ongelmia. Viisi terveydenhoitajaa toi esiin haastatteluissa esiin, että joillakin oppilailla saattaa esiintyä jatkuvia infektioita tai muita oireita kuten päänsärkyä ja huonovointisuutta, jonka vuoksi lapsi joutuu olemaan runsaasti pois koulusta. Selkeästi sairasteluun liittyvät runsaat poissaolot vaikuttivat kuitenkin haastattelujen perusteella olevan harvemmin syynä huolta-aiheuttaviin koulupoissaoloihin.

Hänel oli tosi paha tämmönen refluksivaiva ja poissaolot johtui siitä, et hän ei voi lähteä kouluun, kun aamul tulee huono olo. (H2)

On somaattista oireilua. Päänsärky, huonovointisuus, huono olo, vatsakipu tämmöset korostuu. (H6)

Joskus on hyvin epämääräistä oireilua oppilaalla. On pahoinvointia tai on päänsärkyä tai on vatsakipua, mut mistä ne johtuu ni se saattaa sit olla tosi hankala selvittää tai semmosta niinku hyvin epämäärästä. (H10)

Simmot ihan infektioitauteja tai semmosia että kun yhdestä taudista on tavallaan selvinnyt niin menee muutama päivä niin tulee joku muu juttu. Vähän niinku varmaan yleiskunto voi olla sil tavalla tai vastustuskyky olla heikko että sairastelee sit sen takia. (H12)

Luvattomat koulupoissaolot. Lähes kaikki tutkimukseen osallistuneet terveydenhoitajat olivat sitä mieltä, että alakouluikäisillä lapsilla esiintyy luvattomia koulupoissaoloja erittäin vähän. Yksikään haastateltavista ei ollut sitä

mieltä, että luvattomia koulupoissaoloja on alakouluikäisillä oppilailla paljon. Tämän tutkimuksen mukaan luvattomia koulupoissaoloja esiintyy koulua kohden vain muutamilla oppilailla. Haastattelujen mukaan luvattomat poissaolot ovat pääosin yksittäisiä päiviä tai oppitunteja. Luvattomien koulupoissaolojen taustalla on terveydenhoitajien kertomusten mukaan ollut useimmiten syynä oppimiseen tai murrosikään liittyviä haasteita. Poissaolo on luvaton, mikäli oppilaan huoltaja ei ole selvittänyt syytä lapsensa poissaololle. Joskus myös huoltaja saattaa merkitä Wilmaan oman lapsensa poissaolon luvattomaksi. Useampi vastaajista toi esiin, että huoltajat eivät ole tienneet lapsensa luvattomasta poissaolosta. Lapsi on saattanut jäädä kotiin huoltajien mennessä töihin tai lapsi onkin ollut viettämässä aikaa esimerkiksi kaupungilla koulupäivän aikana.

Viimeisin, mikä meillä on ollut niin hän oli kolmasluokkalainen, et tosi pieni. Ja ne liittyi siihen, että hänellä oli oppimisen haastetta niin paljon, ettei hän halunnut mennä sinne [...] tunnille. Hän skippas ne ja lähti aina kotiin. (H1)

Mä mietin tos menneisyydestä niin vanhemmat on luullu, et lapsi on koulussa. (H3)

No siel voi esimerkiks olla toi murrosikä ruppee pukkaamaan vähän päälle ja tota...se koulu ei kiinnostaa ja sit ne pyörii tuol...saattaa olla jossain kavereitten kanssa jossain muualla Hansas tai jossain tai sit ei vaan aamulla huvita lähtee kouluun. (H5)

Kuudesluokkalaisilla tulee heti mieleen tämmöisiä, et ketkä on ollut pois. Se on ihan semmosta tietoista ja vanhempikin kokee...siis semmosta yläkoulutyypista poissaoloa jo, et sit voidaan lähtee kaupungillekin hengaamaan tai semmoinen et se on oikeesti sit jo luvattonta poissaoloa, mikä on mustaksi merkitty wilmassakin. (H7)

Vanhemmat oli siinä uskossa, et hän on lähtenyt aamulla kouluun ja hän oli jäänyt kotiin ja sitten oli vast selvinnyt myöhemmin, et hän oli ollut kotona päivän vaikka piti lähteä kouluun. (H10)

Kun siellä alkaa tosissaan se murrosikä painaa niin sieltä sit alkaa tulemaan niit omanlaisia poissaoloja herkemmin. (H12)

Kaksi vastaajista oli sitä mieltä, että luvattomia poissaoloja voi olla myös ekaluokkalaisella oppilaalla. Tällöin luvattoman koulupoissaolon taustalla on ollut useimmiten perheen tilanteeseen liittyviä vaikeuksia.

On esimerkiks niitä, että kun puhutaan pienistä lapsista, et ykkös-kolmosluokkalainen, niin pääsääntöisesti oletetaan, et vanhemmat tuo lapsen kouluun niin se tarkoittaa, et vanhempi ei pääse ajoissa sieltä sängystä ylös. Et tämmöiset vakavimmat mitä meil on ollut tapauksii niin ne on kaikki ollu tällasii. Vanhemmal on arki vähän hakusessa ja ei saada aamuu oikein käyntiin. (H1)

Ihan ykkösestä kutoseen. [...] Näil pienemmillä tämmöiset luvattomat niin se ei nyt oo ihan joka vuotistakaan mun mielestä, mut kyl niitä aina tulee välillä esiin. [...] No ne on ne perhetilanteet, sosiaaliset tilanteet ja tämmöset. (H12).

Oppimiseen liittyvät haasteet. Haastatteluissa neljä terveydenhoitajaa toi esiin, että joskus lapsen oppimisvaikeudet näkyvät lisääntyneinä koulupoissaoloina. Erilaiset oppimiseen liittyvät haasteet saattavat heikentää huolestuttavalla tavalla oppilaan koulumotivaatiota. Oppimista voivat vaikeuttaa myös erilaiset neurologisen kehityksen vaikeudet, jotka saattavat aiheuttaa lapselle erilaisia haasteita arkeen. Haastatteluissa tuli esiin esimerkiksi aktiivisuuden ja tarkkaavuushäiriön vaikeudet, joihin liittyy selkeitä keskittymisen ja omantoiminnan ohjauksen haasteita. Tällöin oppilaalle saattaa tulla motivaatio-ongelmia sekä oppimiseen liittyviä vaikeuksia, jotka voivat johtaa jopa koulupoissaoloihin. Lisäksi omantoiminnan ohjaukseen liittyvät haasteet esimerkiksi aamuisin saattavat vaikeuttaa lapsen selviytymistä aamutoimista niin paljon, että lapsi ei kykene lähtemään kouluun ilman kodin tukea. Kun lapsella on omaan osaamiseensa liittyvää epävarmuutta, se voi näkyä esimerkiksi koulupelkona tai ahdistuneisuutena. Silloin osa lapsista reagoi vaikeaan tilanteeseen siten, että he jäävät kotiin.

Viidesluokkalainen tyttö, joka ei päässyt kouluun. Siihen oli oppilashuollon tuki ja kaikki mukana. Vanhemmat oli työelämässä, et he ei ollu aamuisin kotona, kun tytön piti lähteä. Hänel todettiin sit ADHD ja tämmöst tarkkaavuuden ja toiminnanohjauksen haastetta, et hänelle se aamun omajärjestäminen oli tosi vaikeeta. (H1)

Hän on siis vääräs koulus tällä hetkellä, koska siel on paljon kaikkee taustalla siis oppimisvaikeuksii. (H4)

Joku aine tuntuu tosi kurjalta ja sit tulee ilmi, että just nimenomaan neljänneltä viidennelle siirryttäessä koulunkäynti vähän muuttuu. Vitosen oppimismäärät on aika paljon isompia kuin nelosella ja sit huomaa, että jos nelosella on vielä pärjännytkin jollain tasolla niin sitten, jos esimerkiksi se lukutaito ei oo niin kauheen hyvä eikä motivaatio siihen niin vitosella ollaan vähän pulmissa. Ja on tullut just näitä, että tuntuu kurjalta joku tietty aine. Siinä on niin paljon läksyjä eikä tajua mistä puhutaan niin sitten ei viittis mennä sinne tunnille lainkaan. Ja sit tulee maha kipeeks ja pää kipeeks. (H9)

6.2 Terveydenhoitajien puuttuminen huolestuttaviin koulupoissaoloihin sekä siihen liittyvät haasteet

Terveydenhoitajien kertomukset alakouluikäisten huolestuttaviin koulupoissaoloihin puuttumisesta jakautuivat neljään eri kategoriaan; Yhteistyö puuttumisen välineenä, avun hakemiseen ja järjestämiseen liittyviin keinoihin, vanhempien ja lapsen tukemiseen liittyvät keinot sekä terveydenhoitajan työhön

liittyvät tai sitä tukevat tietojärjestelmät. ”Yhteistyö puuttumisen välineenä” – kategoria koostuu oppilashuollollisesta yhteistyöstä sekä kodin ja lapsen kanssa tehtävästä yhteistyöstä. Avun hakemiseen ja järjestämiseen liittyvät keinot- kategoria koostuu koululääkärin vastaanottoajan tarjoamisesta sekä lastensuojelullisesta yhteydenotosta. Vanhempien ja lapsen tukemiseen liittyvät keinot- kategoria muodostuu lapsen koulunkäyntiä tukevista toimenpiteistä sekä kasvatuksellisista keskusteluista vanhempien kanssa. Terveystenhoitajan työtä tukevat tietojärjestelmät- kategoria koostuu terveydenhuollon omasta potilastietojärjestelmästä, Wilma- järjestelmästä sekä tiedonhakuun liittyvistä tekijöistä.

Terveydenhoitajien kuvaukset poissaoloihin liittyvistä puuttumisen haasteista jakautuivat kolmeen isompaan kategoriaan. Näitä olivat tiedonkulkuun liittyvät haasteet, keinottomuuden tunteet puuttumisessa sekä huoltajien toimintaan liittyvät haasteet.

6.2.1 Puuttumisen keinot terveydenhoitajien kokemana

Yhteistyö puuttumisen välineenä. Jokainen terveydenhoitaja koki *oppilashuollollisen yhteistyön* erittäin tärkeäksi keinoksi puuttua koulupoissaoloihin. Yhteistyö etenkin kuraattorin, koulupsykologin ja oppilashuoltotyöryhmän jäsenten kanssa koettiin erittäin tärkeäksi ja hyväksi keinoksi puuttua huolta aiheuttaviin koulupoissaoloihin. Oppilaan haasteellisen tilanteen selvittely monialaisissa opiskeluhuollon palaverissa (MAR), joissa kaikki keskustelevat yhteistyössä tilanteesta, koettiin tärkeäksi keinoksi koulupoissaolojen selvittämisessä ja niihin puuttumisessa.

Me tavataan kuraattorin kans kahdestaan se perhe, et me ei oteta siihen ollenkaan opettajakuntaa mukaan. Jotta ikään kuin siinä tulis...kerrotaan tästä vaitiovelvollisuudesta ja mahdollisuuksista tukea ja auttaa niin me saadaan ne vanhemmat vähän auki ja saadaan heille oikeanlaista tukea mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. [...] Eikä sitä opettajaa tietenkään unohtaa saa, koska hänel se huoli kuitenkin on, se huoli siitä oppimisesta ja koulunkäynnistä. Mut sitä voi vähän tietenkin miettii et, mitkä asiat tässä on olennaisia opettajan tietää ja sit yhteistyössä vanhemman kanssa päättää niistä, et ”hei, voitaisko me jutella opettajan kanssa näistä vähän, et auttais nyt varmaan tätä poikaa koulunkäynnin toteuttamisessa” ja on sit tietenkin sitäkin, et joskus tehdään ihan aika kraaveikin ratkaisuja koulunkäynnin suhteen. Jos on vaikka niin vaikeita ongelmia, niin on meil tietenkin sairaalakoulumahdollisuus, jos lapsi oireilee jotain vahvasti. Mutta se et tehdään vaikka kevennettyjä koulupäiviä tai kaikkennäköisiä niin täytyyhän siinä silloin opettaja mukana olla. (H1)

Kyl mä saatan konsultoida kuraattoria, psykologia ja yhdes mieltii sit. Mä saatan kysyä, koska enhän mä tiedä ketkä kaikki käy kuraattorilla tai psykologil, niin saatan joskus kysyä, et käyks tämmönen asiakas ja tunneks sä tätä. (H2)

Mun mielestä ne MAR-palaverit on ihan äärettömän hyviä. (H7)

Jos puhutaan oikein isoista määristä poissaoloo niin kyl se MAR yleensä silloin on jo paikallaan, et sit jo kaikki kokoontuu jo kerrallaan ja mietitään sitä asiaa ja sovitaan sitten niitä toimenpiteitä. (H10)

Oppilashuollolliseen yhteistyöhön kuuluu kuraattorin, psykologin ja moniammatillisten opiskeluhoitopalaverien lisäksi henkilökohtaiset keskustelut opettajan kanssa. Jokainen terveydenhoitaja piti myös yhteistyötä opettajan kanssa tärkeänä puuttumiskeinona poissaoloihin. Opettajan kanssa tapahtuvaa ajatusten vaihtoa pidettiin oleellisen tärkeänä tiedon saamisen ja hoidon/puuttumisen suunnittelun vuoksi. Opettajan näkemys oppilaan kokonaistilanteesta koettiin arvokkaaksi tiedoksi. Eräs vastaajista kertoi keskustelelevansa opettajan kanssa aina ennen terveystarkastusten aloittamista oppilaiden kuulumisista ja mahdollisista huolen aiheista.

Sit on näit tietysti tosiaan, et opettajan kanssa ensin on pohdittu mitä voidaan tehdä ja koottu yhteen MAR palaveri. (H6)

Mä juttelen opettajan kans siitä, et täl on ollut tosi paljon poissaoloja, et oleks sä ollut jotenkin kotiin yhteydessä, mistä ne johtuu? (H7)

Opettajan kanssa esimerkiksi keskustellaan ennen kuin mä aloitan luokan terveystarkastukset. Vähän yhdessä käydään läpi, että ketkä on semmoisia oppilaita kenellä on sitten opettajalla joku huoli tai ajatus tullut niin sit mä vähän tiedän. Toki mä itsekin nään wilmasta esimerkiksi poissaolojen määrät mut sillon tulee se tieto, et okei täs on joku mikä opettajan mielestä... (H8)

Et kyl sit ainakin olen [...] opettajaan yhteydessä ja kysyn, mitä asialle on tehty. Onko tehty jotain? Oletko huomannut? Mitä on ja miksi on? (H10)

Kaksi haastateltavaa kertoi tekevänsä joskus myös kotikäyntejä puuttuessaan huolta aiheuttaviin koulupoissaoloihin. Näissä tilanteissa oppilas oli haettu kouluun yhdessä koulun opiskeluhoitoryhmään kuuluvan ammattilaisen kanssa. Kotikäynnille oli lähdetty, mikäli oppilaan huoltajilla oli esimerkiksi ollut vaikeuksia saada oma lapsi lähtemään kouluun.

Kun kuraattori ottaa mut työpariksi niin se on niin paljon mukavampi hoitaa työparin kanssa. Me tehdään myös kotikäyntejä eli me lähdetään myöskin hakemaan -sitä mä en muistanutkaan sanoa. Jos oppilas ei käy koulua [...] me mennään hakemaan häntä. Tää on semmoinen hyvin tyypillinen juttu, mitä me tehdään. (H1)

Mikäli mahdollista, minä ja kuraattori ollaan haettu tai mä ja reksi tai kuraattori ja rehtori on hakenut sen oppilaan kouluun. Kotoa aamulla haetaan. (H4)

Jokainen terveydenhoitaja kertoi tekevänsä *yhteistyötä kodin ja lapsen kanssa*, kun oppilaan poissaoloista ilmenee huolta. Yhteistyötä tehtiin pääosin soittamalla suoraan lapsen huoltajille. Osa terveydenhoitajista kertoi kutsuvansa huoltajat myös koululle, terveydenhoitajan vastaanotolle, keskustelemaan poissaolotilanteesta. Yhteistyön avulla terveydenhoitajat pyrkivät selvittämään muun muassa huoltajien omaa näkemystä ja syitä lapsensa poissaoloista. Tarpeen mukaan terveydenhoitajat ovat antaneet myös vanhemmille neuvontaa, tukea ja ohjeistuksia liittyen lapsen terveydentilaan ja sen hoitamiseen liittyen sekä kasvatuksellisiin asioihin.

On vanhempiin otettu yhteyttä ja juteltu, et jos on joku ihan pieni tällöinen niin ei joka ikisestä voi jäädä kotiin, et jos vähän masu nipistää niin jäädään kotiin, kun ei oo mistään sairaudesta kysymys. Et näit on jonkun verran. (H2)

Ensimmäisenä se on se soitto ja jos siinä tulee huoli niin sitten tietenkin kutsunut perheen tänne vastaanotolle. (H5)

Terveydenhoitajat toivat haastatteluissa esiin, että he kokevat keskustelun lapsen kanssa myös tärkeäksi. He kokivat, että myös lapsen näkemyksen selvittely ja kuuleminen on olennaista poissaoloihin liittyvässä selvittelytyössä. Osa haastateltavista halusi keskustella lapsen kanssa ennen yhteydenottoa kotiin esimerkiksi terveystarkastuksen yhteydessä. Keskustelujen yhteydessä lapsi ei ole osannut kertoa välttämättä mitään selkeää syytä esimerkiksi runsaille sairauspoissaoloilleen. Yksi terveydenhoitajista koki hyväksi keinoksi informoida huoltajia kouluterveydenhuollon yhteydenotosta ennakkoon laittamalla terveystarkastuspalauteeseen alkutietoa poissaoloihin liittyvän huolen heräämisestä. Tarkoituksena on valmistella kotia ennalta siihen, että asiasta on herännyt huolta ja kotiin tullaan olemaan yhteydessä asian tiimoilta. Lapsen kanssa keskustelun jälkeen terveydenhoitajat ovat olleet aina yhteydessä lapsen kotiin. Eräs terveydenhoitaja kertoi, että nyt on ollut sellaisia tilanteita, että lapsen kanssa ei ole päästy keskustelemaan ollenkaan, koska alakouluikäinen lapsi ei ole saapunut kouluun ollenkaan.

Jos on niitä poissaoloi niin tapaa sen lapsen ensin, että mitä hän kertoo. Varsinkin, et jos on sanottu, että kaverit on kertonut opettajalle, et siellä se painelee pihalla ja

et on taas koulusta pois, niin kyllä mä olen sen lapsenkin kanssa ensin jutellut, että mitä se siitä sanoo. (H5)

Jos mä huomaan terveystarkastuksessa, että lapsella on paljon poissaoloja niin mä kysyn siltä lapselta ” Hei, et sä ootkin ollut tosi paljon pois. Mikä sulla on ollut et ooks sä ollut kipeenä?” ja sit lapsi kertoo oman näkemyksensä. Joskus se voi olla sillai et ” ei hän oikein tiedä mikä hänel on, miks hän on ollut? [...] Et ei ihminen voi töistäkään joka toinen viikko olla pois sen takia, et kyl sitä täytyy vähän selvittää. Sit laitan usein viestin; Kun on semmonen terveystarkastuspalaute- niin mä voin siihen kirjoittaa että juttelimme poissaoloista että niitä on kertynyt aika paljon, että se viesti menee kotiin jo pikkuisen ennakkotietona. Ja sit mä usein laitan siihen vielä, et ” juttelen vielä opettajan kanssa ja palataan asiaan”. Mä ajattelen, et se ensikäden tieto, kun se menee siinä terveystarkastuspalauteen mukana, on semmoinen, et ehkä vähän vanhempi osaa sitten jo varautua siihen, että koululta ollaan yhteydessä. Ettei se tuu semmoisena puun takaa- olevana reaktiona, jolloin siitä tulee semmoinen vastareaktio. Musta usein vanhemmalle kun soitetaan, et ”onpas sun lapsella paljon poissaoloja” niin sit tulee ensin et ”ääk” ja sit voi olla semmonen hyökkäävä asenne. Sen takia se on ollut mun mielestä hyvä, et mä laitan sinne etukäteen vähän jo tietoa. (H7)

Oppilaan kanssa keskusteleminen tietty on se aina se ensimmäinen, et juttelen hänen kanssaan minkä takia sä oot ollut poissa koulusta näin paljon. Et se on se ensimmäinen. Sit yleensä soitan kotiin, kyselen et minkä takia on ollut poissaoloja. (H10)

Jos lapsi on koulussa niin hänet voi hyvin ottaa tähän vastaanotolle ja keskustella siitä asiasta, että mitä on kotona ja mikä on huoli? Mut nyt on ollut sellaisia, jotka ei käy koulua lainkaan ni silloin on vaan pakko soittaa vanhemmalle. Et silloin mä en oo edes näitä lapsia tavannut, joka tuntuu hassulta. Mut silloin se on kiva, kun pystyy sen lapsenkin äänen kuulemaan ja kuulostelevaan, et mikä se ongelma voisi siellä olla, et minkä takii hän on pois. Mut ne jää nyt ihan vaille mitään, kun vaan ovat siellä kotona. Mut kyl vanhemmat vastaa puhelimeen, kuuntelevat ja voivat olla hyvin eri mieltä asioista, mutta kyl ne sit aina saadaan keskusteltua eteenpäin. (H11)

Avun hakemiseen ja järjestämiseen liittyvät keinot. Lähes kaikki terveydenhoitajat kertoivat hyödyntävänsä *koululääkärin palveluita* tarpeen mukaan puuttuessaan alakouluikäisen oppilaan huolta aiheuttaviin koulupoissaoloihin. Terveydenhoitajat kertoivat varaavansa aikaa koululääkärille etenkin silloin, kun kyse on lapsen runsaista sairasteluista tai epämääräisistä sairasteluista johtuvat poissaolot. Tämä on terveydenhoitajien mukaan samalla viesti lapsen huoltajille, että lapsen jatkuviin sairasteluihin suhtaudutaan kouluterveydenhuollossa vakavasti. Kun tarvitaan tarkempia jatkoselvittelyjä sekä mahdollisesti myös lähetettä jatkohoidon saamiseksi, koululääkärin arviota pidettiin tärkeänä puuttumisen keinona. Haastatteluissa osa terveydenhoitajista kuvaili koululääkärille pääsyn olevan helppoa, koska lääkärin vastaanottoaikoja on koulussa mahdollista tarjota muihinkin tilanteisiin kuin ainoastaan lakisääteisten terveystarkastusten tekemiselle. Joskus epämääräiset sairauspoissaolot ovat jopa loppuneet, kun perheelle on tarjottu esimerkiksi aikaa koululääkärille. Kiireellisissä tilanteissa

lapsi on ohjattu viemään päivystykseen, sillä kouluterveydenhuollossa ei ole mahdollista järjestää akuuttiaikoja lääkärin vastaanotolle.

Joskus on otettu ihan koululääkärille sen takia, et jos äiti vaik sanoo et on kaiken aikaa flunssas ja on sitä ja tätä niin sit me otettu ja lääkäri arvioi sen, et tarviiko jotain labroja tai muuta. (H3)

Ja sit montaa kertaa siis vanhempi sanoo, et ei me tarvita..et ne on vaiks merkattu et ne on sairaspöissaoloja et se on vaan ollut niin paljon sairaana et sil on tavallista flunssaa ja meil on paljon lapsii, et ei me tarvita mitään lääkärii...et jos ei ne halua tulla lääkäriille ni kyl mä siinä kohtaa useesti sanon, et jos ne jatkuu niin sit täytyy tulla lääkäriille, et mä niit tos vähän vahdin, mut joku semmonen jännä siin on sit lapsi tervehtyy tämmösen keskustelun jälkeen. (H4)

Koska useinhan on niin, että esimerkiksi kutsutaan koululääkärille ensin, jos huoltajat on aina laittanut wilmaan merkinnän et vatsakipua, väsymystä, päänsärkyä niin poissuljetaan ne fyysiset vaivat ja niiden syyt. Et koululääkäri tarkistaa ja lähettää tutkimuksiin ja sit jos todetaan, että kaikki on fyysisesti kunnossa, et ei oo vaikka tyylin anemia tai jotain...niin tota sitten siitä jatketaan eteenpäin jollain muulla tavalla. (H6)

Jos vanhemmalla on huoli lapsen terveydestä niin varataan koululääkärille aika, poissuljetaan sairauksia. Ei oo koskaan vielä ollut niin, että joku sairaus sieltä ois löytynyt taustalta, mut se on mun mielestä vanhemmalle hyvä viesti, et se otetaan tosissaan se lapsen oireilu. (H7)

Jos tulee semmonen, kun ruvetaan miettimään, et ollaanko paljon terveydellisistä syistä paljon pois niin sitten mun mielestä on hyvä, et kouluterveydenhoitaja tai koululääkärikin siihen yritetään saada. Esimerkiks perhettä ja lasta otetaan siihen vastaanotolle. [...]Ja sit mun mielestä sit näistä myös mielialaan liittyvissä asioissa, et jos se on sit ihan semmonen, et lapsi esimerkiks tarvii päästä psykiatrisen hoidon piiriin. Et toki sit kun on kiireellinen ni sithän mä vaan ohjaan perhettä, et nyt te meette päivystykseen et ei ehkä ihan niin kiireellisissä niin sitten perhe pääsee sit koululääkärin vastaanotolle. (H8)

Lähes kaikki terveydenhoitajat toivat haastatteluissa esiin, että he tekevät lastensuojeluilmoituksia ollessaan huolissaan alakouluikäisen oppilaan koulupoissaoloista. Osa terveydenhoitajista on tehnyt yhteistyötä myös huoltajien ja opettajien kanssa lastensuojeluilmoituksen tekemisessä. Joskus huoltajat ovat terveydenhoitajien kertoman mukaan olleet itsekkin niin huolissaan alakouluikäisen lapsensa poissaoloista, että huoltajat ovat tulleet tekemään lastensuojeluilmoituksen terveydenhoitajan kanssa vastaanotolle avun saamiseksi.

Me ollaan velvollisia tekemään lastensuojeluilmoitus, silloin kun me ei saada perhettä yhteistyöhön. Sehän nyt on tietenkin automaatio sit siinä kohtaa ja monesti se on automaatio vaikka perhe tekeekin meidän kans yhteistyötä, et jos lapsella on paljon poissaoloja. (H1)

Kyl mä teen sit jos se on menee tämmöiseen, et se liittyy niinku terveyteen...et he on mukamas sairaana ja sit kuitenkin he ei oo sairaana ja muuta niin kyl mä sit teen. (H5)

Mäkin oon tehnyt terveydenhoitajana siis myöskin yhdessä ihan huoltajan kanssa tai huoltajien kanssa, et huoltajakin on ollut niin huolissaan poissaoloista, eivät saa lastansa kouluun niin ovat tulleet ihan tänne. Sit ollaan yhdessä täs ihan konkreettisesti tehty työpöydän ääressä lastensuojeluilmoitus. (H6)

Tosi herkästi mä olen ollut sosiaalipuoleen yhteydessä, jos semmoinen tulee. (H8)

Muutama terveydenhoitaja toi esiin, että rohkaisee työssään myös opettajia tekemään lastensuojeluilmoituksia oppilaan huolta aiheuttavista koulupoissaoloista. Lisäksi terveydenhoitaja on tehnyt myös yhdessä opettajan kanssa lastensuojeluilmoituksen oppilaan koulupoissaoloista. Osa terveydenhoitajista toi esiin, että opettajien on joskus vaikea tehdä lastensuojeluilmoituksia ja tällöin terveydenhoitaja on pyrkinyt tukemaan ja rohkaisemaan opettajaa sen tekemisessä.

Mä oon yhdes opettajan kanssakin tehnyt kyl sitten. (H6)

Melkein se menee niin, että mä teen lastensuojeluilmoituksen ja sanon opettajalle, et voitko tehdä myös. (H9)

Nyt juuri sanoin yhdelle opettajalle, kun hänen pitäis tehdä niin sanoin, et voin olla yhdessä tekemässä, mutta hänen pitää kyllä myöskin opetella se asia tai olla siinä. Et voidaan vaikka tehdä yhdessä ja olen valmis neuvomaan ja opastamaan. Itse asiassa pitäis ottaa asia nyt taas puheeksi uudestaan nyt tällä viikolla. (H10)

Vanhemmuuden ja lapsen tukemiseen liittyvät keinot. Kaikki terveydenhoitajat kertoivat yrittävänsä tukea tarvittaessa *lapsen koulunkäyntiä* myös omalla toiminnallaan. Kaksi haastateltavaa terveydenhoitajaa kertoi esimerkiksi helpottaneensa oppilaan kouluuntuloa siten, että lapselle on tarjottu mahdollisuutta tulla kouluun terveydenhoitajan vastaanoton kautta. Taustalla on saattanut olla esimerkiksi kouluun tulemisen pelkoa tai aamumyöhästelyä. Tarvittaessa terveydenhoitaja saattanut lapsen luokkaan saakka. Myös terveydenhoitajan tarjoama keskustelutuki on rohkaissut lasta osallistumaan normaalisti koulupäivään. Terveydenhoitajat ovat kokeneet, että heidän antama tukensa on helpottanut ja rohkaissut lapsen kouluun tuloa niin, että turhat poissalot ovat jopa loppuneet.

Hän tulee tähän meidän luokse ja aloitetaan se ensimmäinen tunti tässä. Ja sit välitunnin jälkeen mennään yhdessä ja me saatellaan hänet sitten siinä kohtaan.

Tavattiin myöskin opettajaa ja sovittiin näistä. Helpotettiin ikään kuin lapsen taakkaa siinä, et tääl ei oo kiukkuinen naama vastassa aina niinku siinä tilanteessa, mut yhdes sit tuettiin sitä ajoissa tulemista. (H1)

Se tuli aina mun kautta aamulla. Et me oltiin sovittu, et sovittiin huoltajan kans, et hän tulee mun kautta. Et hän sai tulla eri ovest, sielt terkkarin ovesta ja muuta, et se oli helpompi. Ja sit mä vähän kuulumisia ja muita siinä ja sit hän meni. Ei se nyt varmaan must johtunut, mut kyl se sit rupes käymään siellä koulussa. Et sovittiin, et se oli hänel helpompi. (H5)

Tilanteissa, joissa lapsen huoltajat tarvitsevat tukea tai apua lapsen koulukuntoisuuden arvioinnissa, terveydenhoitajan toiminnalla on tärkeä merkitys myös vanhemmuuden tukemisessa. Osa terveydenhoitajista kertoikin, että useimmiten lapsi on ollut koulukuntoinen, vaikka hän olisikin valitellut pieniä vaivoja kouluun lähtiessään. Terveydenhoitaja voi tarvittaessa arvioida esimerkiksi koulupäivän aikana lapsen vointia, jos lapsella esiintyy oireita koulupäivän aikana. Terveydenhoitajan tarjoama keskustelutuki helpottaa huoltajia sekä rohkaisee myös lasta osallistumaan koulupäivään. Terveydenhoitajan tarjoamalla tuella on pyritty ehkäisemään turhia koulupoissaoloja pienten vaivojen vuoksi.

Sit me ollaan tehty niin, että aika monta kertaa noitten oppilaitten kans, et jos nyt ajatellaan, et lapsi maanantai aamulla sanoo, et hän on kipee et äiti kuitenkin lähettäis lapsen kouluun ja kun mä olen kerran paikal niin sit hän tulee mun vastaanotolle. Et se pääsee lähtemään kouluun. (H3)

Jos vanhemmat arpoo, onko lapsi koulukuntoinen niin lapsi voi myös tulla terveydenhoitajan vastaanoton kautta. Terveydenhoitaja voi myös arvioida, onko lapsi nyt oikeasti niin kipeä, ettei hän pysty olee kotona. (H8)

Lapsi tulee tän terkkarin kautta kouluun aamulla. Et tämmösiäkin on ollu. Vanhemmille on sanottu, että jos tästä lähtien on vatta vähän kipee ni voi tulla kouluun ja tulla mun kautta ja sitten arvioidaan tässä se ja yleensä ne ovatkin sitten ihan reippaita, kun ne on saanut ne vaatteet päälle ja tulee tänne kouluun. Et se on se lähtemisen tuska. (H9)

Vanhempi vastuutetaan siihen, tai hän ottaa siitä vastuun et hän niinku raahaa sen lapsen tänne koululle ja sitten vaikka tähän mun huoneeseen ja sitten yhdessä mietitään sitä ja joskus jopa opettaja on hakenut tästä ja vienyt tunnille niinkun et tavallaan sitä alun tsemppiä, että tulee tänne kouluun, koska näillä pienillä mun näkemyksen mukaan se koulupäivä sujuu ihan hyvin, kun he pääsee tänne. (H9)

On tehty kompromisseja et oppilas koittaa tulla kouluun ja tietää sitten, että tarvittaessa täältä voi sitten vaikka kesken päivän lähteä kotiin, mitä itse asiassa sitten tapahtuu tosi harvoin. (H10)

Kasvatuksellinen keskustelutuki. Puolet terveydenhoitajista kertoi tukevansa vanhempia kasvatuksellisten keskusteluiden avulla, jotta lapsen koulupoissaolot saataisiin vähenemään. Erilaiset kasvatukselliset neuvot, poissaoloihin liittyvien

ohjeistuksien kertominen sekä poissaolomäärien konkreettinen avaaminen on ollut osalle vanhemmista tarpeen. Joidenkin huoltajien on ollut vaikea ymmärtää huolta lastensa poissaolomääristä. He eivät ole ymmärtäneet sitä, millainen määrä poissaoloa on huolestuttavaa poissaoloa. Osa haastateltavista toi esiin, että huoltajat ovat olleet jopa helpottuneita, kun kouluterveydenhuollosta on oltu yhteydessä ja kodin haasteellisesta tilanteesta päästään avoimesti keskustelemaan.

Se on semmoinen mutu- tuntuma [...] siitä, et mist tää juontaa tää homma ja toisaalta se mutu on kauheen kiva siinä mielessä, et voit olla kotiinpäin yhteydessä. Lähet vähän kyselemään, et "Hei, soittelen kun näit on nyt näin paljon, et miten sää näät tän tilanteen? Oleks sää huolissaan äitinä tai isänä? Ja usein he saattaakin sit siin kohtaa jo sanoo, et noh, ihan hyvä kun soitit, et meil on vähän tämmönen tilanne kotona. (H1)

Sit just käydä näit kuittaamisia ja muita vanhempien kans läpi näit wilma-merkintöjä seuranta ja sitä just et se täytyy heti aamul ilmoittaa, ettei turhaan huolestuta. (H3)

Mä teen niin, et mä kerron sen 50h rajan vanhemmille, et täs on nyt lapsel 130h poissaoloja ja sit on vähän sillee, et no ei se on ollu vaan flunssas ni sit mä sanon et meil on 50h raja, milloin poissaoloihin puututaan ja se ei tule lähes kaikilla oppilailla täyteen niin ehkä se antaa vanhemmille vähän perspektiiviä et okei... Kun eihän vanhemmat tavallaan tiedä kuinka paljon muut lapset on pois koulusta. Et onhan muutkin jatkuvasti kipeenä- tyyppejä tulee kans jonkun verran. (H4)

Toiset on niin tosi avuttomia, aika monetkin, just tän tietokoneenkin kans. Et ei he saa niit...mä sanon, et otatte piuhat ja menette töihin, et kyl sitä pystyy. Mut he ei kykene siihen. (H5)

Eräs terveydenhoitaja kertoi tilanteesta, jossa huoltaja on tuonut autolla lapsensa koulun pihaan ja lapsi on koulun ammattilaisten kanssa kannettu kouluun huoltajan toiveesta. Lapsen oma huoltaja ei ollut saanut lastaan lähtemään kouluun ja tarvitsi siinä koulun henkilökunnan tukea. Puuttumiskeino oli ollut terveydenhoitajan kertoman mukaan tehokas.

Äiti oli tuonut parkkipaikalle lapsen eikä saanut sitä lähtemään autosta. Sit siinä oli semmoinen reipas miesopettaja mun kanssani ja hän sit kysyi, et haluatko sä oikeesti et mennään vaan koululle vaikka sitten kantamalla. Niin me kannettiin se kouluun vanhemman luvalla ja se oli sit siinä. Ei sitä sit toista kertaa enää kannettu kouluun. (H7)

Terveydenhoitajan työhön liittyvät tai sitä tukevat tietojärjestelmä. Kaikki haastateltavat terveydenhoitajat kokivat *Wilman* tärkeäksi työkaluksi oppilaiden poissaolojen seurantaan liittyvässä tiedonsaannissa. Terveydenhoitajat kuitenkin kertoivat, ettei *Wilman* tietojen seuranta terveystarkastusten yhteydessä ole

kuitenkaan yksinään riittävä keino puuttua koulupoissaoloihin. Terveystenhoitajat kertoivat tarkastavansa oppilaiden poissaolotilanteen Wilmasta kerran vuodessa tapahtuvan terveystarkastuksen yhteydessä sekä joskus satunnaisesti oppilaan tullessa muissa asioissa vastaanotolle.

Ja kylhän mä katon sit aina terveystarkastusten yhteydessä wilman, mut se on kerran. Ei se mihinkään riitä. (H1)

Mut mä seuraan niitä sillä tavalla, et aina kun mä teen terveystarkastuksen niin mä katon aina wilmasta. Mä katon tuen, et mikä tuki ja sit mä katon aina sekä syksyn että kevään poissaolot. Ja jos siellä on paljon poissaoloja ni mä pistän opettajalle viestii, et ootteko hoitanut vanhempien kanssa tai onks sul niinku selvitetty tätä. (H2)

Mä katon terveystarkastuksessa tietty poissaolomäärät. (H4)

Kyllähän mä tosi usein avaan wilman, jos on joku muukin huoli. Ja jos mä näen et siel on paljon poissaoloja niin, en mä kyl koskaan sitä asiaa ohita. (H10)

Wilma on semmonen ihan konkreettinen. No siitähän hyvin näkee miten ne ajoittuu. Onko tietyt viikonpäivät, et onks ne pitkiä pätkiä peräkkäin vai onko ne satunnaisia yksittäisiä päiviä. (H10)

Kirjaus pegasos- potilastietojärjestelmään. Neljäsosa haastateltavista mainitsi kirjaavansa oppilaan koulupoissaolot Pegasos-potilastietojärjestelmään. Kirjaus koettiin tärkeäksi tiedon siirtymisen kannalta, mikäli oppilas esimerkiksi vaihtaa koulua tai oppilasta hoidetaan jossakin muussa terveydenhuollon toimipisteessä. Eräs haastateltavista mainitsi, että Wilman poissaolotiedot katoavat lukuvuoden vaihtumisen jälkeen. Mikäli kirjausta poissaoloista ei ole potilastietoihin tehty, oppilaan aiempiin poissaoloihin liittyvät tiedot eivät siirry automaattisesti esimerkiksi oppilaan vaihtaessa koulua.

Kirjaan tietysti sinne Pegasokselle. Siinä kun on se koulunkäynti-kohta, niin mä kirjaan siihen, et viihtyys koulus, onks kiusaamista tai ei. Mä oon semmonen, et mä laitan aina siihen. Et jos sanotaan, et on enempi kuin kolmekymmentäkin ni mä oon ruvennut kirjaamaan, et syksyllä poissaoloja tän verran ja keväällä nyt tän verran. Et mä kirjaan sen siihen. Koska nää wilman tiedot lukuvuosittain, nehän häviä sieltä. Ja jos ei sul oo mihinkään sitä kirjattu ja sit siel on se koulunkäynti kohta, mis on se poissaolot ni mä laitan sen myös sinne. Koska jos et sä niitä kirjaa, ne häviää sieltä. Lapsi muuttaa toiseen kouluun niin sit se on taas niin kun...se ei siirry. Mut kun sä laitat pegasokselle niin sit sen näkee, jos sä meet vaik minne vaan TYKS:iin tai jonnekin lähetetään eteenpäin niin sit se näkyy siellä. Sen takii mä oon ruvennu siihen tekstiinkin laittaa. Se on aika helppo laittaa, et syksyllä poissaoloo näin paljon ja...tietenkään mä en laita, et jos siel on jonkun matkan takia. Ni en mä semmoisia laita. Et ne on nimenomaan nää sairauspoissaolot. Koska mun mielest se on hyvä, et jos tehdään lähetekin eteenpäin, et he näkee sit sieltä poissaolot. (H2)

Mä kirjaan sen nykyään ihan pegasoksellekin oppilaan sen hetkisen lukuvuosipoissaolomäärän, tuntimäärän. (H7)

Ja kun käy wilmassa kattomassa ne niin kyl se tulee sinne merkattua et onko poissaoloja vai ei. Kirjattuu siis potilastietojärjestelmään. (H11)

Tiedonhaku potilastietojärjestelmän kautta. Huolta aiheuttavien koulupoissaolojen selvitystyössä osa vastaajista kertoi hakevansa tietoa ja mahdollista selitystä oppilaan runsaille koulupoissaoloille potilastietojärjestelmän kautta. Kouluterveydenhoitaja näkee esimerkiksi oppilaansa terveyskeskuskäynnit ja pystyy tarvittaessa tarkistamaan oppilaan sairasteluun liittyvää hoidon toteutumista käyntitekstien kirjausten kautta. Lain mukaan potilastietoja saa luovuttaa sähköisesti toiselle terveydenhuollon palveluja antavalle taholle, potilaan suostumuksella, kun hoitosuhde on varmistettu tietojen pyytäjän ja potilaan välillä. Tiedot voidaan siirtää valtakunnallisten tietojärjestelmien avulla sähköisenä potilaan suostumuksella. Terveystieteiden työntekijöillä on oikeus työnsä puolesta käyttää potilaan terveydenhuoltopalveluissa näkyvää tietoa hyväkseen järjestäessään ja toteuttaessaan potilaan terveyden- ja sairaanhoitoon liittyviä palveluita (Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä 159/2007, 10§, 14a§).

Kyllä mä selaan potilastietojärjestelmää ja katon, et onko siellä terveyskeskuskäyntejä tai...aika usein siel näkeekin, et laps käy TYKS:ssä tai lasten- ja nuorten polilla tai mutta [...] kun käytetään todella paljon yksityislääkäreitä ni silloin ei voi tietää siitä. (H2)

Myöskin sit kaikki mitä tuolla Kannassa, toki potilastietojärjestelmässä on, ni siel saa sit paljon tietoa, et onko lapsi jossain hoidossa vai ei. Ja tarvittaessa sit ihan niin kuin tuolta lastenpsykiatrioselta tai muualta et onko hoitokontakteja ja mitä vaikka sieltä nyt ei tietoa saa mutta sit kuitenkin jotain sieltä saa ja sit se sosiaalityö on myöskin. (H11)

6.2.2 Haasteet poissaoloihin puuttumisessa

Terveystieteiden haastatteluissa nousi esiin erilaisia haasteita, jotka liittyvät alakouluikäisten koulupoissaolojen puuttumiseen. Puuttumiseen liittyvät haasteet jakautuivat kolmeen eri kategoriaan. Puuttumista vaikeuttivat haasteet tiedon kulkeutumisessa, keinottomuuden kokemukset puuttumiselle sekä vanhemmuuteen liittyvät tekijät.

Tiedonkulun haasteet. Lähes kaikki haastateltavat kuvailivat kouluterveydenhuollon varhaisen puuttumisen poissaoloihin olevan haasteellista,

koska tieto oppilaan koulupoissaoloista ei kulkeudu kouluterveydenhuoltoon ajoissa. Haastateltavien mukaan tiedonkulku oli opettajasta riippuvainen asia. Osa terveydenhoitajista kuvaili havahtuvansa oppilaan runsaisiin poissaoloihin vasta kerran vuodessa tapahtuvassa terveystarkastuksessa. Osa vastaajista epäili, ettei kaikilla opettajilla riitä rohkeutta puuttua oppilaan poissaolotilanteeseen. Eräs terveydenhoitaja epäili puuttumisen olevan haasteellisempaa etenkin silloin, jos lapsen huoltajat ovat korkeasti koulutettuja. Osa taas ajatteli kyseessä olevan opettajan persoonallisuuteen liittyvä ominaisuus. Tällä tarkoitettiin sitä, että poissaoloista huolestuminen on yksilöllistä. Toiset huolestuvat ja reagoivat oppilaan poissaoloihin selvästi herkemmin kuin toiset opettajat.

Meil on opettajii, mitkä on tehnyt työtä kolmekymmentä vuotta. Heil on hyvin omat näkemykset siitä, et miten he hoitaa sen oman katraansa. On semmosii kanaemotyyppisiä, mitkä hoitaa viimiseen asti itse tuolla vaikka me kuinka yritetään sanoa, et me ollaan täällä sua varten ja me autetaan ja sit on taas semmosii, jotka kokee, et he haluaa heti siihen jonkun ja he ottavat hyvin varhaisessa vaiheessa jo yhteyttä, et hei täl on tämmöst ja tämmöstä. (H1)

Aika paljon se riippuu ensinnäkin opettajasta. Must tuntuu, et toiset ottaa tiukemmin ja rohkeemmin kiinni siihen. Toiset soittaa vanhemmille herkemmin. Edelleenkin jotkut opettajat ovat arkoja soittamaan vanhemmille. En tiedä vaikuttaako vanhempien sosioekonominen tausta, mut jossain tapauksessa must tuntuu kyllä, että kun vanhemmat on itse opetuslalla henkilökuntaa tai hyvin koulutettuja tai vähän varakkaampaa niin siinä on hiukan varovaisempi. Tämmönen tunne mulla on. Mä en tiedä, onko korkeampi kynnyks puuttua näihin. (H2)

On ollut tilanteita, et oppilaalla on reippaasti yli 100h poissaoloa ja mul ei oo ollut siitä mitään tietoa. Et mä huomaan sen niinku vasta maaliskuussa, kun hän tulee mulle terveystarkastukseen. (H4)

Toiset huolestuu aikaisemmin ja toiset vasta tosi myöhäisessä vaiheessa ja pitkäänkin seurailee niitä. Ehkä toiset herkemmin on sinne kotiin yhteydessä ja sit taas toiset kokee sen niinku haastavammaksi ottaa sitä asiaa puheeksi. (H10)

Opettajien erilainen tapa reagoida oppilaiden koulupoissaoloihin aiheuttaa tämän tutkimuksen mukaan haasteita tiedonkululle. Hieman yli puolet haastateltavista toi esiin, että koululla on olemassa toimintamalli siitä, milloin koulupoissaoloihin tulisi puuttua. He kuitenkin toivat esiin huolta siitä, että poissaoloihin ei puututa aina ohjeistuksen mukaisesti eli silloin, kun poissaolomäärät ylittävät 50 tuntia. Osa haastateltavista koki turhautuneisuutta siitä, että koulupoissaoloihin puuttuminen on jäänyt heidän kokemuksensa mukaan kouluterveydenhuollon vastuulle puheeksi ottamisen osalta. Terveystarkastajat kertoivat, että poissaolojen seuraamisessa ja siihen puuttumisessa on opettajakohtaisia eroja. Heidän mukaansa osa opettajista

puuttuu poissaoloihin erittäin tehokkaasti, mutta osa havahtuu niihin vasta, kun esimerkiksi terveydenhoitaja on huomannut tilanteen terveystarkastuksen yhteydessä ja ottanut asian puheeksi opettajan kanssa.

Kun kaikki opettajat, vaik on kuinka ne tuntirajat olemassa, niin saattaa olla et siel on enemmänkin niit poissaoloi. Eikä he oo ehkä sit yhteyksis viel kotiin. Et se ei oo ihan selvä. [...] Kyl siel saattaa olla joskus sellai, et saattaa olla melkein 100h poissaoloo ja kaikki on kyl vihreenä ja muuta, mut sit jossain keskustelussa yhtäkkiä tulee juttuu, et niin muuten täl on näin paljon poissaoloja. Et jotenkin joskus opettajat kuvittelee, et me niin kun tsekkaillaan ja sama koskee, et he kuvittelee et kuraattorikin, et meil olis aikaa tsekkailla porukoitten poissaoloja. (H5)

Toimintamallin toteuttaminen vaihtelee aika paljon riippuen opettajasta. Et joku saattaa olla hyvinkin herkästi reagoiva ja tulee sit kertomaan huolensa, et nyt on paljon tältä poissaoloja ja sit taas joku toinen niin tosiaan ehkä pitää sitä omana tietonaan tai ei oo edes ittekään huomannu, ei oo pysyny oikein kärryllä poissaoloista niin saattaa mennä pitkän aikaa monia kuukausia ennen kuin se sitten tuodaan esille. (H6)

Mun mielestä suurin haaste on se, et melkein kaikkien koulupoissaolojen, mitä lähdetään selvittämään, niin loppujen lopuksi se on tavallaan minä joka sen tavallaan sysää alulle. Ja se on mun mielestäni se haaste, mikä siihen liittyy. Vaikka se on määriteltty, että se on opettaja, jonka tehtävä on seurata poissaoloja ja tarvittaessa olla yhteydessä niin mulle ei äkkiseltään tuu. tästä lukuvuodesta, mul ei tuu yhtään mieleen...kyl niitä varmaan joka lukuvuosi on ehkä yksi tai jotain. Ja sit kun mä sanon esimerkiksi terveystarkastuksen jälkeen et "Oho, mäpä oon huomannut, et onpa paljon" niin sit usein vastataan, et "Mun on pitänytkin puhua sulle mut on ollut niin kiire, ettei oo ehtinyt". Mut mistä syystä se on jäänyt, niin sitä mä en tiedä. Kun monesta muusta asiasta sit kuitenkin voidaan puhua. (H7)

Kaikki terveydenhoitajat toivat haastatteluissa esiin, että opettajan tulisi ensisijaisesti olla se henkilö, joka seuraa oppilaidensa koulupoissaolomääriä. Terveydenhoitajat olivat pääosin sitä mieltä, että opettajan tulisi tehdä yhteistyötä kodin kanssa ensimmäisenä, kun huoli oppilaan koulupoissaoloista herää. Terveydenhoitajien haastatteluissa tuli esiin myös se, että Turun alakouluissa on koulukohtaisesti erilaisia ohjeistuksia koulupoissaoloihin puuttumisessa. Neljä terveydenhoitajaa ei osannut selkeästi kuvailla, millaiset puuttumisohjeistukset omassa koulussa on koulupoissaolojen osalta. Heidän kuvailunsa puuttumiseen liittyvistä ohjeistuksista jäivät epäselviksi tai epämääräisiksi.

No tääl koulussa on se, jos niitä tulee säännöllisenä. Et ei oo mitään sellaista tiettyä tuntimäärää tai muuta. Mut jos ne säännöllisesti jotkut tietyt päivät tai niitä tulee pitkäl aikavälillä niin silloin opettajan kuuluu se tarkistaa. (H3)

Mä en tiedä, onko semmoista virallista. Muuta kuin se 50h on ehkä semmoinen niin kuin mun mielestä hyvä. (H4)

On kyl mun mielestä meil siihen ihan ohjekin. Miten sit ja just toi et otetaan asia puheeksi. Onneksi itse on sellaisessa koulussa, missä yhteistyö on saatu sujumaan,

mut kyl meil ehkä enemmän mun mielestä se ohjeistuskin on se, että opettajat on ne, jotka sit yleensä sitten on niihin koteihin heti yhteydessä. (H8)

Mulla oli joku semmonen vanha käsitys, et viiskyt tuntia poissaoloa olis jo semmoinen varhaisen puuttumisen raja, mutta se on ilmeisesti vähän isompi, et tällä hetkellä se on kolmekymmentä prosenttia tunneista. (H9)

Just se, et miten puututaan ja tavallaan ne vaiheet. Se on sellainen kaaviokuva, miten se asia etenee. Ehkä just, kun ei oo mitään tiettyjä tuntimääriä enkä mä tiedä onks se välttämättä tarpeen nyt tunnilleen tän verran kun tulee poissaoloja niin siinä kohtaa, et mun mielestä kokonaisuuttakin pitää miettiä. Mut ainakin, et se ensimmäinen yhteydenotto sinne kotiin olis jo aika varhainen, ettei odoteltais kauheen pitkään. Mut kyl toimintamalli löytyy kaikille; terveydenhoitajille, opettajille. (H10)

Täällä koulussa ei ole ollut sitä 50 tunnin semmoista rajapyykkiä ja sit on joidenkin oppilaiden annettu olla tosi paljon pois. (H11)

Noin kolmasosa terveydenhoitajista oli sitä mieltä, että Wilman poissaolotiedot eivät ole aina ajantasaiset. Tämä vaikeuttaa heidän mukaansa myös kouluterveydenhuollon puuttumista koulupoissaoloihin. Terveydenhoitajat pyrkivät kertomansa mukaan hyödyntämään poissaolojen seurannassa Wilman poissaolotietoja aktiivisesti. Mikäli Wilman poissaolotiedot eivät ole ajantasalla, oppilaiden poissaolojen seuraaminen, niiden kirjaaminen ja niihin puuttuminen vaikeutuvat. Eräs haastateltava toi esiin, että osa huoltajista arastelee Wilman käyttämistä ja esimerkiksi sen vuoksi tiedot eivät ole ajantasaiset. Tällöin myös kouluterveydenhuollon rooli poissaoloihin puuttumisesta tulee haasteellisemmaksi. Muutama haastateltava toi esiin, etteivät kaikki opettajat käytä Wilmaa niin aktiivisesti kuin olisi tarkoitus. Osalla opettajista oppilaan poissaolotiedot saattavat jäädä joskus vain opettajan omaan tietoon, mikäli poissaoloon liittyviä tietoja on välitetty esimerkiksi puhelimen välityksellä. Eräs terveydenhoitaja oli harmissaan siitä, ettei Wilmassa näy oppilaan poissaolon syytä. Tällöin terveydenhoitajan on vaikeampaa puuttua poissaoloihin, mikäli poissaolojen syyt eivät ole kouluterveydenhuollon tiedossa.

No tääl koulus just se, et saatais ne kaikki vanhemmat uskaltamaan menemään wilmaan. Ja täytyy sanoo, et ehkä tääl koulus on myös se, et opettajatkin ottais aktiivisemmin sen wilman käyttöön. Se on on kyl parantunut, mut se kun on ollut luokas niin paljon niitä, ketä ei käytä sitä niin ymmärrän, et välttämättä ei tuu sitten merkattuakaan sitten. Mut nyt siihen on yritetty panostaa. (H3)

Ja täällä tekee sen hankalaksi täl hetkellä, kun tääl ei oo sellaista käytäntöä et sinne wilmaan laitettais, että miksi se poissaolo on. Niin se on tyhjä. Niin mä en pysty siihen puuttumaan onko se terveydellinen vai ei. (H11)

Keinottomuuden tunteet puuttumisessa. Viisi terveydenhoitajaa kuvaili koulupoissaoloihin puuttumisen tuntuvan joskus haasteelliselta. Keinottomuuden tunteita heräsivät etenkin silloin, jos lapsen perheessä oli jo paljon tukitoimia tarjolla, poissaoloihin oli puututtu koulussa tiukasti ja tuesta huolimatta lapsen huolestuttavat koulupoissaolot edelleenkin jatkuivat. Lisäksi poissaolojen todellisten syiden selvittäminen koettiin joskus haasteelliseksi. Eräs haastateltavista toi esiin huoltaan siitä, että vaikka poissaolojen syytä on yritetty selvittää useita kertoja, mitään selkeää tai selittävää syytä poissaoloille ei ole saatu. Tällöin lasta ei ole voitu auttamaan tai tukea parhaalla mahdollisella tavalla.

Kyl mul on jotenkin semmonen vaikutelma tullu et kyl sosiaalityö on aika sidottu monessa suhteessa, et ongelmat nähdään, tiedetään, mut ei oo välineitä niihin puuttumiseen. (H1)

No jos mä mietin esimerkiksi tän hetkistä tilannetta niin kun on näitä muutama mielessä niin esimerkiksi tulee semmoinen olo yhdenkin oppilaan kohdalla, et mitä me voidaan vielä tehdä? Kun niin hirveesti on jo tukitoimenpiteitä pystyissä elikkä tehdä nyt jo. (H6)

Ei oo mikään kauheen yksiselitteinen eikä me saada kauheesti millään tilannetta pysäytettyä. (H7)

Ne on tosi vaikeit asioita puuttuu, et just kun kävin katsomassa sellaisii oppilaita kenen kans näitä asioita on käyty läpi ja koitettu puuttua poissaoloihin niin ei se tilanne oo välttämättä yhtään sen paremmaks muuttunut. (H10)

Saattaa se hetkellisesti rauhoittaa tilannetta, mutta sit se usein palaa siihen samaan tilanteeseen takaisin. (H12)

Huoltajien toimintaan liittyvät haasteet. Lähes jokainen haastateltavista toi esiin huoltaan siitä, että huoltajat tuntuvat menevän lastensa poissaolojen taakse. Tällöin myös poissaoloihin puuttumisesta tulee haasteellisempaa. Haastateltavista kahdeksan kertoi epäilleensä joko itse tai opettaja oli epäillyt, että huoltajat kuittaavat lapsensa koulupoissaolon luvalliseksi vaikka todellista tarvetta koulupoissaololle ei ole. Eräs terveydenhoitaja epäili huoltajan käytöksen johtuvan siitä, että huoltajalla saattaa olla tarve esimerkiksi suojella lastaan ikäviltä seuraamuksilta, jos lapsi on esimerkiksi ollut luvattomasti pois koulusta. Lisäksi haastatteluissa tuotiin esiin, että usein huoltajat antavat lapsensa jäädä hyvin herkästi kotiin vaikei vointi sitä edellyttäisikään. Lapsen kotiin jääminen saattaa olla huoltajalle helppo ratkaisu, jolloin poissaolotarpeen arviointiin ei tarvitse aamun kiireessä uhrata enempää aikaa.

Mä tiedä miten sen saa, mut ne vanhemmat heräämään siihen, et ne ei mee niiden poissaolojen taakse. Et jos lapsi ei halua tulla kouluun ja sil joka päivä särkee pää niin ajoissa kertoa siitä kouluun, et nyt se sanoo, et sil särkee pää, mut hän ei usko sitä, et onks siel kavereiden kans jotain tai semmonen et vanhemmat ei menis sinne taakse et ne jollain taval sais ymmärtämään, et siel voi olla taustal jotain, mitä pystyy varhaisessa vaiheessa auttamaan tai et siel voi olla taustalla et onks joku kaverimurhe vai onks tääl koulus joku..pelottaaks...alakouluikäisil voi olla et joku opettaja pelottaa, joku tilanne tuntuu pelottavalta niin tavallaan pääsis sit semmosiin niinku. Et siinähan on vanhemmat ihan avainasemassa. Kun ne on siel kotona kattomas, et onks se lapsi oikeesti sen näköinen et sil sattuu nyt se vatsa tai jos se sattuu niin miks se oikeesti aina sattuu. (H4)

Esimerkiks aamul nukkuu liikaa ja myöhästyy tai ei tuu ollenkaan ekal tai tokal tunnille niin sitten osa huoltajista pistää ne mustaksi. Niinhän se kuuluis mennä. Mut osa valitettavasti aika pitkään menee sen taakse. Ja siit tulee äkkii semmoinen tapa, et jos mua ei huvita lähtee aamul kouluun tai väsyttää niin sitten vanhemmat pistää sen poissaolon vihreeks. (H5)

Lapsi kertoo toisin tai se tarina on vaihtunut matkan varrella. Se on varmaan se tavallisin syy. [...] He ajattelee varmasti lastensa parasta ja ajattelee, et se vaikuttaa sen jatkuon, et jos he merkkää sen luvattomaksi, et on lintsari. Et he yrittää suojata niitä omia lapsiaan sillä tavalla, että merkkäavat sen luvalliseksi. (H7)

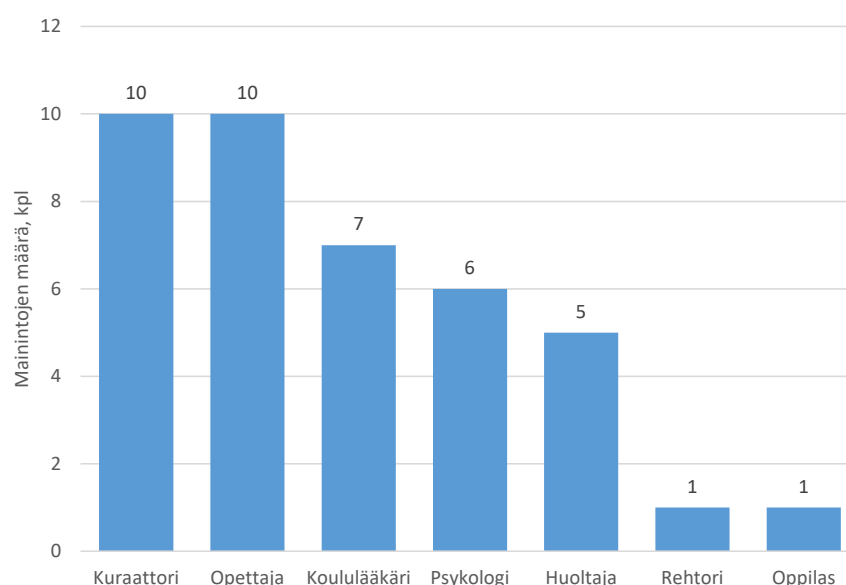
Ihan on tuoreeltas tämän viikon juttu, kun tiedän yhden oppilaan, et on tämmösii luvattomia poissaoloja ja kävin opettajan kanssa juttelemassa, kun oppilas oli terveystarkastuksessa, kysymäs ihan kuulumisia, et mitä oppilaalle kuuluu. Miten koulu on mennyt jne. Siinä yhteydessä opettaja sanoi, et oppilas oli just ollut alkuvuikosta pois, et hän oli merkannut sen Wilmaan, että se on luvaton poissaolo. Kun siihen ei ollut kukaan kuitannut. Mut sit oli menny, kun hän oli tehnyt kyselyn kotiin, että mikä tämä poissaolo on, niin jonkun aikaa meni ja oli isä kuitannut, et se oli luvallinen poissaolo. (H12)

6.3 Yhteistyö huolta aiheuttavissa koulupoissaoloissa

Terveystenhoitajat kuvailivat yhteistyötä kodin, opettajien, koulun oppilashuollon toimijoiden sekä sosiaalitoimen kanssa poissaoloihin puuttumisessa. Kuvaukset yhteistyöstä jakautuivat yhteistyötä edistäviin sekä yhteistyötä haittaaviin tekijöihin.

Kymmenen terveystenhoitajaa kahdestatoista kertoi kuraattorin ja opettajan olevan heille tärkeimmät yhteistyötahot koulupoissaoloihin puuttumisessa. Lisäksi selvästi yli puolet haastateltavista piti yhteistyötä koululääkärin ja koulupsykologin kanssa tärkeänä. Terveystenhoitajien kuvailemat yhteistyötahot on esitelty alla olevassa kuviossa 2. Perheiden merkitystä ei yhteistyötahona ei voi tutkimukseni mukaan vähätellä, sillä kaikki terveystenhoitajat ovat kuitenkin kertoneet olevansa yhteydessä aina koteihin koulupoissaoloihin puuttumisen yhteydessä.

Keskusteluihin on oletettavasti vaikuttanut se, että terveydenhoitajat ovat kuvailleet tässä kohdin pääosin viranomaistahoja, jotka he kokevat ensisijaisesti tärkeimmiksi yhteistyötahoikseen koulupoissaoloihin puuttuessaan. Haastatteluissa kävi ilmi, että terveydenhoitajat tekevät runsaasti yhteistyötä niin lapsen kuin kodinkin kanssa.

Kuvio 2: Terveydenhoitajien kuvailemat lähimmät yhteistyötahot, n=12.

6.3.1 Kotien kanssa tapahtuva yhteistyö

Lähes jokainen haastateltava kuvaili *myönteisiä* asioita yhteistyöstä huoltajien kanssa. Tämän tutkimuksen mukaan huoltajien oma huoli lapsen poissaoloista edisti kodin kanssa tehtävää yhteistyötä. Terveydenhoitajien kertoman mukaan huoltajat olivat yhteistyöhalukkaampia, mikäli huoli lapsen koulupoissaoloista oli yhteneväinen koulun kanssa. Haastateltavista lähes puolet kuvaili tilanteita, joissa huoltajat ovat olleet lopulta helpottuneita ja tyytyväisiä, kun lapsen poissaoloihin on puututtu ja niihin on tarjottu apua.

Mun mielestä se on ollut pääsääntöisesti niin, että ne on ollut perheet tyytyväisiä, koska he on kokenut sen ongelmaksi jo siinä kohtaa. (H3)

Kyl osa on tosi tyytyväisiä. Kyl vanhemmatkin on aika liemes siellä, jos nyt aatellaan joku tapaus, kun esimerkiksi aamul lapsi soittaa äidin työpaikalle, et mul on nyt vatsa kipeä- mä en voi mennä. Ja tätä toistuu. Se äiti on siellä töissä, ei sais käyttää

puhelinta ja pitäisi työtä tehdä ja millä se saa sen lapsen kouluun? Niin sit jos näihin päästään puuttumaan ja saadaan se lapsi kouluun niin onhan se koko perhetilanteen kannalta helpotus. (H5)

Mun mielestäni niin siinä vaiheessa, jos on hirveesti poissaoloja niin huoltajat on kans jo todella huolissaan, että kyl se sitten sujuu. He haluaa apua, neuvoja ja kaikkee. (H6)

Tosi paljon vaikuttaa siihen, mikä on siel se perhetilanne. Mutta kyl mä olen ymmärtänyt ainakin, et vanhemmat on tavallaan olleet ihan tyytyväisiä, kun siihen asiaan on puututtu. (H12)

Lisäksi muutama terveydenhoitaja toi esiin, että vanhempien kanssa tehtävää yhteistyötä on edistänyt asioiden selkeä perustelu. Kun vanhemmat ymmärtävät ja tiedostavat poissaoloihin liittyvän puuttumiskäytänteen, yhteistyön tekeminen on selkeästi hedelmällisempää.

Kun niille selittää et tää on meidän käytäntö niin sit mun mielestä ihan hyvin. Mut kyl se vaatii sen, totta kai, minkä tietty ymmärtääkin, et täytyyhän vanhempien nyt ymmärtää minkä takia me tällaisiin asioihin puututaan. (H4)

Jokainen terveydenhoitaja kertoi huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä esiintyvän joskus erilaisia haasteita. Haasteita aiheutui etenkin silloin, kun huoltajat eivät ole terveydenhoitajien kertoman mukaan yhteistyöhaluisia. Tällöin myös poissaoloihin on vaikeampi puuttua. Joidenkin terveydenhoitajien mielestä yhteistyötä saattaa jarruttaa esimerkiksi huoltajien pelko mahdollisista puuttumiseen liittyvistä seurauksista. Eräs terveydenhoitaja kuvaili tilannetta, jossa poissaoloihin on puututtu yrittämällä järjestää kotiin apua lastensuojelullisin keinoin, mutta huoltajat ovat kieltäytyneet lastensuojelun kautta tarjotusta tuesta. Tällöin lapsen tilanteeseen ei ole saatu tarvittavaa apua lastensuojelunkaan kautta.

Me ei saadakaan äitiä yhteistyöhön. Hän asuu äidin kanssa. Äiti ei suostu. [...] Äiti kieltäytyy ja tota en oo törmännyt koskaan ennen. Tässä on mukana rehtori, kuraattori ja oma opettaja, että tämä on hoidettu isolla porukalla tässä. Sairaspoissaoloksi äiti merkkää kaikki. Me tiedetään, että lapsi ei oo sairas. (H1)

Mut välil on sellaisiakin, että en osaa sit sanoa mistä ne johtuu, mut meil voi olla täällä suuri huoli ja sosiaalityö ottaa perheeseen yhteyttä. Perhe kieltäytyy tapaamasta niin se asia jää sitten siihen. Semmoisiakin on, valitettavasti. Se on taas ehkä se toinen ääripää. Silloin me ei saada ikään kuin mitään tukea tavallaan siihen. (H1)

Toiset ei oo niin yhteistyökykyisiä. Se vaihtelee aika paljon. Ja sit on joskus niitä vanhempia, joiden kanssa on todellisen haasteellista se yhteistyö. He pelkää, että mitä kaikkee tästä sit seuraa, jos tulee lastensuojelut ja muut kaikki kuvioihin. Niin se voi vaikeuttaa sitä. (H5)

Erään haastattelun mukaan perheen sosioekonominen tausta vaikuttaa joskus siihen, millä tavoin perhe ja koulu suhtautuvat lapsen poissaoloja koskevan huolen esittämiseen ja puuttumiseen. Terveystenhoitajan mukaan on ollut tilanteita, joissa huoltaja on ilmoittanut koululle, ettei lasta tuoda kouluun ollenkaan, mikäli poissaoloihin puututaan lastensuojelullisin keinoin. Terveystenhoitajan näkemyksen huoltajien sosioekonominen tausta aiheuttaa joskus haasteita tai jännittyneisyyttä lastensuojeluilmoituksen tekemisessä. Yhteistyölle asettaa haasteita esimerkiksi huoltajien mahdolliset uhkailut oikeustoimilla, mikäli lapsen poissaoloista tehdään lastensuojeluilmoitus. Tämä saattaa vaikuttaa terveystenhoitajan mukaan myös opettajan tapaan toimia joissakin tilanteissa.

Toki se on mun velvollisuus tehdä vaikka ls-ilmoitus asiasta mut siinä on kuitenkin semmonen pieni jännitys aina, et miten se vanhempi siihen reagoi ja missä joutuu sit mahdollisesti seuraavaksi istumaan. Et viekö vanhempi vaikka oikeuteen ja semmoiseen. [...] Mua ei oo tässä koulussa, ei oo uhkailtu, mutta tiedän että [...] on ollut sitä sellaista uhkailua, että emme tuo lasta kouluun lainkaan, jos nyt teet tämän ilmoituksen. Niin kylhän sit sekin aika paljon jo kertoo siitä halusta kotona hoitaa sitä asiaa eteenpäin. Sitä sallitaan paljon, sitä lapsen poissaoloa täältä koulusta ja sitä ettei vaan lapsel tulis paha mieli. (H11)

Puolet terveystenhoitajista toi haastatteluissa esiin, että huoltajien välinpitämätön asenne koulupoissaoloihin on haaste kodin kanssa tehtävässä yhteistyössä. Yhteistyötä hankaloittaa etenkin se, jos huoltajat eivät ymmärrä säännöllisen koulunkäynnin merkitystä lapsen arjessa. Tällöin huoltajien kanssa on käyty keskustelua muun muassa poissaoloihin puuttumisen ohjeistuksista ja säännöllisen koulunkäynnin merkityksestä lapsen elämässä. Yhteistyölle asettaa haasteita myös se, mikäli huoltajilla on erilainen ymmärrys huolestuttavien koulupoissaolojen tuntimääristä. Muutama terveystenhoitaja kertoi kohdanneensa joskus tilanteen, jossa huoltaja on jopa vähätellyt lapsensa runsaita koulupoissaoloja, koska lapsi menestyy koulussa hyvin. Koulunkäynnillä on lapsen elämässä muutakin merkitystä kuin pelkästään opilliset asiat. Tätä huoltajat eivät aina ymmärrä terveystenhoitajien mukaan.

No joskus voi tietty olla vanhemmat ei ihan ymmärrä niitten poissaolojen merkitystä. Joittenkin kohdal tuntuu, et vaiks otetaan yhteyttä ja ilmoitetaan, et sun lapsel on nyt näin paljon poissaoloja vaik 70-80h...no mä en tiedä alakoulu se on mun mielestä jo paljon, yläkoulu se ei välttämättä kuulosta paljolta, mut kuitenkin kun soittaa niin jotkut vanhemmat vähän niin kuin vähättelee ja sanotaan, et haastetta tuo just nämä lapset, ketkä on semmosii hyviä oppilaita ja paljon poissaoloi. Et niitäkin on. Et helpompi on ehkä opettajankin puuttua lapseen, kenen koulunkäynti menee

huonosti ja on paljon poissaoloja. Se on selkee syy puuttua. Mut laps on semmonen ysin kymppin oppilas ja sil on paljo poissaoloi, et sä voi lähtee sitä kautta, et hän tippuu opetuksesta, koska hän on tosi taitava. (H2)

Vaikeeta se on joidenkin kotien kanssa, et kodilla ei oo se sama huoli. Ja sit vähän selitellään itsellekin sitä, et se pärjää opillisesti niin hyvin, et ei se näy koulunumeroissa mitenkään, et vanhemmal ei oo huolta siitä asiasta. Ja vanhemman mielestä koulu voi muutenkin olla vähän semmosta, että samat asiat se oppii kotonakin ja haetaan sellaista hyväksyntää sille eikä ne näe sitä, että se oppimisasia ei oo se ainut asia, et mistä me ollaan huolissaan. Vaan siitä et se kokonaiskehitys vaarantuu, jos tavallaan hänelt puuttuu semmonen, et hän jää kotiin. (H7)

Mä mietin tätä yhtä lasta, kenestä monella oli huoli, niin saada se vanhempi tajumaan, miksi se kouluun tuleminen on tärkeitä. Miksi on tärkeitä, et ilmoitetaan jos lapsi ei tulekaan kouluun et ehkä siinä on välillä semmonen haaste, et jos vanhempi ajattelee asiasta niin eri tavalla. (H8)

Onko se sit niin, että siellä kotona ei ajatella, että se on huolestuttavaa? Tai sitä asiaa ei ajatella samoin kuin me täällä. Et se on huono juttu, et oppilas on niin paljon poissa, et onks se kotonakin se asenne sit vähän semmonen et noh jää nyt sitten kotiin. Et jos on vähän kurja olo tai mikä siin sit on, en tiedä. Me ei selvästi olla aina ihan samoilla linjoilla siitä, mikä on paljon ja mikä ei. (H10)

6.3.2 Yhteistyö opettajien kanssa

Kahdeksan terveydenhoitajaa kuvaili yhteistyön sujuvan *myönteisesti* opettajien kanssa. Heidän mielestään yhteistyö opettajien kanssa sujuu hyvin, kunhan tieto oppilaan poissaoloista on tullut ilmi ja poissaoloihin liittyvä huoli on yhteinen.

Kyl mun mielestä ihan hyvin. Tietty kun tätä työtä on niin paljon ei tuonne opettajanhuoneeseen ehdi, kun haluais mutta kyllä se sujuu. Joskus aikaisemmin on ehtinyt olemaan huomattavasti enemmän opettajanhuoneessa esillä mut kyl ne sit on Wilman kans yhteyksissä tai sit ne tulee tänne ja muuta. (H5)

Kyl, jos se vaan esille tulee se ongelma niin kyllä se siitä sit lähtee sitten. (H6)

Mun mielestä opettajien kanssa yleensä yhteistyö sujuu tosi hyvin ja heil on huoli. Yleensä jos on itse huoli oppilaasta niin heil on ollut huoli ihan samoista, että ollaan jo se sama asia pistetty merkille. Yhteistyö on yleensä tosi mutkatonta. (H10)

Seitsemän terveydenhoitajaa koki kuitenkin opettajien kanssa tehtävässä yhteistyössä olevan välillä *haasteita*. Tämän tutkimuksen mukaan yhteistyön haasteeksi koettiin puutteellinen tiedonkulku oppilaan poissaoloista koulun ja kouluterveydenhuollon välillä. Terveydenhoitajat kuvailivat opettajien toimintatavoissa olevan selkeää eroavaisuutta. Haastattelujen perusteella huolen esiin tuominen ja siihen tarttuminen oli opettajasta riippuvainen asia. Tämän tutkimuksen mukaan osa opettajista reagoi hyvin herkästi oppilaan poissaoloihin, kun taas toiset opettajat eivät ottaneet asiaa puheeksi olleenkaan tai reagoivat

poissaoloihin hyvin myöhäisessä vaiheessa. Tämän tutkimuksen mukaan poissaolojen selvittämiseen ja puuttumiseen liittyvän huolen herääminen ja siihen reagointi, on suurin haaste opettajien kanssa tapahtuvassa yhteistyössä.

Se riippuu hirveesti opettajasta. Mun mielestä hän on avainasemassa siinä, et jos on tämmösii poissaoloja. Joku saattaa niinku hirveesti duunata siellä yksikseen ja vaan ihmettelee sitä ja kyselee vanhemmilta. Se jopa jää sikseen pitkäksi aikaa kunnes sitten vasta saattaa ottaa yhteyttä esimerkiksi vain kuraattoriin tai vain terveydenhoitajaan tai muuta niin tavallaan se semmoinen MAR-yhteistyö tai OHR:n hyväksikäyttö, hyvässä mielessä, niin se ei ehkä aina kaikkien opettajien kohdalla toteudu, et he niinku et en tiedä mist se niinku johtuu et eikö he niinku uskalla tai hoksaa tai jotain. (H6)

Opettajan on tosi vaikee jotenkin mun mielestäni ja edelleenkin, [...] ihan suoraan sanoa et mä oon huolissani tän poissaoloista ”mitä tehdään”- tyyppisesti. Usein ne saa alkunsa siitä terveystarkastuksesta. (H7)

Ainoa on se, että niihin ei puututa niin aikaisin eikä se tieto tule niin aikaisin kuin pitäisi. Se on se haaste. (H9)

Koulun oma ohje, joka selvästikään kyllä kaikille ei ole ihan selvä. Et yleensä oppilaiden poissaolomäärät on huomattavasti jo ylittänyt sen ohjeellisen tuntimäärän, et sitten ollaan yleensä jo siel lähempänä 100h ylikin, saattaa olla 150h. On hyvin opettajasta riippuvaista, missä kohtaa sit asiaan tartutaan. (H10)

6.3.3 Oppilashuollollinen yhteistyö

Kaikki terveydenhoitajat olivat tyytyväisiä oppilashuollolliseen yhteistyöhön ja kokivat sen olevan hyvä tapa puuttua oppilaan huolta aiheuttaviin koulupoissaoloihin. Yhteistyö opiskeluhuollon toimijoiden kanssa koettiin tärkeäksi tueksi omalle työlle. Esimerkiksi tiedon siirtyminen samanaikaisesti samanlaisena kaikille moniammatillisissa opiskeluhoitoryhmän palaverissa koettiin tärkeäksi puuttumiskeinoksi. Eräs terveydenhoitaja toi esiin näkemyksensä siitä, että moniammatillisten yhteistyöpalaverien tarjoama tuki ei tuota välttämättä pitkäkestoisia tuloksia poissaolojen suhteen, mutta tapaamisilla saattaa olla tärkeä merkitys vanhempien kasvatustyön tukemisessa.

MAR-palaverin paikalle ja sit kutsutaan huoltaja ja oppilas. Ne on kyl yleensä ollut hyviä keskusteluja mun mielestä. Kyl ne ainakin johonkin poikii aina. (H2)

Meil on tääl siis tosi hyvä oppilashuollon tiimi. (H4)

On ollut MAR, ollaan pidetty tämmösissäkin asioissa. Siinä niin kuin vaihtuu se viesti samalla hetkellä kaikille. (H9)

Opettaja laittoi viestin ja pyysi MAR-palaverin koolle, mihin tuli sitten kaikki asianomaiset ja tuli sosiaalipuolelta ja perhetyöstä ja silloin saatiin hetkellisesti ainakin ne koulupoissaolot vähenemään. Et silloin saatiin kaikille se tieto, et mitä perheessä tapahtuu ja minkä takia lapsi on pois ja saatiin keskusteltua ja käytyä läpi näin. Et se MAR oli silloin tosi hyvä ja se, että opettaja puuttui niihin koulupoissaoloihin ja laittoi niistä heti sitä viestiä, niin se oli tosi hyvä. Et toki se sitten ei ole aina kauaskantoinen, mut sitten pidetään taas uusi palaveri, kun näyttää että niitä poissaoloja taas lähtee tulemaan. Et se on sitä lapsen, mutta myös sen vanhemman tukemista. (H11)

Osa haastateltavista toi esiin myönteisiä kokemuksiaan yhteistyöstä silloin kun opiskeluhuollon toimijoilla, kuraattorilla ja psykologilla, on mahdollisuus olla samanaikaisesti samassa toimipisteessä. Tämä mahdollistaa entistä paremman yhteistyön ja keskusteluyhteyden eri ammattiryhmien välillä. Kaikilla opiskeluhuollon toimijoilla saattaa olla nimittäin muitakin kouluja hoidettavanaan, jolloin yhteisen ajan löytäminen voi olla haasteellista.

Meil on päivät niin, et mä tapaan [...] kuraattorin ja psykologin [...]. Se on mun mielestä hyvä. (H3)

Me ollaan tosi tiiviissä yhteistyössä sekä kuraattorin että psykologin kanssa. Ja ollaan kaikki tosi hyvin perillä keskenään toistemme asiakkaita. Meil on kyl hyvä yhteistyö ja se helpottaa tosi paljon ja siis sekin helpottaa, et me ollaan samassa paikassa samoina päivinä ainakin osittain. Niin silloin pystyy sitä konsultointii ja juttelu käymäänkin. (H11)

Eräs haastateltava kuvailikin aikataulullisten ongelmien olevan välillä *haasteena* opiskeluhuollollisessa yhteistyössä. Yhteisen ajan löytäminen tapaamisille ei ole aina helppoa, sillä moniammatilliset opiskeluhoitoryhmien kokoontumiset ovat aikaa vieviä tilaisuuksia.

Kunhan saadaan se yhteinen aika. Sehän siinä on välil, et se ajan löytäminen voi olla haastavaa. Et si hyvä lyks voi olla kolme tai neljä MAR:a samalla viikollakin niin se on kyl sit. Ne vie tietysti aikaa. (H2)

6.3.4 Yhteistyö sosiaalitoimen kanssa

Tässä tutkimuksessa vain kolmasosa haastateltavista toi esiin *myönteisiä* asioita yhteistyöstä sosiaalitoimen kanssa. Yhteistyöhön oltiin pääosin tyytyväisiä, mikäli sosiaalityöntekijä oli ollut yhteydessä kouluterveydenhoitajaan tai oli osallistunut koulussa pidettävään moniammatilliseen oppilashuollon palaveriin. Osa terveydenhoitajista kertoi osallistuneensa sosiaalityöntekijän kutsumaan palaveriin. Terveydenhoitajat olivat yhteistyöhön haastattelujen perusteella tyytyväisiä silloin,

kun lasta ja perhettä pystytettiin tukemaan yhteistyössä kouluterveydenhuollon, koulun sekä sosiaalitoimen kanssa.

Välillä menee todella mallikkaasti. Me tehdään lastensuojeluilmoitus, meitä kutsutaan mukaan siihen ensimmäiseen tapaamiseen, mikä perheellä lastensuojelun kanssa on. Mennään joko sinne tai joskus he tulee tänne. Ja saadaan siinä yhteistyö hyvin sujumaan. Välillä on semmoisia perheitä et kestävä koko ala-asteen ajan tavallaan se asiakkuus ja me ollaan siinä mukana koko aika. (H1)

Jos he tulevat MAR-kokoukseen mukaan niin silloin ne palaverit on kyllä useimmiten hyviä. (H6)

Jopa kahdeksan terveydenhoitajaa kuvaili haastatteluissa yhteistyön sosiaalitoimen kanssa olevan hyvin yksipuolista. Terveydenhoitajat kertoivat tekevänsä herkästi lastensuojeluilmoituksia oppilaan poissaoloja koskevat huolesta. Tämän tutkimuksen mukaan sosiaalityöntekijä on ollut terveydenhoitajaan yhteydessä hyvin harvoin tai ei ollenkaan tehdyn ilmoituksen perusteella. Haastateltavat toivoivat saavansa jonkinlaista tietoa esimerkiksi siitä, onko perheelle järjestynyt apua tai tukea lastensuojeluilmoituksen perusteella. Eräs terveydenhoitaja epäili yksipuolisen yhteistyön syynä olevan lastensuojelun riittämättömät resurssit sekä niistä johtuva työkiire.

Kun sä teet lastensuojeluilmoituksen niin sen jälkeen se sitten on siinä. Et se on sillai tylsää, et jotain tietäis, et onks tässä jotain suunnitelmaa, onks tässä jatkumoo tai et jotain. (H2)

Hirvee ero on kyl lastensuojelutyöntekijän työskentelytavassa ja siel vaihtuu ihmiset ja et kyl se vähän semmonen. [...] Mut tämä on tää ikuisuusongelma ollut koko sen ajan mitä mä oon töissä ollut, et) kun sä teet ls-ilmoituksen niin et oikeestaan koskaan saa mitään palautetta et se on se edelleenkin et siel ei tuu mitään. Tosi harvoin, ihan yksittäisiä voi olla et joskus on joku ottanut yhteyttä. Et olisi kiva joku palaute, et tietäis et perheeseen on oltu yhteyttä ja tämmönen ja tämmönen jatkosuunnitelma tai asia on hoidossa. (H2)

Se on vaan semmosta et he vaan kysyy, mutta me ei saada tietää mitään. Sitten kun tekee lastensuojeluilmoitusta ei tapahdu mitään ja kun kuvittelee et siel nyt toimitaan ja sit siel ei kuitenkaan toimita. Niin parannettavaa olis siihen suuntaan. (H5)

Se on hyvin yksisuuntaista, että itse tekee ilmoituksen ja tieto lähtee sinnepäin ja se on siinä. Ehkä heil ei oo resurssia sitten olla yhteydessä kouluun päin tai ei aina tiedä, missä sitten mennään ja mikä tilanne on. Jotenkin mä ajattelen, et se on heidänkin sitä kiirettä ja kuormittuneisuutta. Toki olisi hyvä, jos sitä tietoa kulkis sitten kumpaankin suuntaan, mutta eipä juuri kyllä perästä kuulu. (H10)

Osa terveydenhoitajista kertoi toivovansa esimerkiksi kutsua yhteistyöpalaveriin. Terveydenhoitajien kertoman perusteella kutsua palaveriin ei ole tullut ollenkaan tai hyvin harvoin. Erään terveydenhoitajan mukaan palaverikutsu oli saapunut

ilman tarkempia aikatietoja sekä yhteystietoja, jolloin terveydenhoitaja ei voinut osallistua tilaisuuteen. Lastensuojelulain mukaan lastensuojelun tarpeen selvittämiseksi tai järjestämiseksi sosiaalityöntekijän tulee järjestää palaverieita, joihin voidaan perheen lisäksi kutsua myös muita perheelle läheisiä henkilöitä sekä viranomaisia tai muita yhteistyötahoja. (Lastensuojelulaki 417/2007, 31§).

Huonosti siis silleen, että sosiaalitoimestahan pitäisi tulla kutsu, kun me tehdään vaikka lastensuojeluilmoitus niin pitäisi tulla kutsu sinne ensimmäiseen palaveriin. Ei tuu tai tulee tosi, tosi vähän. (H4)

Se sujuu hyvinkin vaihtelevasti, että jos tekee kymmenkunta lastensuojeluilmoitusta niin, ehkä kahteen kolmeen tulee kutsu palaveriin paikalle, että olet tehnyt ilmoituksen ja sit tulee kutsu. Viimeksikin tuli kutsu, missä ei ollut päivämäärää eikä kellonaikaa. Oli vain kutsu. (H9)

Mä oon vaan tehnyt niitä ilmoituksia täällä koulussa. Mua ole pyydetty vielä mihinkään palaveriin. (H11)

7 YHTEENVETO JA POHDINTA

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, esiintyykö oppilailla alakoulussa huolta aiheuttavia koulupoissaoloja. Tutkimuksessa etsittiin vastauksia siihen, millaisista tekijöistä poissaoloihin liittyvä huoli herää koulun ammattilaisilla sekä millaisia syitä niiden taustalta löytyy terveydenhoitajien kuvaamana. Lisäksi selvitettiin, millaisilla keinoilla terveydenhoitajat pyrkivät puuttumaan huolta aiheuttaviin koulupoissaoloihin sekä millaisia haasteita puuttumisessa esiintyy. Lisäksi tuotiin esiin myös terveydenhoitajien käsityksiä siitä, miten he kokevat yhteistyön toimivuuden kodin ja eri ammattiryhmien kanssa, kun oppilaalla on huolta aiheuttavia koulupoissaoloja. Tutkimuskysymyksiin etsittiin vastauksia haastatteleamalla Turun alakoulujen kouluterveydenhoitajia heidän näkemyksistään ja kokemuksistaan.

7.1 Huolta aiheuttavat koulupoissaolot ja niiden taustatekijät

Tämä tutkimus osoittaa sen, että huolta aiheuttavat koulupoissaolot eivät koske ainoastaan yläkouluikäisiä nuoria, sillä kaikki tutkimukseen osallistuneet kouluterveydenhoitajat toivat esiin huoltaan, jotka liittyivät alakouluikäisten koulupoissaoloihin. Terveydenhoitajien työvuosilla ei ollut merkitystä huolta

aiheuttavien koulupoissaolojen havaitsemisessa tai tunnistamisessa. Kouluterveydenhoitajat tunnistavat hyvin erilaisia syitä huolestuttavien koulupoissaolojen taustalta ja he toivatkin niitä monipuolisesti esille haastattelutilanteessa näinkin pienellä otannalla. Osittain syyt huolen heräämisestä ovat samoja kuin syyt koulupoissaolojen taustalla. Osa haastateltavista oli huolissaan siitä, että alakoululaisten huolestuttavat koulupoissaolot ovat heidän näkemyksensä ja kokemuksen mukaan lisääntymässä. Myös tutkimuksissa on tullut esiin viitteitä siitä, että lasten ja nuorten koulupoissaolot olisivat lisääntymässä (ks. Lähdesmäki 2018; Ojala 2017, 93.) Monet haastateltavista kokivat tutkimusaiheen poissaoloihin liittyvän huolensa vuoksi tärkeäksi ja ajankohtaiseksi.

Tässä tutkimuksessa terveydenhoitajien kuvaukset koulupoissaoloihin liittyvän huolen heräämiseen kertovista tekijöistä jakautui viiteen eri osa-alueeseen; tuntimäärällisesti runsaisiin ja epämääräisiin koulupoissaoloihin, poissaoloihin tiettyinä viikonpäivinä tai oppitunteina, runsaisiin sairauspoissaoloihin, luvattomiin koulupoissaoloihin sekä poissaoloihin liittyvään jatkumoon yläkouluvaiheessa. Etenkin tuntimäärällisesti runsaat koulupoissaolot herättävät huolta. Tämän tutkimuksen tulokset ovat yhteneväiset myös Poutiaisen (2016, 58) väitöstutkimuksen kanssa siitä, että koulupoissaolojen määrät ovat syy huolen heräämiselle. Koulupoissaolojen seurantaan onkin kehitetty erilaisia puuttumismalleja (ks. Kiviluoma, Laaksonen, Långström-Strandberg, Puukka, Rajasaari, Rönqvist & Vänni 2014; ks. Socca 2018; ks. Söderek 2018). Tämän tutkimuksen teon aikana Turun kaupungissa suunniteltiin uutta, päivitettyä perusopetuksen koulupoissaolojen puuttumismallia.

Kaikki terveydenhoitajat olivat sitä mieltä, että alakouluikäisillä oppilailla esiintyy hyvin vähän luvattomia koulupoissaoloja. Kuitenkin yksikin poissaolo, jota huoltaja ei ole kuitannut luvalliseksi, on huolta herättävää. Terveystenhoitajat pitivät tärkeänä, että alakouluikäisten luvattomiin koulupoissaoloihin tulee aina suhtautua vakavasti ja niihin tulee puuttua välittömästi. Alakouluikäisten luvattomiin koulupoissaoloihin suuntautuvaa tutkimusta ei ole kotimaassa tehty. Yläkoululaisten luvattomia koulupoissaoloja on sen sijaan tutkittu sekä Suomessa että kansainvälisesti. (ks. Autio, Rantanen, Koivisto & Joronen 2018; ks. Gubbels, Van Der Put & Assink 2019; ks. Kearney 2008).

Tähän tutkimukseen osallistuneiden terveydenhoitajien mukaan huolestuttavien koulupoissaolosten taustalla vaikuttavat usein vanhemmuuteen tai perhetilanteeseen liittyvät ongelmat. Tulokset tukevat aikaisempia tutkimuksia siitä, että vanhemmuuden puute ja perheen erilaiset vaikeudet heijastuvat suoraan lapsen hyvinvointiin ja sitä kautta myös koulupoissaoloihin. (ks. Autio ym. 2018; ks. Allen, Diamond-Myrsten & Rollins 2018; Gubbels, Van Der Put & Assink 2019; Poutiainen 2016, 68; ks. Stempel, Cox-Martin, Bronsert, Dickinson & Allison 2017; ks. Vanttaja, Ursin & Järvinen 2019, 500.) Vanhemmille tuleekin kertoa selkeästi, millaiset koulupoissaolot alkavat herättää koulussa huolta ja kuinka koulussa puututaan näihin tilanteisiin. Lisäksi koulun jokaisella ammattilaisella tulee olla tiedossa poissaoloihin liittyvät puuttumiskäytänteet. On tärkeää, että opettajat uskaltavat puuttua koulupoissaoloihin ja saavat siihen tarvittaessa tukea työyhteisössään, mikäli tilanne vaatii.

Terveydenhoitajat toivat haastatteluissa esiin, että usein erilaiset epämääräiset sairauspoissaolot ovat selkeästi lasten huolestuttavien koulupoissaolosten taustalla. Terveydenhoitajien kokemusten mukaan runsaiden, epämääräisten sairauspoissaolosten taustalta ei kuitenkaan yleensä löydy vakavia terveydellisiä syitä. Terveydenhoitajien mukaan huoltajat kuittaavat hyvin herkästi lapsensa poissaolot luvallisiksi sairauspoissaoloiksi. Tulokset ovat siinä yhteneväisiä sekä Poutiaisen että Naukkarisen tutkimusten kanssa. (Naukkarinen 1999, 27; Poutiainen 2016, 75.) Vanhempia tuleekin rohkaista olemaan yhteydessä kouluun ja kouluterveydenhuoltoon, mikäli lapsi alkaa sairastella useasti. Vanhempien tulee olla tietoisia, että lapsen jatkuvia, runsaita sairauspoissaoloja täytyy selvittää ja niiden selvittelyyn saa tarvittaessa tukea esimerkiksi kouluterveydenhuollon kautta.

Tämän tutkimuksen mukaan psyykkiset tekijät ovat myös syynä huolta aiheuttavissa koulupoissaoloissa. Terveydenhoitajien mukaan oppilaalla saattaa olla esimerkiksi koulupelkoa, kiusaamisen kokemuksia tai muista syistä johtuvaa ahdistusta. Tulokset ovatkin yhteneväisiä Kaltiala-Heino ym. (2013) tutkimuksen kanssa. Lisäksi THL:n (2020) teettämien Kouluterveyskyselyiden 2017–2019 mukaan 4 ja 5 lk:n oppilaiden mielialaan liittyvät haasteet näyttäisivät hieman lisääntyneen vuodesta 2017 vuoteen 2019. Uutena asiana esiin ovat nousseet myös lahjakkaiden oppilaiden poissaoloihin liittyvä huoli (Karasvirta, 2019). Myös tässä tutkimuksessa oli viitteitä siitä, että lapsen kunnianhimoinen asenne opintoja

kohtaan saattaakin aiheuttaa liiallisia suorituspaineita ja sitä kautta lisätä ahdistuneisuutta, joka lopulta saattaa johtaa lisääntyneisiin koulupoissaoloihin.

Tutkimukseen osallistuneet terveydenhoitajat olivat kaikki sitä mieltä, että harvemmin alakouluikäiset lapset lintsavat koulusta. Tämän tutkimuksen mukaan huoltajat eivät yleensä ole olleet tietoisia lapsensa luvattomista koulupoissaoloista. Pääosin luvattomia koulupoissaoloja on tämän tutkimuksen mukaan esiintynyt murrosiän kynnyksellä olevilla oppilailla. Muutama terveydenhoitaja toi kuitenkin esiin, että luvattomia koulupoissaoloja saattaa kuitenkin joskus olla jo ihan pienellä koululaisella. Tällöin taustalla ovat olleet vanhemmuuteen tai perheen tilanteeseen liittyviä syitä.

Tämän tutkimuksen mukaan oppimiseen liittyvät haasteet saattavat myös aiheuttaa koulupoissaoloja. Oppimisen taustalla saattaa olla monenlaisia syitä, jotka vaikeuttavat lapsen oppimista heikentäen samalla koulumotivaatiota koulun käydessä liian haasteelliseksi. Alakouluikäisten huolestuttavien koulupoissaolojen taustatekijöistä ei ole tutkimustietoa. Uutisointien perusteella on viitteitä siitä, että alakoululaistenkin osalta poissaoloihin liittyvä huoli näyttäisi olevan lisääntymässä ja asiaan ollaan kiinnittämässä yhä enemmän huomiota (ks. Passoja 2018; Tuhkanen 2020). Tässä tutkimuksessa tuli esiin, että alakouluikäisten oppilaiden hyvinvointia saattaa uhata hyvinkin monenlaiset tekijät, jotka voivat liittyä niin kouluun kuin koulun ulkopuoliseenkin elämään. Nämä hyvinvointia uhkaavat tekijät saattavat näyttäytyä lapsen huolestuttavina koulupoissaoloina jo alakouluvaiheessa.

7.2 Koulupoissaoloihin puuttuminen ja siihen liittyvät haasteet

Toisessa tutkimuskysymyksessä haettiin vastausta siihen, millaisilla keinoilla terveydenhoitajat pyrkivät puuttumaan alakoululaisten huolestuttaviin koulupoissaoloihin. Lisäksi selvitettiin terveydenhoitajien näkemyksiä poissaolojen puuttumiseen liittyvistä haasteista. Koska huolta aiheuttavien koulupoissaoloihin liittyvät syyt saattavat olla kovin monitahoisia, niiden selvittäminen vaatii usein monenlaisia lähestymistapoja. Poissaoloihin liittyvä puuttuminen jakautui neljään kategoriaan. Näitä olivat yhteistyö, avun hakeminen ja järjestäminen, vanhempien ja lapsen tukeminen sekä terveydenhoitajien työhön liittyvät tietojärjestelmät. Ongelmien monitahoisuuden vuoksi lähes kaikki

haastateltavat terveydenhoitajat toivat esiin näkemyksensä siitä, että kouluterveydenhuollon rooli on tärkeä poissaoloihin puuttumisessa ja niiden selvittämisessä.

Tutkimuksen mukaan terveydenhoitajat pitävät moniammatillisen yhteistyön merkitystä erittäin tärkeänä tapana puuttua oppilaan koulupoissaoloihin. Yhteistyö koettiin erittäin tärkeäksi niin kodin, lapsen, opettajan kuin oppilashuollon toimijoidenkin kanssa. Etenkin monialaisen asiantuntijaryhmän tapaamiset, joihin osallistuvat kaikki asiaan kuuluvat henkilöt, koettiin tärkeiksi. Lain mukaan opiskeluhuollon jäsenillä on oikeus keskustella oppilaan asioista, jotka ovat välttämättömiä yksilökohtaisen opiskeluhuollon järjestämiseksi (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 2013, 23§). Monialaisen opiskeluhuoltoryhmän kokoontumiset antavat mahdollisuuden puhua avoimesti lapsen tilanteesta yhteistyössä kodin kanssa. Samalla tieto tilanteesta kulkee samanaikaisesti samanlaisena kaikille mukana oleville henkilöille. Koska poissaolojen taustalla saattaa olla monenlaisia haasteellisia tekijöitä, tukitoimien ja avun järjestäminen on luontevampaa moniammatillisessa yhteistyössä. Lisäksi yhteistyöpalaverit saattavat toimia myös yksittäisen työntekijän tukena haasteellisissa tilanteissa.

Yhteistyö kodin ja lapsen kanssa on tärkeää poissaoloihin puuttumisessa. Haastatteluissa terveydenhoitajat kuvailivatkin keskustelewansa sekä lapsen että huoltajien kanssa tilanteen taustoista. Esimerkiksi Mäenpään (2008) tutkimuksen mukaan terveydenhoitajat ovat herkästi yhteydessä koteihin lapsen asioissa ja vanhemmat ovat siitä erittäin tyytyväisiä. He jopa toivovatkin terveydenhoitajalta tukea esimerkiksi kasvatuksellisiin asioihin etenkin lapsen lähestyessä murrosikää. (ks. Mäenpää 2008.) Tässäkin tutkimuksessa tuli esiin, että terveydenhoitajat antavat vanhemmille myös ohjausta kasvatuksellisissa asioissa terveydenhoitoon liittyvän ohjauksen lisäksi. Tutkimuksen tulokset ovat yhteneväisiä Poutiaisen (2016, 68) tutkimuksen kanssa siinä, että vanhempien on vaikea asettaa lapselle rajoja.

Tämän tutkimuksen mukaan terveydenhoitajat tekevät myös lastensuojeluilmoituksia puuttuessaan koulupoissaoloihin. Haastatteluissa kävi ilmi, että terveydenhoitajat rohkaisevat työssään myös opettajia ilmoituksen tekemiseen, kun huoli herää riittävän isoksi. Osalle opettajista lastensuojeluilmoituksen tekeminen saattaa olla vaikeaa, jos heillä on pelkoa siitä,

että ilmoituksen tekeminen aiheuttaa jatkossa yhteistyöhaasteita kodin ja koulun välille. Huolen herätessä viranomaisella on kuitenkin lakiin pohjautuva velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus (ks. Lastensuojelulaki 2010, 25§). On erittäin tärkeää, että opettajat uskaltavat tehdä lastensuojeluilmoituksia ja saavat siihen työyhteisössä tarpeen vaatiessa tukea. Viranomaisella on lakiin perustuva velvoite tehdä lastensuojeluilmoitus, mikäli lapsesta herää huoli.

Tämän tutkimuksen mukaan terveydenhoitajat kokivat tehokkaaksi puuttumistavaksi sen, että lapsi tulee kouluun terveydenhoitajan vastaanoton kautta. Tällöin arviota lapsen koulukuntoisuudesta siirretään terveydenhoitajan vastuulle, mikäli koulukuntoisuuden arviointi on huoltajalle haasteellista. Joissakin tilanteissa terveydenhoitajan tarjoama tuki saattaa rohkaista lasta osallistumaan koulupäivään pienistä vaivoista huolimatta. Näin lapsi ei opi myöskään käyttämään tilannetta väärällä tavalla hyödykseen myöhemmässä vaiheessa, jolloin tämän tyyppisiin poissaoloihin saattaa olla haasteellisempaa puuttua.

Kaikki terveydenhoitajat käyttivät aktiivisesti hyödykseen Wilman tietoja oppilaan poissaoloista tämän tutkimuksen mukaan. Vain neljä terveydenhoitajaa kertoi kirjaavansa oppilaan poissaoloihin liittyviä tietoja kouluterveydenhuollon asiakirjoihin. Oppilaan poissaoloihin liittyvässä seurannassa tämä olisi erittäin tärkeää tiedon siirtymisen kannalta, mikäli oppilas vaihtaa esimerkiksi asuinkuntaa. Poissaoloihin liittyvät tiedot ovat kouluterveydenhuollolle tärkeää tietoa. Mikäli tiedot on kirjattu oppilaan terveystietomukseen, tiedon näkevät halutessaan myös muut lapsen hoitoon osallistuvat terveydenhuollon toimijat.

Tämän tutkimuksen mukaan koulupoissaoloihin liittyvä puuttumisen haasteet jakautuivat kolmeen kategoriaan. Suurimmiksi haasteiksi terveydenhoitajien mukaan nousivat vanhemmuuteen liittyvät tekijät sekä poissaoloihin liittyvään tiedon kulkuun liittyvät haasteet. Lisäksi osa terveydenhoitajista koki keinottomuuden tunteita poissaoloihin puuttumisessa. Lähes kaikki terveydenhoitajat toivat esiin, että osa huoltajista antaa lapsen olla koulusta pois hyvin vaikka varsinaisesti lapsen vointi ei sitä edellyttäisikään. Mikäli vanhemmat omalla toiminnallaan mahdollistavat lapsensa koulupoissaoloja, varhainen puuttuminen koulupoissaoloihin on erittäin haasteellista. Lisäksi tämän tutkimuksen mukaan varhaista puuttumista vaikeuttaa terveydenhoitajien näkemyksen mukaan se, että osa opettajista ei puutu oppilaan runsaisiin

koulupoissaoloihin tehokkaasti. Poissaolojen runsas määrä on saattanut tulla kouluterveydenhuollon tietoon vasta kerran vuodessa tapahtuvien terveystarkastusten yhteydessä. Terveystarkastajien mukaan tässä on opettajakohdaisia eroja.

Koulupoissaoloihin on kehitetty erilaisia puuttumismalleja. Tämänkin tutkimuksen aikana Turun kaupungissa on kehitteillä uusi, päivitetty varhaisen puuttumisen malli koulupoissaoloihin. Haastatteluissa kaikki terveydenhoitajat eivät osanneet selkeästi kuvailla, millaiset ohjeistukset heidän koulussaan on poissaoloihin puuttumisessa. Herääkin kysymys, keskustellaanko kouluissa poissaoloihin liittyvistä puuttumismalleista riittävästi? Tietävätkö kaikki opettajatkaan, millaiset ohjeistukset koulussa tähän on? Erilaisten puuttumismallien kehittäminen ei tuota toivottua lopputulosta, mikäli ne eivät jalkaudu käytäntöön kaikkien toimijoiden yhteisesti tiedossa oleviksi toimintamalleiksi. Koska tutkimustulokset osoittavat, että jo alakouluikäisillä lapsilla esiintyy huolta aiheuttavia koulupoissaoloja, varhaisen puuttumisen tiedostaminen koulumaailmassa on erittäin tärkeää. Kouluyhteisöissä tulisikin pohtia, mitä varhainen puuttuminen tarkoittaa kouluyhteisössä.

Toisaalta koulupoissaoloihin liittyvät puuttumismallit tulee olla myös huoltajien tiedossa. Tämä tukee myös opettajien työskentelyä tilanteissa, jolloin oppilaan poissaoloihin tulee tilanne, joka edellyttää puuttumista. Tutkimuksen tulosten perusteella vaikuttaakin siltä, että lapsen huoltajat eivät välttämättä ole samalla tavalla huolissaan lapsensa koulupoissaaloista kuin koulun henkilökunta. Toivonkin, että tämä tutkimus herättäisi keskustelua kouluyhteisöissä koulupoissaoloihin liittyvästä ohjeistuksesta koulussa työskentelevien ammattilaisten keskuudessa. Kouluissa tulisikin tarpeen vaatiessa pohtia, miten omassa koulussa puuttumista voitaisiin tehostaa. Informoidaanko poissaolojen puuttumiskäytänteistä ja painotetaanko koulunkäyntiin sitoutumista huoltajille riittävästi esimerkiksi vanhempainilloissa? Tutkimuksen tulokset toivat esiin, että vanhemmilla on myös välinpitämättömyyden asennetta koulupoissaoloja kohtaan. Koulujen tulisikin pohtia, voidaanko koulupoissaoloihin liittyvää informaatiota tehostaa myös koteihin päin. Kerrotaanko poissaolojen merkityksestä huoltajille riittävästi ja oikealla tavalla? Kodin ja koulun yhteistyötä tukee yhteisiin toimintalinjoihin liittyvät selkeät ohjeistukset. Opetushallituksen tuoreen raportin mukaan kouluissa tulisikin kiinnittää enemmän huomiota poissaolojen

systemaattiseen seurantaan sekä varhaiseen puuttumiseen. Raportin mukaan kouluissa tulisi kehittää eri tasoisia puuttumisen ja tukimuodon malleja poissaolojen vakavuuden perusteella. (Määttä ym. 2020, 36.)

Tämän tutkimuksen mukaan koulupoissaoloihin on joskus vaikeaa puuttua jo alakouluikäisen oppilaan kohdalla. Osa terveydenhoitajista kertoikin, että vaikka poissaoloihin on puututtu ja perhe saa jo lastensuojelun palveluita, lapsen poissaolot jatkuvat edelleen huolestuttavina. He kokivat ongelmaksi sen, että vaikka poissaoloihin olisikin saatu hetkellisesti muutosta parempaan, puuttumisen keinoilla tai tarjotuilla tukimuodoilla ei ole ollut pitkäaikaista hyötyä. Vanhempien kasvatukselliset kyvyt ja voimavarat ovatkin merkittävässä asemassa, kun puhutaan alakouluikäisten huolta aiheuttavista koulupoissaoloista.

7.3 Yhteistyö terveydenhoitajien kuvaamana

Koulupoissaoloihin puututtaessa yhteistyö huoltajien kanssa on erittäin tärkeää. Terveydenhoitajat toivat esiin, että yhteistyön sujui huoltajien kanssa selvästi paremmin, mikäli huoltajille itselläänkin oli huoli lapsen koulupoissaoloista. Yhteistyölle asetti sen sijaan haasteita vanhempien huoleton asenne ja ymmärtämättömyys koulupoissaolojen merkityksestä lapsen koulutyöskentelylle ja muulle hyvinvoinnille. Mäenpää (2008) toteaaakin tutkimuksessaan, että yhteistyön kodin kanssa tulisi edistää lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia. Lasta ei pystytä auttamaan, mikäli lapsen huoltajat eivät tee yhteistyötä lapsen hyvinvoinnin edistämiseksi. (Mäenpää 2008, 60.) Kouluterveydenhuollossa tulee tehdä yhteistyötä kodin kanssa jo ennen ongelmien ilmaantumista. Hyvä yhteistyö kodin kanssa saattaa madaltaa kynnystä ja auttaa huoltajia olemaan itsekkin herkemmin yhteydessä kouluterveydenhuoltoon, mikäli kodissa tarvitaan ohjausta ja tukea haastavissa tilanteissa.

Tässä tutkimuksessa terveydenhoitajat olivat tyytyväisiä oppilashuollon toimijoiden kanssa tapahtuvaan yhteistyöhön koulupoissaoloihin puuttumisessa. Erityisesti moniammatillisissa yhteistyöpalavereissa tapahtuva yhteistyö koettiin hyväksi keinoksi puuttua koulupoissaoloihin. Kotien ja lasten ongelmien selvittäminen vaatii usein moniammatillista yhteistyötä. Jokaisen osaamista tarvitaan ja erilaisten tukimuotojen räätälöinti on selkeämpää, kun asioista voidaan keskustella salassapitosäädöksiä noudattaen. Poutiainen toteaaakin tutkimuksessaan,

että koulupoissaoloihin tulisi puuttua moniammatillisen oppilashuoltotyöryhmän keinoin, jonka jäsenenä myös kouluterveydenhoitaja toimii. (Poutiainen 2016, 83).

Terveysdenhoitajat nostivat haastatteluissa esiin tiedon kulun ongelmat opettajan taholta, kun on kyse oppilaan huolta aiheuttavista koulupoissaoloista. Tämän tutkimuksen mukaan tiedon kulkuun liittyvät ongelmat estivät varhaista puuttumista oppilaan koulupoissaoloihin. Terveysdenhoitajat kokivat yhteistyön sujuvan muutoin opettajien kanssa hyvin. Keskustellaanko kouluissa riittävästi poissaolojen puuttumiseen liittyvistä käytänteistä ja niihin liittyvistä virkavelvollisuuksista? Hyvää yhteistyötä edistää se, että jokainen tietää ja tunnistaa oman roolinsa. Toisaalta mietin, osaavatko kaikki opettajat hyödyntää kouluterveydenhuollon palveluita, mikäli oppilaalla on runsaasti poissaoloja. Koulujen toimintakulttuureissa saattaa olla eroavaisuuksia sen suhteen, miten asioihin tartutaan. Jäin pohtimaan, miksi osa opettajista ei reagoi oppilaan koulupoissaoloihin riittävän ajoissa. Onko kyse siitä, että pelätään puuttua asioihin, jotta kodin ja koulun yhteistyö ei kärsi? Vai ajatteleeko osa opettajista, että poissaoloihin ei tarvitse puuttua, mikäli huoltaja on ne kuitannut, vaikka niitä olisikin useita kymmeniä tunteja? Onko kyse siitä, että huoltajien kuittaamiin, runsaasiin poissaoloihin ei osata reagoida tilanteen vaatimalla tavalla? Opettajilla on merkittävä rooli havaita huolestuttavat poissaolot ja reagoida niihin. Opettajat saattavat tarvita asiaan joskus tukea koulun muilta ammattilaisilta. Siksi onkin tärkeää tehdä moniammatillista yhteistyötä, jotta varhainen puuttuminen koulupoissaoloihin toteutuisi.

Terveysdenhoitajat toivat esiin harmiaan siitä, että lastensuojelun kanssa tehtävä yhteistyö jäi usein kovin yksipuoliseksi ja etäiseksi. Terveysdenhoitajat kokivat usein epätasa-arvoa yhteistyökumppanuudesta lastensuojelun kanssa. (ks. Hietamäki, Kuusinen, Pursi & Rajala 2017). Moniammatillisen yhteistyön toteutumisen vuoksi, olisikin erittäin tärkeää, että sosiaalityöntekijä kutsuttaisiin mukaan koulussa tapahtuviin yhteistyöpalaveriin. Tiedon vaihtaminen olisi helpompaa huoltajien luvalla ja lapsen asioihin voitaisiin saada myös tehokkaammin apua. Toisaalta palaveriaikojen yhteensovittaminen usein ammattilaisten kesken saattaa olla usein esteenä tällaiselle moniammatilliselle yhteistyölle.

Tämän tutkimuksen mukaan alakouluikäistenkään poissaoloihin puuttuminen ei ole helppoa ja moniammatillisella yhteistyöllä on erittäin suuri merkitys, sillä ongelmat

poissaolojen taustalla saattavat olla haasteellisia selvittää ja puuttua. Kouluissa tulisikin tiedostaa tämä ja tehostaa yhteistyötä myös koteihin päin. Vanhemmuuden ja perheiden haasteet nousevat tämän tutkimuksen mukaan selkeimmäksi haasteeksi poissaoloihin puuttumisessa. Tämän lisäksi jokaisen koulussa työskentelevän ammattilaisen tulee tunnistaa ja tiedostaa oma tärkeä roolinsa koulupoissaoloihin puuttumisessa.

8 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS JA JATKOTUTKIMUS

8.1 Tutkimuksen luotettavuus

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta arvioidaan kaikissa tutkimuksen teon vaiheissa ja sitä tarkastellaan neljän kriteerin kautta. Näitä ovat uskottavuus/vastaavuus, siirrettävyys, varmuus sekä vahvistettavuus. Uskottavuudella viitataan siihen, että tutkija sekä tutkimukseen osallistuvat ovat ymmärtäneet samoin käsitteellistämisen sekä tulkinneet ne samalla tavalla. Tutkimuksen kasvokkain tapahtuneet haastattelut toteutuivat terveydenhoitajien työtilassa, lukuun ottamatta yhtä puhelinhaastattelua. Haastattelutilanne mahdollisti sen, että epäselvissä tilanteissa on mahdollista esittää tarkentavia kysymyksiä puolin ja toisin tutkijan ja haastattelijan välillä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 138–139.) Haastatteluja tehdessäni sekä aineistoa lukiessa olen tutkijana vakuuttunut siitä, että tutkittavat ovat ymmärtäneet käsitteet tutkimusilmiön kannalta oikealla tavalla. Tutkimuksen tulossiosissa olen tuonut esiin suoria lainauksia, joista lukija pystyy tarkastelemaan tekemiäni tulkintoja tutkimuskohteena olevasta ilmiöstä. Olen myös pyrkinyt kuvailemaan analyysin eri vaiheita avoimesti, joka tukee tutkimuksen luotettavuuden arviointia myös tältä osin.

Eskolan ja Suorannan (1996) mukaan siirrettävyydellä tarkoitetaan sitä, miten hyvin tutkimustulokset ovat sovellettavissa toiseen kontekstiin (Tuomi & Sarajärvi 2009, 138). Olen kuvaillut tutkimuksen tekoon liittyviä vaiheita mahdollisimman tarkasti. Tulossiosissa olen täydentänyt aineistoa terveydenhoitajien tutkimusilmiötä kuvailevilla lainauksilla. Tulosten siirrettävyydessä tulee ottaa huomioon tämän tutkimuksen osalta pieni otantakoko, joten pitkälle tehtyjä johtopäätöksiä tutkimustulosteni siirrettävyyden suhteen ei voida tehdä. Tämä saattaa heikentää tutkimuksen luotettavuutta.

Varmuuden näkökulmasta tarkasteltuna tutkijan tulee huomioida tutkimuksen ennustamattomuuteen liittyvät tekijät. Tutkimuksen teossa tulee huomioida tutkijan mahdolliset ennakkokäsitykset tutkittavasta aihealueesta (Eskola & Suoranta 1996, Tuomi & Sarajärvi 2009, 138 mukaan.) Tutkimuksen luotettavuutta saattaa heikentää tutkijan omat mahdolliset ennakko-olettamukset. Sen vuoksi tutkijan on tärkeää tiedostaa asia sekä huomioida ne tutkimuksen teon eri vaiheissa. Terveystenhoitaja minulla on luonnollisestikin tiettyjä ennakko-oletuksia tutkimuskohteena olevasta ilmiöstä. Pyrin kuitenkin tietoisesti tutkimuksen eri vaiheissa tiedostamaan tämän enkä antanut oletusteni ohjailla tutkimuksen teon eri vaiheita. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 136–138.) Informoin haastateltavia, että teen tutkimusta tutkijan roolissa enkä terveydenhoitajan roolissa, jotta he osasivat suhtautua tilanteen vaatimalla tavalla. Toisaalta koin, että ammattitaitani hyödytti minua tutkijan roolissa, sillä esimerkiksi aineistoa oli helpompi ymmärtää ja analysoida oman osaamiseni kautta. Myös haastattelujen tekeminen oli helpompaa, koska terveydenhoitajan kokemustausta auttoi ymmärtämään syvällisemmin tutkimuksen kohteena olevan ilmiön tarkastelua. Koen, että terveydenhoitajan koulutus ja pitkä työkokemukseni ennemmin vahvistaa kuin heikentää tutkimuksen luotettavuutta.

Tutkimuksen vahvistuvuudella tarkastellaan sitä, miten vastaavaa ilmiötä on tarkasteltu suhteessa toisiin samankaltaisten tutkimusten tuloksiin (Eskola & Suoranta 1996, Tuomi & Sarajärvi 2002, 139 mukaan). Koulupoissaolojen syistä ja taustatekijöistä on tehty runsaasti tutkimuksia, ja tutkimukseni tulokset ovat yhteneväisiä tältä osin aiempien tutkimusten kanssa. Terveystenhoitajien näkökulmia aihealueesta ei ole tarkasteltu aiemmin tästä näkökulmasta käsin, joten tuloksia ei voida verrata niiltä osin.

8.2 Jatkotutkimusaiheita

Koulupoissaolot toimivat hyvänä mittarina, kun arvioidaan lasten ja nuorten hyvinvoinnin tilaa (Konu & Gråsten-Salonen 2004, 20). Ruutu (2019) toteaa tutkimuksessaan, että riittävän varhainen puuttuminen ja avun saaminen tukee psyykkisesti oireilevan lapsen ja nuoren koulunkäyntiä myönteisellä tavalla ehkäisten samalla koulunkäynnin keskeyttämistä. (Ruutu 2019, 213.) Varhaisella

puuttumisella saatetaankin parhaassa tapauksessa ehkäistä lapsen ja nuoren syrjäytymistä, joka tulee yhteiskunnalle kalliiksi.

Koulupoissaoloihin liittyvä tutkimus on painottunut pääosin nuoruusvaiheeseen. Tutkimuksia alakoululaisten poissaoloista sekä terveydenhoitajan näkökulmasta ei löytynyt. Jatkossa huolta aiheuttavien koulupoissaolojen tutkimuksen tulisikin painottua enemmän alakouluikäisten lasten koulupoissaolojen tutkimiseen, jotta voidaan puhua varhaisesta puuttumisesta. Uutisointien perusteella alakouluikäisten poissaoloihin on nyt alettu kiinnittää yhteiskunnassamme enemmän huomiota. Mielenkiintoista olisi jatkossa selvittää, onko alakouluikäisten huolestuttavilla koulupoissaoloilla yhteyttä yläkouluikäisten yhä lisääntyviin koulupoissaoloihin. Ennustavatko alakoululaisten huolestuttavat koulupoissaolot mahdollista syrjäytymisriskiä myöhemmässä vaiheessa?

Varhainen puuttuminen koulupoissaoloihin on tärkeää, jotta ne eivät jatkuisi yläkouluvaiheessa, jolloin poissaoloihin puuttuminen on entistä haasteellisempaa. Murrosikäisten koulupoissaoloihin on haasteellisempi puuttua, sillä he ovat jo itsenäisempiä ja heidän elinpiirinsä on paljon laajempi kuin alakouluikäisillä lapsilla. Lisäksi murrosiän tuomat muut haasteet saattavat vaikeuttaa avun vastaanottamista nuoren taholta. Asioihin on yleensä helpompi puuttua siinä vaiheessa, kun ongelmat eivät ole vielä päässeet kärjistymään pitkälle.

Tutkimukseni tuotti tärkeää tietoa siitä, että jo alakouluikäisten oppilaiden huolta aiheuttaviin koulupoissaoloihin tulee suhtautua vakavasti ja niihin tulee reagoida mahdollisimman nopeasti, jotta ongelmat eivät pääse kärjistymään myöhemmässä vaiheessa. Myös tämän tutkimuksen mukaan alakoululaisten huolta aiheuttavat koulupoissaolot näyttäisivät olevan kasvussa. Jatkossa mielenkiintoista olisikin tuoda esiin myös opettajien näkemyksiä alakouluikäisten oppilaiden koulupoissaoloista ja niihin puuttumisesta. Miten opettajat kokevat asian ja esimerkiksi yhteistyön eri toimijoiden kanssa?

Tutkimukseni antoi yhteiskunnallisesti merkittävää tietoa varhaisen puuttumisen tärkeydestä huolestuttaviin koulupoissaoloihin puuttumisessa. Vaikka tutkimukseni otoskoko oli pieni, se antoi viitteitä siitä, että koulupoissaoloihin on syytä suhtautua vakavasti jo alakouluikäisten lasten kohdalla. Toivon, että tutkimukseni tuloksista on hyötyä niin koulussa työskenteleville ammattilaisille kuin muillekin, jotka tekevät poissaoloihin liittyvää tärkeää tutkimustyötä.

LÄHTEET

- Ahola, S. & Galli, L. 2009. Koulutuksesta syrjäytymisen ehkäisy Varsinais-Suomessa. Osa 2: yhteenveto ja suositukset. Turku: Koulutussosiologian tutkimuskeskus.
- Alasuutari, P. 2007. Laadullinen tutkimus. 3.uudistettu painos. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino.
- Allen, C., Diamond- Myrsten, S., & Rollins, L.K. 2018. School Absenteeism in Children and Adolescents. *American Family Physician* 98 (12), 738–744.
- Antikainen, A., Rinne, R. & Koski, L. 2013. Kasvatussosiologia. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Autio, E. 2017. Perhetekijöiden yhteys 8.- ja 9. luokkalaisten itseraportoimiin luvattomiin koulupoissaoloihin. Pro Gradu-tutkielma. Tampereen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta.
<https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/101511/GRADU-1497423486.pdf?sequence=1>
- Autio, E., Rantanen, A., Koivisto A.-M. & Joronen, K. 2018. Perhetekijöiden yhteys 8.- ja 9. luokkalaisten itseraportoimiin luvattomiin koulupoissaoloihin. *Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti* 55 (2018): 335–349.
- Denzin, N.K. & Lincoln, Y.S. 2000. The Discipline and practise of Qualitative Research. Teoksessa Denzin, N.K. & Lincoln, Y.S. (toim.) *Handbook of Qualitative Research*. Second Edition. Thousand Oaks: Sage Publications, 1-36.
- Eriksson, E. & Arnkil, T. 2009. Huoli puheeksi. Opas varhaisista dialogeista. Stakes. Oppaita 60. 8.painos. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino.
- Gubbels, J., Van Der Put, C. & Assink, M. 2019. Risk factors for Schools Absenteeism and Dropout: A meta-analytic Review. *Journal of Youth and Adolescence* (48), 1637–1667. <https://link.springer.com/article/10.1007/s10964-019-01072-5>
- Hakalehto, S. 2016. Johdatus lapsen oikeuksiin lastensuojelussa. Teoksessa Hakalehto, S. & Toivonen, V. (toim.). *Lapsen oikeudet lastensuojelussa*. 1. painos. Helsinki: Kauppakamari, 22–27.
- Hakalehto, S. 2016. Lapsioikeuden keskeisistä periaatteista lastensuojelussa. Teoksessa Hakalehto, S. & Toivonen, V. (toim.). *Lapsen oikeudet lastensuojelussa*. 1. painos. Helsinki: Kauppakamari, 40–52.
- Halme, N., Hedman, L., Ikonen, R. & Rajala, R. 2018. Lasten ja nuorten hyvinvointi 2017. Kouluterveyskyselyn tuloksia. Työpaperi 15/2018. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki.
www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136748/URN_ISBN_978-952-343-115-7.pdf?sequence=1

Heikkilä, K. 2019. Kouluun liittyvät tekijät luvattomien koulupoissaolojen taustalla sekä koululta saatu tuki. Pro gradu- tutkielma. Helsingin yliopisto. Kasvatustieteellinen tiedekunta. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/309391>

Hietamäki, J., Kuusinen, V., Pursi, K. & Rajala, R. 2017. Lastensuojeluilmoitusprosessi moniammatillisen yhteistyön näkökulmasta. Yhteiskuntapolitiikka 82 (4), 417–429.

Hietanen-Peltola, M., Laitinen, K., Autio, E. & Palmqvist, R. 2018. Yhteisestä työstä hyvinvointia- opiskeluhoitotyöryhmä perusopetuksessa. Yhteistyö ja osallisuus. Ohjaus 9/2018. Terveiden ja Hyvinvoinnin laitos. Tampere: Juvenes Print.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2004. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Helsinki University Press.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2013. Tutki ja kirjoita. 15.–17.painos. Porvoo: Kirjayhtymä Oy.

Huhtanen, K. 2007. Kun huoli herää. Varhainen puuttuminen koulussa. Opetus 2000. Juva: PS-kustannus.

Huikko, E., Kovanen, L., Torniainen- Holm, M., Vuori, M., Lämsä, R., Tuulio-Henriksson, A. & Santalahti, P. 2017. Selvitys 5–12- vuotiaiden lasten mielenterveyshäiriöiden hoito- ja kuntoutuspalvelujärjestelmästä Suomessa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Raportti 14/2017. Helsinki: THL.

Hämäläinen, V.-P. 2019. Kun 9.-luokkainen Henkka lintsasi jatkuvasti koulusta, äiti oli voimaton: ”En voi jäädä pois töistä, että voisin pojan itse kouluun”. <https://yle.fi/uutiset/3-10675684>(Luettu 21.10.2020.)

Järvinen, T. & Jahnukainen, M. 2001. Kuka meistä onkaan syrjäytynyt? Marginalisaation ja syrjäytymisen käsitteellistä tarkastelua. Teoksessa Suutari, M. (toim.) Vallattomat marginaalit: Yhteisöllisyyksiä nuoruudessa ja yhteiskunnan reunoilla. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, 125–151.

Järvinen, T. & Vanttaja, M. 2013. Koulupudokkaiden työurat. Artikkelin tiivistelmä. Yhteiskuntapolitiikka 71 (2006):1. 14–22.

<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/100272/061jarvinen.pdf>

Kajantie, E., Hovi, P., Eriksson, J., Laivuori, H., Andersson, S. & Räikkönen, K. 2013. Alkaako syrjäytyminen jo kohdussa? Teoksessa Reivinen, J. & Vähäkylä, L. (toim.) Ketä kiinnostaa? Lasten ja nuorten hyvinvointi ja syrjäytyminen. Tallinna: Gaudeamus Oy, 23–36.

Kaltiala-Heino, R., Poutanen, P., Kilkku, N. & Rimpelä, M. 2003. Runsaiden koulupoissaolojen yhteys mielenterveysongelmiin yläasteikäisillä nuorilla. Lääkärilehti 58 (14), 1677–1683.

<https://www-laakarilehti-fi.ezproxy.utu.fi/tieteessa/terveydenhuoltoartikkelit/runsaiden-koulupoissaolojen-yhteys-mielenterveysongelmiin-ylaasteikaisilla-nuorilla/>(Luettu 12.4.2020.)

Karasvirta, A. 2019. Koulupoissaoloihin pitää pystyä puuttumaan aiemmin. Espoon kaupunki. Sosiaali- ja terveystoimen palvelut. [https://www.espoo.fi/fi-FI/Sosiaali_ja_terveyspalvelut/Asiakkaan_ja_potilaan_oikeudet/Sosiaalinen_raportointi/Koulupoissaoloihin_pitaa_pystya_puuttuma\(167740\)](https://www.espoo.fi/fi-FI/Sosiaali_ja_terveyspalvelut/Asiakkaan_ja_potilaan_oikeudet/Sosiaalinen_raportointi/Koulupoissaoloihin_pitaa_pystya_puuttuma(167740)) (Luettu 26.10.2020.)

Kearney, C.A. 2008. School absenteeism and school refusal behavior in youth: A contemporary review. *Clinical psychology review* 28, 451–471. Elsevier journal.

Keskipetäjä, M. & Witting, M. 2018. Alle viidennes opiskelijoista opinnoissa joissa tasaisesti naisia ja miehiä – koulutusalojen eriytyminen jatkuu. Tilastokeskus. <https://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2018/alle-viidennes-opiskelijoista-opinnoissa-joissa-tasaisesti-naisia-ja-miehia-koulutusalojen-eriytyminen-jatkuu/> (Luettu 2.10.2020.)

Kiviluoma, Laaksonen, Långström-Strandberg, Puukka, Rajasaari, Rönqvist & Vänni. 2014. Hyvät käytänteet koulupoissaoloihin puuttumiseksi. Perusopetuksen opetussuunnitelman lisämateriaali. Turun Sivistystoimiala. https://blog.edu.turku.fi/ops2016/files/2013/08/Poissaoloihin-puuttuminen_hyvat_kaytanteet_2014.pdf (Luettu 25.10.2020.)

Kluukeri, I. 2020. Sadoilla pohjalaisnuorilla on jatkuvasti poissaoloja koulusta- yleisin syy ovat psyykkiset oireet. Ongelma on pahentunut koko maassa viime vuosina. <https://yle.fi/uutiset/3-11538094> (Luettu 21.10.2020.)

Koivisto, M. 2020. Selvitys: Suomen yläkouluissa on vähintään 4000 oppilasta, joilla on paljon poissaoloja – ongelma pahentunut viime vuosina. <https://yle.fi/uutiset/3-11534185> (Luettu 21.10.2020.)

Konu, A. & Gråsten- Salonen, H. 2004. Koulumiete-projekti — koululaisten mielenterveyden ja hyvinvoinnin edistäminen Pirkanmaalla. Psykiatrian tulosalue. Pirkanmaan sairaanhoitopiirin julkaisuja. 8/2004. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy.

Kosonen, P. 2019. Koulupoissaolojen kitkemiseksi testataan uudenlaisia keinoja Espoossa – mielenterveyden haasteet nousseet suurimmaksi syyksi poissaoloihin. YLE. <https://yle.fi/uutiset/3-11093895> (Luettu 21.10.2020.)

Kouluterveydenhuolto 2002. Opas kouluterveydenhuollolle, peruskouluille ja kunnille. STAKES oppaita 51. Saarijärvi: Sosiaali- ja terveystoimen ministeriö.

Kuikka, M. 2005. Mitä varhaisella puuttumisella tarkoitetaan? *Opettaja-lehti* 38B/2005, 7–8. <https://www.lskl.fi/materiaali/lastensuojelun-keskusliitto/Varpu-tukea-lapselle-ajoissa.pdf> (Luettu 9.12.2019.)

Laakso, J. & Solhman, A. 2002. Yhteistyö kouluterveydenhuollossa. Teoksessa Terho, P., Laurila, E-L., Laakso, J., Krogius, H. & Pietikäinen, M. (toim.) *Kouluterveydenhuolto*. 2. uudistettu painos. Jyväskylä: Kustannus Oy Duodecim, 62–72.

Lahtinen, N. 2012. Oppilaan oikeudet ja vanhempien vastuu. *Opetus* 2000. 3. painos. Vantaa: PS-kustannus.

Lainio, J. 2012. Koulupoissaolot- Vaisaaren koulun nuorten näkökulmasta. Turun ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Lapsi-, nuori- ja perhetyö. Opinnäytetyö. <https://core.ac.uk/download/pdf/38072491.pdf>

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/8.4.1983, 4§: Huoltajan tehtävät. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1983/19830361>(Luettu 23.4.2020.)

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä 159/9.2.2007, 10§: Potilastietojen luovuttaminen. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070159>(Luettu 11.10.2020.)

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä 1227/21.12.2010, 14a§: Potilaan tiedonhallintapalvelu. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070159>(Luettu 11.10.2020.)

Lamminen, T.2019. Koulu – enemmän kuin oppimisen paikka. Varsinais-Suomen lastensuojelujärjestöt. <https://vslj.fi/kouluhyvinvointi/> (Luettu 29.10.2020.)

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#L1P2>(Luettu 8.12.2019.)

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417, 25§: Ilmoitusvelvollisuus. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#L5P25>(Luettu 23.4.2020.)

Lastensuojelulaki 30.12.2014/1302, 25a§: Yhteydenotto sosiaalihuoltoon tuen tarpeen arvioimiseksi. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#L5P25>(Luettu 23.4.2020.)

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417, 31§: Asiakkaan kanssa pidettävä neuvottelu. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#L6P31>(Luettu 30.9.2020.)

Lähdesmäki, L. 2018. Syrjäytyminen ja sen ennaltaehkäiseminen rehtoreiden kuvaamana. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/58023/1/URN%3ANBN%3Afi%3Aaju-201805212683.pdf>

Lämsä, A.-L. 2009. Lasten ja nuorten suhde kouluun. Teoksessa Lämsä, A.-L. (Toim.) Mun on paha olla. Näkökulmia lasten ja nuorten psyykkiseen hyvinvointiin. Juva: PS-kustannus, 33–57.

Lämsä, A.- L. 2009. Yhteiskunnan muutos ja elämän riskit. Teoksessa Lämsä, A.-L. (Toim.) Mun on paha olla. Näkökulmia lasten ja nuorten psyykkiseen hyvinvointiin. Juva: PS-kustannus, 21–32.

Mahkonen, S. 2015. Uusi oppilashuoltolaki työvälineenä. 2. uudistettu painos. Porvoo: Edita Publishing Oy.

Mäenpää, T. 2008. Alakoulun terveydenhoitajan ja perheen yhteistyö. Substantiivinen teoria ongelmalähtöisestä yhteydenpitämisestä. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto. Hoitotieteen laitos. Tampere: Juvenes Print.

Määttä, S., Pelkonen, J., Lehtisare, S. & Määttä, M. 2020. Kouluakäymättömyys Suomessa. Vaativan erityisen tuen VIP-verkoston tilannekartoitus. Raportit ja selvitykset 9/2020. Vantaa: Opetushallitus.

Naukkarinen, A. 1999. Tasapainoilua kurinalaisuuden ja tarkoituksenmukaisuuden välillä. Oppilaiden ei-toivottuun käyttäytymiseen liittyvän ongelmanratkaisun kehittäminen yhden peruskoulun yläasteen tarkastelun pohjalta. Akateeminen väitöskirja. Jyväskylän yliopisto. Kasvatus tieteenlaitos.

[file:///C:/Users/mikag/AppData/Local/Packages/Microsoft.MicrosoftEdge_8wekyb3d8bwe/TempState/Downloads/978-951-39-7668-2%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/mikag/AppData/Local/Packages/Microsoft.MicrosoftEdge_8wekyb3d8bwe/TempState/Downloads/978-951-39-7668-2%20(1).pdf)

Nyyssönen, T. 2018. Opettajien aika alkoi muuhun kuin opettamiseen – pikkukunta palkkasi psykiatrisen sairaanhoitajan ja psykologin pysyvästi koululle. YLE. <https://yle.fi/uutiset/3-10505171> (Luettu 21.10.2020.)

Ojala, T. 2017. Kun perusopetuksen oppilaat oireilevat psyykkisesti. Opettajien kokemuksia. Jyväskylän yliopisto.

https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/53185/3/978-951-39-6952-3_vaitos_17032017.pdf

Opetushallitus. 2019. HE 29/2019 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2020. OPH-2644-2019, 1–4. <https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/JulkaisuMetatieto/Documents/EDK-2019-AK-270175.pdf> (Luettu 26.10.2020.)

Opetushallitus. 2020. Oppimisen ja koulunkäynnin tuki ja oppilashuolto. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/oppimisen-ja-koulunkaynnin-tuki-ja-oppilashuolto> (Luettu 19.4.2020.)

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 2013/1287, 23§. Oikeus poiketa salassapitovelvoitteista.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013.

Passoja, A. 2018. Koulua käymättömien määrä kasvaa -avun ammattilaiset tiivistävät yhteistyötään ja lupaavat lopettaa palloilun. YLE.

https://yle.fi/uutiset/3-10439637?utm_source=facebook-share&utm_medium=social&fbclid=IwAR0AmqSK_1OO5XJWaRG-x9bXfGDo46I9HdHxHlob8ycx2_YlC8YXXdF5w8 (Luettu 26.10.2020.)

Patton, M.Q. 2002. Qualitative Research & Evaluation Methods. 3 Edition. Thousand Oaks: Sage Publications.

Perusopetuslaki 21.8. 1998/628, 25§.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Opetushallitus. Määräykset ja ohjeet 2014:96. 4.painos. Helsinki: Opetushallitus.

Perälä, M.-L., Halme, N. & Kanste, O. 2013. Johtaminen, palvelut ja lapsiperheiden hyvinvointi. Teoksessa Reivinen, J. & Vähäkylä, L. (toim.) Ketä kiinnostaa? Lasten ja nuorten hyvinvointi ja syrjäytyminen. Tallinna: Gaudeamus Oy, 121–134.

Pietikäinen, M. & Ala-Laurila, E.-L. 2002. Oppilashuoltotyö. Teoksessa Terho, P., Laurila, E.-L., Laakso, J., Krogius, H. & Pietikäinen, M. (toim.) Kouluterveydenhuolto. 2. uudistettu painos. Jyväskylä: Kustannus Oy Duodecim, 221–224.

Poutiainen, H. 2016. Mikä herättää terveydenhoitajan huolen? Huolen tunnistamisen ja toiminnan haasteet lastenneuvolassa ja kouluterveydenhuollossa. Akateeminen väitöskirja. Helsingin yliopisto. Lääketieteellinen tiedekunta.
<http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131435/Mikahera.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Pönkkö, M.-L. 2009. Perheen mahdollisuudet saada lapselle ja nuorelle ammattiapua. Teoksessa Lämsä, A.-L. (toim). Mun on paha olla. Näkökulmia lasten ja nuorten psyykkiseen hyvinvointiin. Jyväskylä: PS-kustannus. 135–143.

Rimpelä, M., Kuusela, J., Rigoff, A.-M., Saaristo, V. & Wiss, K. 2008. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen peruskouluissa 2 – perusraportti kyselystä 1.–6. vuosiluokkien kouluille. Vammala: Opetushallitus.

Ruski, S. 2002. Kouluterveydenhoitajan tehtävät. Teoksessa Terho, P., Laurila, E.-L., Laakso, J., Krogius, H. & Pietikäinen, M. (toim.) Kouluterveydenhuolto. 2. uudistettu painos. Jyväskylä: Kustannus Oy Duodecim, 48–53.

Ruutu, P. 2019. Psykiatrisessa erikoissairaanhoidossa hoidettujen lasten ja nuorten koulunkäynnin tukeminen perusopetuksessa ja sairaalaopetuksen koetut vaikutukset koulunkäyntiin. Akateeminen väitöskirja. Helsingin yliopisto. Kasvatustieteen laitos. Kasvatustieteellisiä tutkimuksia, numero 57.
<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/305843/Psykiatr.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Salmela-Aro K. & Tuominen-Soini, H. 2013. Koulu-uupumuksesta innostukseen. Teoksessa Reivinen, J. & Vähäkylä, L. (toim) Ketä kiinnostaa? Lasten ja nuorten hyvinvointi ja syrjäytyminen. Helsinki: Gaudeamus Oy, 242–254.

Socca. 2018. Lapsen paras -yhdessä enemmän- hankkeen uutisia. Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus.
www.socca.fi/kehittaminen/lapsen_paras_-_yhdessä_enemmän_hanke/ajankohtaista/koululaisten_poissaoloihin_puuttumiseen_yhtenäinen_malli.8024.news (Luettu 25.10.2020.)

Sosiaali- ja Terveysministeriö. 2020. Kouluterveydenhuolto. <https://stm.fi/kouluterveydenhoito> (Luettu 12.4.2020.)

Stempel, H., Cox-Martin, M., Bronsert, M., Dickinson, M. & Allison, M. 2017. Chronic school absenteeism and role of adverse childhood experiences. *Academic Pediatrics* 17 (8), 837–843.

Summanen, A.- M., Rumpu, N. & Huhtanen, M. 2018. Oppilas- ja opiskelijahuoltolain toimeenpanon arviointi esi- ja perusopetuksessa sekä lukiokoulutuksessa. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 4. Tampere: Juvenes Print.

Söderek, C. 2018. Poissaolojen seuranta ja niihin puuttuminen. PKS Lape. <https://docplayer.fi/109628804-Poissaolojen-seuranta-ja-niihin-puuttuminen-pks-lape-christine-soderek.html>

Talala, M. 2019. Psykkisesti oireileva oppilas. Jyväskylä: PS-kustannus.

Teerijoki, E. 2019. Psykiatriset sairaanhoitajat tulivat Turun kouluihin. https://www.turku.fi/uutinen/2019-08-26_psykiatriset-sairaanhoitajat-tulivat-turun-kouluihin (Luettu 26.10.2020.)

Terho, P. 2002. Kouluterveydenhuollon tavoitteet ja merkitys. Teoksessa Terho, P., Laurila, E-L., Laakso, J., Krogus, H. & Pietikäinen, M. (toim.) Kouluterveydenhuolto. 2. uudistettu painos. Jyväskylä: Kustannus Oy Duodecim, 18–22.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). 2019a. Terveystarkastukset. Lapset, nuoret ja perheet. Kasvun kumppanit. <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/opiskeluhoito/kouluterveydenhuolto/terveystarkastukset> (Luettu 8.12.2019.)

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). 2019b. Henkilöstömitoitukset. Lapset, nuoret ja perheet. Kasvun kumppanit. <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/opiskeluhoito/kouluterveydenhuolto/toimijat/henkilostomitoitukset> (Luettu 9.12.2019.)

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). 2020a. Kouluterveyskysely 2017–2019 https://sampo.thl.fi/pivot/prod/fi/ktk/ktk4/summary_perustulokset2?alue_0=87869&mittarit_0=187209&mittarit_1=200386&mittarit_2=199810&vuosi_0=v2017#. (Luettu 26.10.2020.)

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). 2020b. Terveidenhoitaja. Lapset, nuoret ja perheet. Kasvun kumppanit. <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/opiskeluhoito/kouluterveydenhuolto/toimijat/terveydenhoitaja> (Luettu 31.10.2020.)

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). 2020c. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma (LAPE). <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/lapsi-ja-perhepalveluiden-muutosohjelma-lape-> (Luettu 14.11.2020.)

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). 2020d. Kouluterveydenhuolto. Lapset, nuoret ja perheet. Kasvun kumppanit. <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/opiskeluhoito/kouluterveydenhuolto> (Luettu 16.11.2020.)

Terveidenhuoltolaki 2010/1326, 16§.Kouluterveydenhuolto.

Tilastokeskus. 2011. Pienituloisuuden, köyhyyden ja syrjäytymisen mittareista. Helsinki; Tilastokeskus. http://www.stat.fi/til/tjt/2009/02/tjt_2009_02_2011-01-26_kat_005_fi.html (Luettu 9.12.2019.)

Tilastoraportti. 2019. Lasten ja nuorten hyvinvointi – Kouluterveyskysely 2019. 2019/33, 1–18.

Tuhkanen, A. 2020. Koulunkäynnistä kieltäytyviä nuoria on yksin Espoossa jopa parisataa – ”Mielenterveyteen liittyvien ongelmien laajuus kasvaa”, auttajat kertovat. YLE. <https://yle.fi/uutiset/3-11523006> (Luettu 26.10.2020.)

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 10. uudistettu painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 1. painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Turun kaupunkikohtainen opetussuunnitelma. 2014. https://blog.edu.turku.fi/ops2016/files/2014/05/OH_OPS_14_Turku_VALMIS_hyv-14_5_14.pdf (Luettu 12.4.2020.)

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2009. Humanistisen, yhteiskuntatieteellisen ja käyttäytymistieteellisen tutkimuksen eettiset periaatteet ja ehdotus eettisen ennakoarvioinnin järjestämiseksi. <http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/eettisetperiaatteet.pdf>

Valtionalouden tarkastusviraston selvitykset 3/2017. Selvitys: Lasten mielenterveysongelmien ehkäisy ja hyvinvoinnin tukeminen kouluterveydenhuollossa. Helsinki.<https://www.vtv.fi/app/uploads/2018/05/31094008/lasten-mielenterveys-ongelmien-ehkaisy-kouluterveydenhuollossa.pdf>

Vanttaja, M., Ursin A. P. & Järvinen, T. 2019. Kouluun sitoutumattomien nuorten tausta ja tulevaisuusodotukset. Yhteiskuntapolitiikka 84 (5–6), 491–503.

LIITTEET

Liite 1. Sähköpostikutsu haastatteluun.

Hei!

Teen tutkimusta kouluterveydenhoitajien näkemyksistä liittyen alakouluikäisten oppilaiden huolta aiheuttaviin koulupoissaoloihin. Kävin tammikuussa 2020 terveydenhoitajien kuukausipalaverissa esittelemässä tutkimustani.

Tämä on kutsu sinulle, koska tarvitsen juuri sinun mielipidettäsi ja näkemyksiäsi tutkimustani varten.

Olen erittäin kiinnostunut kuulemaan muun muassa esiintyykö alakouluikäisillä oppilailla koulussa huolta aiheuttavia koulupoissaoloja ja millaisia ne ovat luonteeltaan. Miten poissaoloihin pystytään puuttumaan koulussa? Esiintyykö siinä haasteita?

Tutkimuksen aineisto kerätään haastatteluiden avulla. Tutkimushaastattelu muistuttaa tavallista keskustelua, jossa kerrot kokemuksistasi ja mielipiteistäsi. Tarvitsen 10 alakoulun terveydenhoitajaa osallistumaan tutkimukseeni. Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista.

Haastateltavista ei kerätä henkilökohtaisia tietoja. Tutkimuksen tulokset esitetään siten, että yksittäistä vastaajaa on mahdotonta tunnistaa. Haastattelut nauhoitetaan, mutta kukaan muu kuin minä ei käsittele tai kuuntele niitä.

Haastattelu tapahtuu työaikana ja sen kesto on arviolta 1 tunti.

Otathan minuun mahdollisimman pian rohkeasti yhteyttä puhelimitse tai sähköpostitse niin päästään sopimaan aika haastattelulle. Haastattelut on tarkoitus toteuttaa maalis- huhtikuun aikana.

Odotan innolla, että pääsen tapaamaan juuri sinua ja kuulemaan ajatuksiasi aiheesta,

yst.terveisin Minna Grönlund mikagro@utu.fi
Kasvatustieteen Laitos, Kasvatustiede
Terveydenhoitaja, Lastenneurologinen yksikkö

Liite 2. Haastattelukysymykset

TEEMAHAASTATTELUN RUNKO

TAUSTATIEDOT

- Montako vuotta sinulla on työkokemusta terveydenhoitajan työstä? (noin)
- Montako vuotta olet työskennellyt juuri tässä koulussa?
- Onko sinulla myös muita kouluja hoidettavana?
- Montako alakoulun oppilasta on koulussasi?

KOULUPOISSAOLOT JA NIIHIN PUUTTUMINEN

- Onko teidän koulussanne alakouluikäisillä oppilailla sellaisia koulupoissaoloja, jotka aiheuttavat huolta koulussa tai kouluterveydenhuollossa? Kuinka yleinen ongelma tämä on? Missä vaiheessa ilmenee?
- Millaisissa tilanteissa teidän koulussanne puututaan koulupoissaoloihin? (määritteleekö sitä jokin laki tms. vai onko koulussanne jokin toimintaperiaate puuttumiselle?)
- Kenen vastuulle mielestäsi ensisijaisesti oppilaan koulupoissaoloihin puuttuminen kuuluu, jos siitä herää huoli?
- Missä vaiheessa kouluterveydenhuoltoon tulee tieto oppilaan huolta aiheuttavista poissaoloista? Onko siihen olemassa koulussanne toimintamallia?
- Tiedätkö, seurataanko koulupoissaoloja koulussasi jollakin tapaa? Raportoidaanko niistä?
- Mitä sellaisten koulupoissaolojen taustalla on ollut omassa koulussasi, joista on herännyt huoli?
- Miten huolta aiheuttaviin koulupoissaoloihin reagoidaan omassa koulussasi? (yhteistyö? lastensuojelu? jotain muuta?)

LUVATTOMIA KOULUPOISSAOLOJA?

- Onko koulunne (alakoulu) oppilailla luvattomia koulupoissaoloja? Millä luokka-asteilla ilmenee? (jos ei, niin arvele miksi ei). Kuinka yleinen ongelma se on?
- Osaatko kertoa tarkemmin näiden luvattomien koulupoissaolojen syistä/taustalla olleista asioista?
- Oletko joskus epäillyt koulupoissaoloa luvattomaksi, vaikka se on kuitattu luvalliseksi? (kerro tarkemmin, jos kyllä) esim. Mistä epäily syntyy?

OMAN TYÖN HAASTEET JA MAHDOLLISUUDET VARHAISESSA PUUTTUMISESSA

- Missä tilanteissa huolestuttaviin koulupoissaoloihin puuttuminen mielestäsi kuuluu kouluterveydenhuollon tehtäviin?
- Tuleeko mieleen tilanteita, jolloin koulupoissaoloihin puuttuminen ei ole mielestäsi kouluterveydenhuoltoon kuuluva asia?

- Miten olet omassa työssäsi puuttunut huolta aiheuttaviin koulupoissaoloihin? Haluatko kertoa esimerkin kokemuksistasi?
- Miten lähdet selvittämään tai mistä keräät tietoa, kun oppilaalla on huolta aiheuttavia koulupoissaoloja? (yhteistyötahot? potilastiedot?)
- Esiintyykö omassa työssäsi näihin huolta aiheuttaviin koulupoissaoloihin puuttumisessa jotain selkeää haastetta? (kuten ajankäyttö? yhteistyö? tiedonkulku? vanhemmuus? hoitoonohjaus? seuranta?)
- Onko kouluterveydenhuollossa olemassa jonkinlainen toimintaohje, miten huolestuttaviin koulupoissaoloihin tulisi puuttua?
- Tiedetään, että varhainen puuttuminen on tärkeää. Tuleeko sinulle mieleen jokin toimiva tapa puuttua näihin huolta aiheuttaviin/luvattomiin koulupoissaoloihin? Toiveita?

YHTEISTYÖN MUODOT, MERKITYS JA HAASTEET

- Ketkä ovat tärkeimmät yhteistyötahosi, jos sinulle herää oppilaan koulupoissaoloihin liittyvää huolta?
- Kuinka paljon koulussanne hyödynnetään moniammatillisen oppilashuoltotyöryhmän kokoontumisia, kun lapsen koulupoissaoloista on herännyt huoli?
- Sovitaanko koulussanne, kuka ottaa vastuun oppilaan huolta aiheuttavien koulupoissaolojen seurannasta sen jälkeen, kun niihin on jollakin tapaa puututtu?
- Miten yhteistyö on sujunut lapsen/kodin kanssa poissaolojen selvittämiseen ja mahdolliseen jatkohoito-ohjaukseen liittyen? Onko siinä esiintynyt haasteita?
- Miten yhteistyö on sujunut koulun kanssa huolestuttaviin poissaoloihin liittyen ja onko siinä esiintynyt haasteita ja jos kyllä millaisia;
- Oletko ollut yhteistyössä sosiaalitoimeen huolestuttaviin poissaoloihin liittyen?
- Millaisia kokemuksia sinulla on ollut tästä yhteistyöstä (Myönteistä? Parannettavaa?)
- Onko sinulla kokemusta hyvistä toimintatavoista, kun sinulla tai omassa koulussasi on herännyt huoli oppilaan poissaoloista?

Lopuksi

Tuleeko mieleesi asioita, joita pitäisi parantaa, jotta (huolestuttavat/luvattomat) koulupoissaolot

a) saataisiin vähenemään entisestään

b) niihin pystyttäisiin puuttumaan nykyistä paremmin?

Tuleeko sinulle vielä mieleen jotain, jota haluaisit sanoa aiheeseen liittyen?

Liite 3. Suostumus haastatteluun -lomake

Hyvä terveydenhoitaja

Kiitos päätöksestäsi osallistua tutkimushaastatteluuni! Juuri sinulta saatu tieto on hyvin tärkeää tutkimustyölle, jolla pyritään saamaan tietoa terveydenhoitajien näkemyksistä ja kokemuksista alakouluikäisen oppilaan huolestuttaviin koulupoissaoloihin varhaisen puuttumisen näkökulmaan liittyen. **Kiitän sinua avustasi, osallistumisesi on minulle hyvin arvokasta!**

Tutkimusprojekti

Haastattelulla kerään aineistoa Pro Gradu- opinnäytetyötäni varten.

Haastattelu

Tutkimushaastattelu muistuttaa tavallista keskustelua, jossa kerrot kokemuksistasi ja mielipiteistäsi. Haastatteluun osallistuminen on täysin vapaaehtoista, ja vain minä tutkijana käsittelen haastatteluilla kerättyä tietoa. Haastattelussa esille tulleet asiat raportoidaan tavalla, josta tutkittavia tai muita haastattelussa mainittuja yksittäisiä henkilöitä ei voi tunnistaa. Tutkimusjulkaisuihin voidaan sisällyttää suoria otteita haastatteluista, mutta nekin muokataan niin, ettei vastaajaa voi tunnistaa. Jokainen vastaaja on siis täysin anonymi.

Voit peruttaa osallistumisesi tutkimukseen milloin vain niin halutessasi tai kieltäytyä vastaamasta johonkin yksittäiseen kysymykseen. Ennen haastattelun alkua saat vielä lisätietoja tutkimusaineiston käsittelyn luottamuksellisuudesta sekä yksityisyytesi suojaamisesta eli käymme läpi asiat, jotka on esitetty myös tämän haastattelupyynnön liitteenä olevassa suostumuslomakkeessa.

Haastattelu kestää arviolta 1h. Haastattelu tallennetaan ääninauhalle, josta haastattelu myöhemmin kirjoitetaan tekstitiedostoksi. Siinä yhteydessä haastateltavien ja haastatteluissa esille tulevien muiden henkilöiden nimet poistetaan tai muutetaan peitenimiksi. Tarvittaessa muutetaan tai poistetaan myös paikkatietoja ja muita erisnimiä (työpaikkojen tms. nimet), jotta tutkimukseen osallistuneiden henkilöiden tunnistaminen ei ole enää mahdollista. Ääninauha tuhotaan sen jälkeen, kun haastattelu on kirjoitettu tekstitiedostoksi.

Tutkimuksessa noudatetaan Tutkimuseettisen neuvottelukunnan antamia ohjeita hyvästä tieteellisestä käytännöstä

(lisätietoja: <https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/eettisetperiaatteet.pdf>).

Yhteystiedot

Jos haluat lisätietoja tutkimuksesta, vastaamme mielellämme kysymyksiisi:

Minna Grönlund terveydenhoitaja, KK, KM -opiskelija Turun yliopisto/Kasvatustieteen laitos: mikagro@utu.fi, puh. 044 5658200

Tero Järvinen professori, Turun yliopisto/Kasvatustieteen laitos: tejuja@utu.fi puh. +358 29 450 3698

SUOSTUMUSLOMAKE

Vahvistan allekirjoituksellani suostumukseni tieteelliseen Pro Gradu -opinnäytetyöhön osallistumiseen.

Vahvistan seuraavat seikat:

- Olen suostunut yhteen tutkimushaastatteluun.
- Ennen haastattelun alkua minulle on kerrottu tutkimuksesta ja sen tarkoituksesta. Minulla on ollut aikaa harkita osallistumistani, ja minulle tarjottu mahdollisuus kysyä lisätietoja tutkimuksesta.
- Ymmärrän, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista.
- Tiedän, että minun ei tarvitse vastata kysymyksiin, joihin en halua vastata.
- Hyväksyn, että haastatteluni nauhoitetaan ääninauhalle. Tiedän, että aineistot käsitellään niin, että minua ei voida tunnistaa aineistosta tai tutkimusraporteista vastausteni perusteella.
- Ymmärrän, että voin keskeyttää tutkimukseen osallistumiseni milloin tahansa eikä minun tarvitse perustella sitä mitenkään eikä siitä ole minulle mitään seuraamuksia.
- Minulle on kerrottu tutkimushankkeen eettisistä lähtökohdista.

Vahvistan suostumukseni Pro Gradu- opinnäytetyöhön osallistumiseen:

Nimi _____

Allekirjoitus
ja päivämäärä

Paikka

Turun yliopisto
University of Turku

Liite 4. Tietosuojalomake

EU:n yleinen tietosuoja-asetus, artiklat 13 ja 14

1. Rekisterin nimi	Kouluterveydenhoitajien näkemyksiä alakouluikäisten lasten luvattomista (huolestuttavista) koulupoissaoloista ja niihin puuttumisesta – näkökulmia varhaisen puuttumisen haasteisiin.
2. Rekisterinpitäjä	Minna Grönlund p. 044 5658200, mikagro@utu.fi Turun yliopisto, kasvatustieteiden laitos, Assistentinkatu 5, 20500 Turku
3. Vastuuhenkilön yhteystiedot	Minna Grönlund p. 044 5658200, mikagro@utu.fi
4. Tietosuojavastaavan yhteystiedot	DPO@utu.fi +358 29 450 4361
5. Henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset ja käsittelyn oikeusperuste	<p>Tutkimuksen aineisto kerätään haastatteluiden avulla, joissa selvitetään terveydenhoitajien näkemyksiä ja kokemuksia alakouluikäisten oppilaiden huolestuttaviin koulupoissaoloihin liit-tyen. Sähköpostiosoitteita käytetään haastattelukutsun lähettä-miseen. Haastatteluissa kerätään tietoa terveydenhoitajien nä-kemyksistä ja kokemuksista liittyen alakouluikäisten oppilaiden huolestuttaviin koulupoissaoloihin liittyen kuten poissaolojen yleisyyteen ja varhaiseen puuttumiseen liittyen. Tietoa kerätään myös mm. huolestuttavien poissaolojen syistä ja yhteistyöstä niihin puuttumisessa.</p> <p>Henkilötietojen EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan mukaisena käsittelyperusteena on <i>(rasti vain yksikohta)</i></p> <p>☒ käsittely on tarpeen tieteellistä tutkimusta varten (yleinen etu 6 art. 1 a-kohta)</p> <p>☐ rekisteröity on antanut suostumuksensa henkilötietojen käsittelyyn (suostumus 6 art. 1 e-kohta)</p> <p>☐ muu mikä _____</p>
6. Käsiteltävät henkilötietoryhmät	Rekisteriin talletetaan rekisteröidystä seuraavia tietoja Sähköpostiosoite, työvuosien määrä ja työssäoloaika kyseisessä koulussa sekä terveydenhoitajien näkemyksiä ja kokemuksia alakouluikäisten oppilaiden huolestuttaviin koulupoissaoloihin liittyen. Haastattelussa en tule kysymään kenenkään henkilökohtaisia tietoja kuten nimeä, henkilötunnusta tai kotiosoitetta. Koska tutkimuksessani ei kerätä henkilötietoja, henkilörekisteriä ei muodostu.
7. Henkilötietojen vastaanottajat ja vastaanottajaryhmät.	
8. Tiedot tietojen siirrosta kolmansiin maihin	Henkilötietoja ei luovuteta EU:n tai Euroopan talousalueen ulkopuolelle.

9. Henkilötietojen säilyttämisaika tai sen määrittämisen kriteerit	Haastatteluaineisto ja litteroitu aineisto säilytetään salasanan takana, joka on vain minun tiedossani. Tutkimusaineistoa säilytän turvallisesti yliopiston verkkokansiossa, joka on suojattu omalla käyttäjätunnuksellani sekä salasanallani. Kukaan muu kuin minä ei tule kuulemaan haastattelunauhoja eikä näkemään litterointeja. Tutkimustulokset raportoidaan niin, että yksittäistä vastaajaa on mahdotonta tunnistaa. Haastattelut tuhotaan siinä vaiheessa, kun niitä ei enää tutkimuksessani tarvita.
10. Rekisteröidyn oikeudet	Rekisteröidyllä on oikeus pyytää pääsy häntä itseään koskeviin henkilötietoihin sekä oikeus pyytää tietojensa oikaisemista tai poistamista taikka käsittelyn rajoittamista tai vastustaa niiden käsittelyä. Oikeutta henkilötietojen poistamiseen ei sovelleta tieteellisessä tai historiallisessa tutkimustarkoituksessa silloin, kun poisto-oikeus todennäköisesti estää tai vaikeuttaa käsittelyä. Rekisteröidyllä on oikeus tehdä valitus valvontaviranomaiselle. Yhteyshenkilö rekisteröidyn oikeuksiin ja velvollisuuksiin liittyvissä asioissa on Turun yliopiston tietosuojavastaava, yhteystiedot ilmoituksen alussa. Haastateltava voi peruttaa suostumuksensa haastattelulle laittamalla tutkimuksen tekijälle sähköpostiviestiä.
11. Tiedot siitä, mistä henkilötiedot on saatu	Sähköpostiosoitteet ovat julkista tietoa. Terveystiedot tavoitan oman työni kautta (nimilistat, koulut).
12. Tiedot automaattisen päätöksenteon ml. profiloinnin olemassaolosta	Tietoja ei käytetä automaattiseen päätöksentekoon tai profiloinnin tekemiseen.

Liite 5. Tutkimuslupa

TURKU
Hyvinvointitoimiala

Tutkimuksen/opinnäytetyön lupa
Anomus/päätös

Anoja/anojen suku- ja etunimet

Grönlund, Minna Katariina

Anoja on

AMK-opiskelija ☐ Muu tutkija ☒ Henkilökunta ☒

Nykyinen työnantaja tai oppilaitos

Turun yliopisto, Kasvatustieteen laitos

Kotiosoite ja puhelin

[Redacted]
[Redacted]

Nykyinen virka tai toimi

Terveydenhoitaja

Tutkimuksen nimi ja aihe

Kouluterveydenhoitajien näkemyksiä alakoulu-
laisten luvattomista koulupoissaoloista ja niihin p

Tutkimuksen kohderyhmät

alakoulun terveydenhoitajat

Tutkimusaineiston koko

10 terveydenhoitajaa

Tutkimus on

opinnäytetyö, mikä Pro Gradu

muu tutkimus, mikä

kehittämistyö, mikä

Tutkimusmenetelmä

Haastattelu

Tarvittavat resurssit Haastattelut tapahtuvat terveydenhoitajien virka-aikana keväällä 2020. Aikatauluista sovin
haastateltavien kanssa. Haastatteluihin kuluva arvioitu aika terveydenhoitajaa kohden on noin 1h.

Aineiston kokoamisajankohta

kevät 2020

Tutkimuksen arvioitu valmistumisajankohta

joulukuu 2020

Ohjaajat Professori Tero Järvinen, Turun yliopisto, Kasvatustieteiden laitos.

tejuja@utu.fi

Arviointiryhmän lausunto

Tavoitteet

Opinnäytetyön tavoitteiden vastaavuus Turun hyvinvointitoimialan toiminnan kehittämisen tavoitteiden kanssa
(Viranomainen täyttää)

Kastaa

Hyödynnettävyys

Opinnäytetyön tulosten hyödynnettävyys Turun hyvinvointitoimialalla
(Viranomainen täyttää)

Ou tanssillista tietoa

Arviointi-ryhmän puolto

Arviointiryhmä puoltaa opinnäytetyön toteuttamista Turun hyvinvointitoimialalla

☒ Kyllä

☐ Ei

22 / 1 20 20

Allekirjoitus
**Marit
Holmberg**

Allekirjoittaja Marit Holmberg
DN: cn=Marit Holmberg, c=FI,
email=marit.holmberg@turku.fi
Päivästä: 2020.01.22
09:41:00 +02'00'

Marit Holmberg
Nimenselvennys

Tutkimussuunnitelman hyväksyminen

Kyllä ☒

Ei ☐

390493 26,2 20 20
Päätösnumero

[Signature]
Tutkimusluvan myöntäjä

TUTKIMUSLUPA PÄÄTÖS NRO 2

JAKELU

Tutkimuslupa: tutkimuksen vastuuhenkilö, luvan saaja, suunnittelu ja riskien hallinta

Tutkimusraportti sähköisenä versiona: tutkimuksen vastuuhenkilö, suunnittelu ja riskien hallinta

Taulukko 1: Huolta aiheuttavien koulupoissaolojen syyt terveydenhoitajien näkemysten mukaan.

PÄÄLUOKKA	YLÄLUOKKA	ALALUOKKA	MERKITYSYKSIKÖT
HUOLTA AIHEUTTAVIEN KOULUPOISSAOLOJEN SYYT	Vanhemmuuteen tai perhetilanteeseen liittyvät haasteet	<p>Vanhempien erotilanne</p> <p>Vanhempien henkilökohtaiset ongelmat (sairaudet tms.)</p> <p>Vanhemmuuteen liittyvät haasteet (kasvatukselliset haasteet)</p>	<p>- Mut kylhän monesti ne oppilaat kenel on joku hetki elämässä ollut et heil on tullut jotain tämmöst poissaoloa mikä syystä tai toisesta on sitä huolta aiheuttanut niin joko se on liittynyt johonkin perheen elämäntilanteeseen, mikä tulee ja menee. (H1)</p> <p>- Oikeestaan kaikkien ala-astelaisten kohdalla mitä mul nyt tulee äkkiseltään mieleen niin niissä on perhetilanne, vaikea perhetilanne. Yhtäkään ei oo ollu ala-astelaisten, mä puhun tosiaan ala-astelaisista ne on niin eri asia niin yhtäkään en muista, et ois ollut esimerkiks lapsen vaan tämmönen, et mä lähen vaan vähän hengailemaan enkä tuu kouluun. Kaikissa on ollu joko eroperhe, vanhempien kriisi, vanhempien tai jommankumman vanhemman esimerkiksi masennus, jonkunlainen mielenterveyshäiriö, sairaus, jokin muu kriisi perheessä, perheväkivalta. (H1)</p> <p>- Koulus on aika paljon eronneita perheitä niin kyl mä huomaa sen siinä, et siin kohtaa lapsil niinku jotenkin, kun se prosessi on käynnissä, niin ehkä normaalia enempi on poissaoloja. Et siel on kaikennäköistä. Varmaan vähän tähän kakskoti-systeemiin liittyvää ja kaikkee, et kyl se jollain tavalla nyt tää, et siel on tosi runsaasti eroperheitä niin kyllä se jollain taval näkyy siinä lasten arjessa ja koulujaksamisessakin. Yks kolmannes on kohta eronneita, viikko-viikko-systeemi. Niin sen huomaa joittenkin lasten kohdal, et se on aika rankkaa...ihan selvästi. Ja varsinkin silloin, jos se ero on tuore niin koko perheel varmaan rankkaa niin kyl se näkyy vähän lapsissakin,et ehkä sairastellaan enempi ja herkemmin jäädään sit kotiin jotenkin (H2)</p> <p>- Lastensuojelukeissit on erikseen et niitäkin on ollut sit. Selkeesti siis simmosii tullut, et niinku jäädään hoitamaan, aikaisemmin tullut siis, ei täl hetkel meidän koulus, mut jäädään hoitamaan pienempiä sisaruksia mut nekin vanhemmat sit kuittaa luvallisiksi. Niihin on hirveen vaikea puuttua, (H4)</p> <p>- Ja kun näil pienil on tätä peliongelmaa jo. Mennään liian myöhään nukkumaan ja sit aamu on hankala. (H5)</p> <p>- Aika usein mä oon huomannut täs vuosien varrella, et kyl siel taustalla on usein perheen ongelma, joku perheen vuorovaikutuksen tai huoltajien</p>

			<p>vakavan sairauden josta ei oo esimerkiksi lapsille puhuttu kunnolla ja siitä syntyy ahdistusta, epämääräistä ahdistusta. Tai siel on päihteiden käyttöä kotona, joka ei ehkä tuu pitkään aikaan ilmi, mut lapsi huomaa sen, ahdistuu ja jää pois koulusta. Ja sit mä oon huomannut myöskin siis yleensäkin semmonen voi olla että on niin paljon kiirettä kotona, ei oo yhteistä aikaa, ei puhuta asioista. Ni laps niin kun jää jollain tavalla syrjään jo siel kotonakin ja sit jää myöskin koulusta pois. Et tämmösenki mää oon huomannu. (H6)</p>
	<p>Terveystilaan liittyvät ongelmat</p>	<p>Epämääräiset sairauspoissaolot</p> <p>Psyykkiset syyt</p> <p>Somaattiset syyt</p>	<p>-Sairaspoissaoloksi äiti merkkää kaikki. Me tiedetään, että lapsi ei oo sairas. Ne on hyvinkin satunnaisia päiviä ja mikä on tietenkin normaalia, että me oppilashuoltotyöryhmän kanssa lähdetään tukemaan sitä perhettä...pääsääntöisesti yleensä vanhemmilla on huoli itse siitä, että lapsi ei käy koulua. Mut meil ei oo nyt harmainta hajuakaan mistä on kysymys. (H1)</p> <p>- Siel on saatu jäädä pienellä kynnyksellä helposti kotiin. Kun vähän sattuu pää tai vähän johonkin olevinaan sattuu, niin sit vanhemmat saa...et se on kipee, saa jäädä kotiin. (H4)</p> <p>- Se mikä usein ensimmäisenä sanotaan, kun aletaan selvittämään, et se on ollu paljon kippee. Ja sitten kun aletaan selvittämään sitä, et no miks se on ollu kippee, sit alkaakin selviämään et ei ne niin kauheesti kippee oo ollutkaan. Voi olla, et aamul ollut maha kipeä ja se on soittanut äitille töihin ja äiti on antanut jäädä kotiin. Ja se on ollut vanhemmallekin semmoinen aika helppo ratkaisu. Ei oo tarvinnut taistella ja oikeestaan usein mul on semmoinen olo, et lasten vanhempikin herää siinä vaiheessa kun istutaan alas tai ollaan koulusta yhteydessä, et ei tää voi oikeesti jatkuukaan tällai. (H7)</p> <p>- No siel on voinu olla koulupelkoa, ahdistusta, kiusaamista ja joskus on joku sairauskin. (H2)</p> <p>- No sit siel on tietty ihan nää, jotka jännittää tulla kouluun, on jotain kiusaamisii, jotain tämmösii niinku psyykkisii syitä. (H5)</p> <p>- Sit on ollut sellaista, et lapsi on kokenut semmoista koulukiusaamista, et hän ei ole halunnut tulla kouluun. (H8)</p> <p>- On aika paljon lapsia, jotka haluaa ehdottomasti saada niitä kiitettäviä arvosanoja niin sitten se näkyy välil semmosessakin ne mieliala-asiat. Et lähdetään tavoittelemaan semmoista täydellisyyttä. (H8)</p> <p>- Hänel oli tosi paha tämmönen refluksivaiva ja poissaolot johtui siitä, et hän ei voi lähteä kouluun, kun aamul tulee huono olo. (H2)</p>

			<p>- Ihan infektioauteja tai semmosia, että kun yhdestä taudista on tavallaan selvinnyt niin menee muutama päivä niin tulee joku muu juttu. Vähän niinkuin varmaan voi yleiskunto voi olla sil tavalla tai vastustuskyky on heikko, että sairastelee sitten sen takia. (H12)</p>
	Luvattomat koulupoissaolot	<p>Huoltajan kuittaamattomat poissaolot</p> <p>Poissaolot, jotka näkyvät wilmassa mustalla tai punaisella</p> <p>Lintsaus</p>	<p>-Mä mietin tos menneisyydestä niin vanhemmat on luullu, et lapsi on koulussa. (H3)</p> <p>- Ja varsinkin, jos vanhemmat on työelämäs niin ne on lähtenyt jo töihin. Niin sit ne vaan jää kotiin. Ja sit vanhemmat tekee sen virheen monta kertaa et ne kuittaa ne luvallisiks vaik ne itse tietää, et ei ne ollu luvallisia (H5)</p> <p>- kuudesluokkalaisilla tulee heti mieleen tämmöisiä, et ketkä on ollut pois ja sit on kuitenkin...se on ihan semmosta tietoista ja vanhempikin kokee...siis semmosta yläkoulutyypista poissaoloa jo, et sit voidaan lähteä kaupungillekin hengaamaan tai semmoinen et se on oikeesti sit jo luvatonta poissaoloa, mikä on mustaksi merkitty wilmassakin. (H7)</p> <p>- Just on selvinnyt, et välillä ei huvita. Lapsi on halunnutkin nukkua aamulla pidempään. (H8)</p> <p>- On yks viidesluokkalainen, jolla on myöskin jonkin verran, on myös luvattomia, et ehkä sitten ei oo vaan huoltaja kuitannut niitä. Se on ehkä just sellainen tapaus, missä ei kotona tueta koulunkäyntiä. (H10)</p> <p>- Kun siellä alkaa tosissaan se murrosikä painaa niin sieltä alkaa tulemaan niitä omanlaisia poissaoloja herkemmin. (H12)</p>
	Oppimiseen liittyvät haasteet	<p>Neurologisen kehityksen vaikeudet</p>	<p>- Niissä saattaa taas takana olla esimerkiksi semmoisia, että lapsella on vaikka oppimisvaikeuksia ja niin kuin me nykypäivänä me tiedetään, meil on hirveesti tarkkaavaisuuden, toiminnanohjauksen ongelmia lapsilla ja tukijärjestelmät, he on integroituna ainakin täs meidän koulus isoihin ryhmiin ja heidän se tukimuoto on tosi minimissäänhän, kun mennään näis isois ryhmissä. (H1)</p> <p>- Hän on siis vääräs koulus tällä hetkellä et siel on siis paljon kaikkee taustalla siis oppimisvaikeuksii (H4)</p> <p>- Et joku aine tuntuu tosi kurjalta ja sit tulee ilmi, että just nimenomaan neljänneltä viidennelle siirryttäessä koulunkäynti vähän muuttuu. Vitosen oppimismäärät on aika paljon isompia kuin nelosella ja sit huomaa, että jos</p>

			<p>nelosella on vielä pärjännytkin jollain tasolla niin sitten jos esimerkiksi se lukutaito ei oo niin kauheen hyvä eikä motivaatio siihen, niin viitosella ollaan vähän pulmissa. Ja sitten on tullu näitä, että se tuntuu kurjalta joku tietty aine siinä on niin paljon läksyjä ja eikä tajua mistä puhutaan niin sitten ei viittis mennä sinne tunnille lainkaan. Ja sit tulee vatta kipeeks ja pää kipeeks. (H9)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ihan nää kaikki vaikeudet, et oppimisvaikeudet (H9) - Joo oppimisvaikeuksista (H12)
--	--	--	--